

מכתבי פונטיוס פילטוס

מכתבי פונטיוס פילטוס

נכתבו בימי שלטונו ביהודה

אל

ידידו סנקה ברומא

נערכו ע"י

ו. פ. קרוזיר

תרגם מאנגלית

ישראל דיסקין

ירושלים, תרצ"א

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il

כל הזכויות שמורות

All rights reserved by Israel Diskin, Jerusalem

Printed in Eretz-Israel 1931

נדפס בדפוס "הספר" ירושלים

מאת המתרגם

אין ספק, שלקורא העברי אי-אפשר להגיש את הספר הזה בלי הערה, שלמרות כל ה"אוביקטיביות" של המחבר נראו הדברים מתוך אותה ההשקפה הזרה, שאנחנו "ילדי הפרושים" רחוקים ממנה עד מאוד. היהדות של אותה התקופה אינה יהדות זו, שהמחבר מתאר אותה באגרותיו אלוי, וכל ה"רפוז" סביב אותה "הנקודה המרכזית" המלאכותית—אותו האיש— בודאי שאינו אוביקטיבי-היסטורי כל-עיקר.

ואולם לא למטרה זו נתרגמו האגרות הללו לעברית. לא להוסיף עוד ספר על רוב הספרים שבאותו נושא בא המתרגם, אלא התפך היה אחר לגמרי:

לדעת המתרגם השכיל המחבר לתת באגרות הללו תמונה נאמנה, היסטורית-פוליטית וספרותית, מדרכי השלטון הזר בימים ההם בארץ—ואם התכוון המחבר או לא התכוון, הרי "הגזרה-שוה" לתקופה זו, שאנו חיים בה כיום בארץ, עולה מאליה, ומצד זה בודאי שיש לנו ענין רב באגרות הללו שיש למצוא בהן כמה סמוכין למאורעות של ימינו ולהארת המצב וכו' וכו'.

Tout comme chez nous...

ואולם מלבד זאת הרי הספר כתוב על ידי בעל-טעם.
שחדר מכמה בחינות להבנת אותה התקופה והקורא העברי
יוכל למצוא כאן כמה וכמה הערות והארות לביאור תקופה
זו רבת-המאורעות שעדיין יש מקום רב להתגדר בה.
ולקחת תורה מפיה גם לימינו. ימי מאורעות היסטוריים.
הנושאים בקרבם בלא ספק כמה וכמה שנויי-ערכין לעתיד.
ומתוך תפיסה זו ניתן הספר הזה לפני הקורא העברי.
ואם יתענג הקורא על קלות האגרות הללו ועל מעט
האירוניה שבהם. והיה זה שכרי.

י. ד.

הַקְדָּמָה

מפי ההיסטוריה ידוע לנו אך מעט על אודות פונטיוס פילטוס. הוא היה פרוקורטור (נציב) רומא ביהודה משנת 26 עד 36 לאחריהם ונדרש בחזרה בשנת מותו של טיבריוס קיסר. פעולותיהם של יוחנן המטביל וישו מנצרת חלות במחצית הראשונה של ימי שלטונו. פרטים אודותיו יש למצוא בספרי ההיסטוריון היהודי יוסיפוס ובספרי הפילוסוף היהודי פילון האלכסנדרוני ובפרטי משפטו של ישו הנמצאים בכתבי השליחים ובספוריהם. ברם, אף אחד מאלה אינו בר-סמכא מוחלט.

שני ההיסטוריונים היהודים עדי-האשמה הם. דומה הדבר, כאילו היו נדרשים הדורות הבאים לבסס את חות-דעתם על מושל אנגלי על סמך דעותיהם של אנשי הסואראג' ההודי או השין-פין האירי¹) בלבד. אף חקירה קלה במאורעות המתוארים ע"י יוסיפוס, כגון תפישת מס המקדש לתשלום ההוצאות של צנורות המים (האקנדוקט) ושליחת צלמי הקיסרים על דגלי הצבא לירושלים, מראה

(1) סואראג' Swaraj מפלגה הודית לאומית, הדורשת שלטון עצמי Swa - עצמי ; raj - שלטון.

Sinn Fein, מפלגה אירית שנוסדה בשנת 1905 במטרה לחזק תעשית בית ולפתח את ההכרה הלאומית. (המתרגם)

כי לפילטוס היו גם תכונות אחרות מאשר תכונות של רודף ונוגש פשוט בלבד — דעה המתאשרת על-ידי אורך ימי שלטונו. אם כי הפוליטיקה של טיבריוס קיסר היתה לא להחליף תכופות את המושלים אשר בפרובינציות — הנה לא יִתְכַן כי הקיסר היה תומך במושל ומשאירו במשרתו במשך תקופה של עשר שנים. אילו היה אשם באמת בעושק ובגזל מתמיד, בהוצאת בני אדם להורג בלי כל חוק ומשפט ובהתנהגות בלתי-אנושית כל-כך, כפי שמסופר בספרי פילון על אודות פילטוס.

וכותבי השליחים מן הצד השני גם הם היו מעוניינים לפרט את הענין. מטרתם היתה להגיש דין-וחשבון על אודות המשפט כנגד ישו. שבו הם מתארים את פילטוס כאדם ישר ואנושי. אבל מושל פחדן, שלא מצא עול ב אותו האיש ונסה להצילו באמצעים שונים מן המות, אשר נגזר עליו ע"י הפושעים האמיתיים. ההיררכיה היהודית הפרושים והשופטים. ואולם האמת נמצאת בין אותם התיאורים והפרטים. שנמצאים כיום בידינו על אודות אפיו של פילטוס ופעולותיו. או מתחתם.

מכתבים" אלו נכתבו ע"י פונטיוס פילטוס אל ידידו
לוציוס אניאוס סֶנֶקָה (4) (LUCIUS ANNAEUS SENECA)

(4) סֶנֶקָה מתייחס בשלילה, ליום השבת היהודי. הוא טוען כי היהודים מאבדים חלק שביעי מחייהם ע"י אי-פעולתם באותו יום. מכתביו תורגמו לעברית ע"י יהודה אליעזר בֶּרְיָאֵל, חי משנת 1722 — 1643 אח"ס (אוצר ישראל כרך שלישי עמ' 195). כתבים אחדים תורגמו גם ע"י אהרן קמינקא (השלוח כרך מז' עמ' 342) (המתרגם).

הצעיר, שעתיד היה להיות מורו של נירון קיסר בימי צעירותו
 ועפ"י פקודתו של זה האחרון אבד את עצמו לדעת אחר כך. סנקה
 ידוע עד דור אחרון כפילוסוף ליברלי בדעותיו וכותב מסות בעלות
 תוכן מוסרי וטרגדיות, שמעטים היו קוראיהן. מתוך ה"מכתבים"
 נראה, כי עוד באביב-ימיו היה סנקה מתעניין בפרובלימה
 הקשה, שפילטוס היה חייב להתנהג על פיה. הפרובלימה של
 הכוח הלוחם, החולש על עם משועבד, אשר דתו היתה לא רק
 המטרה העיקרית לנאמנותו לכשעצמה, אלא שדחתה עם זה באופן
 מוחלט את הרעיון להשתלטות אדונים זרים וסמליהם כאחד.
 ה"מכתבים" מתארים רק את המחצית הראשונה
 לתקופת שלטונו של פילטוס. הם נפסקים עם המתתו של ישו
 בפסח של שנת 30 לאח"הס. אני מקוה, שהקורא ימצא בהם
 תשובה כל-שהיא לשאלות המרובות, שכל אחד מאתנו נתקל
 בהן בקראו בעיון במקורות על פילטוס וביחוד בספורי השליחים.
 באיזו דעה ובאיזו פוליטיקה נגש פילטוס אל תפקידו
 כנציב? איך נפגש פנים אל פנים בעם חשוד, מורד וקשה-
 עורף, עם הפרושים השנואים והצדוקים הנכנעים והחנפים?
 מה היו יחסיו אל הורדוס אנטיפס? מה ידע ומה חשב על
 יוחנן, המכונה בפינו בשם "המטביל"? עד כמה שמע הוא,
 האחראי והשומר על השלום הרומאי, על אודות ישו מנצרת
 לפני בואו בימיו האחרונים לירושלים, ובאיזה מצב-רוח חכה
 לבואו? מה היא עמדתו האמיתית כלפי ישו ומאשימיו בשעת
 המשפט? לכל השאלות המרובות הללו ולשאלות דומות להן,
 נותנים המכתבים את התשובה.

לדעתו של הקורא מסור הדבר לשקול ולהחליט עד
כמה אפשר לקבל את ה"מכתבים" כאמיתיים, ועד כדי איזו
מדה אפשר לקבלם כנאמנים ביחס לאותה תקופה, שאיננה
אמיתית בלבד, אלא גם בכמה נקודותיה החשובות פְּנָה
יותר מאשר הספורים הקיימים על אודות אותה התקופה.
ה"מכתבים" מסודרים בסדר כרונולוגי, אבל בלי תאריך.
בהתחשבי עם הכרונולוגיה הבלתי-מדויקת של אותה התקופה,
לא נסיתי לקבוע להם תאריכים. בכל אופן, המכתבים א'—י"א
מתארים את ראשית ימי שלטונו של פילטוס, והמכתבים י"ב—
ל"ג שייכים לאותה התקופה, שבה הטיפו ומתו יוחנן המטביל
וישו מנצרת. במקרים רבים, כמו בענין חנן הכהן הגדול
לפנים, שמרתי את צורת השמות המקובלים אצלנו.

תוכן המכתבים

חלק ראשון

עמוד	
17	בדרך ליהודה
23	הפוליטיקה כלפי היהודים
26	הפגישה עם ולריוס
29	הוראות מפי ולריוס
33	משלחת יהודית באלכסנדריה
41	עם כניסה לקיסריה
46	הפגישה עם קִיפָּא
51	הפרובלימות של מושל
56	ההחלטה לבקר את ירושלים
60	מכשולים בדרך לבקור בירושלים
63	קבלת הפנים בירושלים

חלק שני

75	הידיעה הראשונה על-אודות יוחנן המטביל
76	ידיעות נוספות על-אודות יוחנן
78	עדות-ראיה על פעולותיו של יוחנן
82	צלמי הקיסרים

צמוד	
85	עול רומא
88	הסכסוך עם היהודים
93	תבוסתו של פילטוס
98	מאסרו של יוחנן על-ידי הורדוס אנטיפס
100	הפרובלימה של האקודוקט
104	ידיעות ראשונות על-אודות ישו
107	מותו של יוחנן ושאלות על-אודות ישו
115	תפישת מס-המקדש
117	לקח לגליליים
121	חקירותיו של אנטיפס בנצרת
124	נסיון להמליך את ישו בגליל
133	מנוסת ישו לסוריה
137	פילטוס בא לירושלים לחג הפסח
140	ישו מתגלה שנית
141	ישו בירושלים
146	המחזה בבית-המקדש וההחלטה לאסור את ישו
151	מאסרו של ישו
155	משפטו ומיתתו של ישו

חלק ראשון

בְּדָרְךָ לִי הַיְהוָה

על ספון האגיה לפני אלכסנדריה

רְנָה נראית כבר אלכסנדריה מרחוק. סנקה יקירי ומחר נעלה על היבשה. כאן אעשה שבוע־ימים על מנת להפגש עם פקידי־אעיין בבקשות למשרות (המוגשות בעיקר על־ידי יונים). אקבל משלחת של יהודים מן הנאמנים לנו ואדבר עם כל אלה שיש להפיק מהם איזו תועלת. אחר-אמשיך את דרכי לקיסריה. שתשמש לי כידוע לך. מקום המפקדה הראשית. כאן באלכסנדריה עלי להפגש עם ולריוס גרטוס. שְׁשֵׁמֶשׁ נציב־יהודה לפני¹). והוא האחד שיוכל להורות לי את הדרך האיך להתנהג עם היהודים. — אם בכלל נמצא איש אשר יוכל להגיד לי כיצד עלי לפתור חידה זו. אבל אין זאת אומרת. שלא אוכל להתהלך אתם. חושב אני ומאמין. כי יָכֹּל אוכל. ולריוס סבל אותם. או ליתר דיוק הם סבלו אותו במשך תקופה של עשר שנים. האם לא כך? ואם כן הלא הענין הוא בגדר האפשרי. ואף אם איש אחר לא הצליח בדבר עד ימיו.

(1) ולריוס גרטוס היה נציב רומא ביהודה משנת 15 — 26 לאתה"ס.

אגב זכיתי לקבל שנים מפקידיו של ולריוס אל תוך
המטה שלי. האחד הוא מרציוס רופוס, מפקדו הראשי של
הצבא וכיום—מפקדי. הוא יצא לחופשתו, ועתה הוא חוזר
יחד אתי. השני עוד חשוב ממני, והוא מזכירו של ולריוס—
אלכסנדר. אלכסנדר יהודי הוא, אבל אחד מאותם היהודים
שחצים יונים ויהודים חצים; יוני בחיציונותו ויהודי
בשרשו. בלעדיו לא תוכל לעשות קטנה או גדולה. כנראה,
שאיש יהודי שלם, יהודי-יהודי, שיהא מוכן להעמיד עצמו
לשרותו של מושל רומאי סתם, לא תמצא בשום פנים. ואם
ימצא לך כזה, לא תמצא בו את מבוקשך, מאחר שלא ידע
את רוב הלשונות המתהלכות בארץ. והלשונות, להוי ידוע
לך, הרי הן דבר הכרחי כאן. מין שפה אחת קיימת בידם,
והיא—העברית, המשמשת לכתב-הקודש שלהם; והארמית—
היא השפה המדוברת ביניהם. כמו כן מהלכים גם לשפה
היונית, המדוברת על ידי שאינם יהודים ועל ידי כל אנשי
התרבות. בין שהם יהודים ובין שאינם יהודים, ועל אלה—
השפה הרומית, שפת הנציב הרומי ופקידיו, אם אין הם נאותים
להשתמש בשפה היונית. ואלכסנדר מדבר בכל הלשונות
הללו. אלכסנדר יודע הכל. שמעתי אומרים, כי חכם-
החכמים בחלק עולם זה, שהוא חכם עוד מיוני, הרי הוא
יהודי שנתחנך כיוני. ברכני, איפוא, בהצלחה, ידידי, לרגלי
אלכסנדר שלי. מובטחני בו, שהוא יבאר לי כל אשר בלתי
ידוע לי על אודות הפרובינציה הזאת, יהודה. כלומר: הכל
בלתי ידוע לי. עיניך הרואות, איפוא, שעם שנים עלי להתהלך

ביראת כבוד ולא לעלוב בהם בכל מחיר: עם הקיסר-
 האימפריטור, ⁽¹⁾ ירום הודו ועם היהודי שלי – אלכסנדר.
 ומרציוס לעומתו הוא רומאי הרומאים. בז הוא ולועג
 לכל הזרים. וביחוד ליהודים. הוא יודע מה שפלים ופחותי-ערך
 הם בעיני הרומאים. אבל לעולם לא יעלה על דעתו שהיהודים
 אף הם מובטח להם ממש כלרומאים. שהרומאים שפלים הם
 ופחותי-ערך בעיניהם עד מאד. אמרתי לו, שהבטחתי לקבל
 משלחת של יהודים מן הנאמנים אתנו ולשמוע לבקשותיהם. לא
 יתכן! אמר, אין יהודים כאלה כלל! ביום השני כשקמה
 סערה בים הציף גל חזק את הספינה. הכני בגבי והפילני
 לארץ. לאחר שעצרתי כוח לשוב ולשאוף רוח. אמרתי, מכה
 בוגדה. ⁽²⁾ בדרך ליהודה אנו. אמר או מרציוס.

פרוקולה ⁽³⁾ מצרה עד מאוד. שרק שבוע-ימים נעשה
 באלכסנדריה. היא אומרת, שלא יהא ספק בידה לקנות לה
 את כל צרכיה. דעתי הפרטית בנידון זה היא, כי שבוע-ימים
 מספיק למדי. אבל לאמתו של דבר מגוחך הוא שאוצר הממלכה
 לא ידאג לתקציב מיוחד לעניני ההוצאות. או כיוצא בהן.
 בשביל איש אשר כמוני ובמצבי זה ידוע לך, כי עלי יהיה
 להחזיק ולכלכל את ארמונו של הורדוס אשר בקיסריה ואת
 ארמונו השני אשר בנה לו בירושלים. ויתכן שישנו גם
 שלישי בשומרון – ואיככה יוכל איש עני כמוני להחזיק בארמונות

(1) הקיסר טיבריוס, שמלך משנת 14–36 לאחרי-ס.

(2) מכה בגב נקראת מכה בוגדה (המתרגם)

(3) קלאודיה פרוקולה, אשתו של סילטוס.

ענקיים כאלו? כל זה היה טוב ויפה לגבי הורדוס, שהיה אחד העשירים הגדולים בתבל ויהודה היתה רק חלק מממלכתו¹). ולריוס ימתין לי כאן ובידיו חשבון מפורט, ואף גדול למדי, מ"סדוריו הפרטיים", שסדר באותם הארמונות, ואין ספק כי הסכום אשר יהיה עלי לסלק, יהיה סכום לא מצער כל-עיקר. מלבד זאת אומר הוא לקחת עמו חפצים הרבה מאותם הארמונות, ועלי יהיה להתקין אתרים במקומם. פרוקולה מבלה, איפוא, כאן שבוע יפה, כפי שאתה יכול לשער בנפשך, בין החנויות היפות, שהיא מוצאת אותן כיפות ביותר באימפריה שלנו; יפות גם מאלו אשר ברומא. כך דעתה.

מכל זה אתה נמצא לְמַד, שהעניינים לא התנהגו כהוגן על ידי רומא. כשהחלטנו בשעתו, שאנו חייבים לקבל את השלטון על יהודה בגלל מרדם של היהודים, היה עלינו לספח לנו את כל הארץ אשר מלך עליה הורדוס, מלבוא דמשק ועד ים המלח, ולא להשאיר בחזקתם של שני בניו חלקים גדולים ממנה.² אין זה מס צודק כל עיקר, שהוטל על הנציב הרומאי של יהודה, להחזיק את מדינתו של הורדוס

(1) הורדוס הגדול, הידוע כבונה ארמונות ומקדשים ובניני-צבור מסורסמים.

(2) כשמת הורדוס בשנת 4 לפ"ס הרשו הרומאים לחלק את ארצו בין בניו ארכילאוס, אנטיפס ופיליפוס. בחלקו של ארכילאוס נפלה יהודה. בשנת 6 אח"ס הורידו הרומאים את ארכילאוס מכסאו והעמידו את יהודה תחת שלטונו של הנציב הרומאי, אבל את שאר הנחלאות השאירו בידי אנטיפס ופיליפוס.

בחלק קטן מהכנסותיו. על כל פנים מי־שהוא יצטרך להמציא את הכספים — ואין אחר מלבד היהודים. לנציב רומא יש להתיחס בכבוד ולהספיק לו את צרכיו. לא פחות מאשר למלך חצי־ברברי כגון הורדוס. הלא כן? אמרתי לפרוקולה, שאם היא חסצה במרבדים ושטיחים, מוטב לה להמתין עד אשר תבקר את דמשק או את אנטיוכיה. ואולם היא אך חייכה באמרה, כי מוטב לאשה מרבד אחד ביד, מאשר שנים במדבר... והנני חוזר ואומר: על היהודים יהיה לשלם. סוף כל סוף אין זה אלא מס הגיוני, שיש להטיל עליהם, וביכלתם לשלמו. היהודים מלוא כל הארץ הם, והארץ מלאה יהודים. אין מפלט מהם בשום מקום, והם שולחים תמיד כספים לירושלים. (1:2)

משתאה היית למראה הנהדר שלנגד עיני בשעת כתבי אליך את הטורים האלה — יער שלם של תרנים! לא עלה כלל על דעתי, כי ספינות מרובות כל־כך מהלכות על פני ימים. אין פלא, כי האלכסנדרונים מתימרים בעירם, שהיא המרכז המסחרי הגדול בתבל. רב החובל של ספינתי הראה

(1) סילטוס מתכוון ל־מס המקדש, שהיהודים היו רגילים לשלוח לירושלים מדי שנה בשנה. מושלי הפרובינציות הרומיות התנגדו למשלוח התרומות הללו אבל הממשלה המרכזית ברומא תמכה ביהודים במשלוח הכספים.

(2) על־פי בקשת היהודים התיצב הורדוס הגדול לפני אגריפס הרומאי ובקש ממנו, שפקידי רומא אשר במושבותיה השונות לא יעכבו בידי היהודים לשלוח את נדבותיהם לירושלים. (המתרגם)

לי זה עתה צי שלם של אניות גדולות החונות מצד אחד של החוף – הצי הנושא עמו תבואה לעמנו אשר באיטליה. סחר-התבואה הוא אומר. נמצא בידיהם של – בידי מי תחשוב? כמובן בידי היהודים. אף סוד גלה לי כי אוהב הוא את היהודים יותר מחוץ ליהודה מאשר בתוכה. אשמור הדבר בלבי. נקל היה לי לקבל פרובינציה מענינת יותר מאשר יהודה. ואולם שמח אני כי בהיותי שם, אהיה אני גם המושל, גם גובה-המסים הראשי וגם מפקד הצבא העליון – בכל-מכל-כל.

לפני נסעי לקיסריה עוד אשוב ואכתוב לך.

ה פ ו ל י ט י ק ה פ ל פ י ה י ה ו ד י ם

אלכסנדריה

את מכתבך מצאתי ממתין לי בעלותי על היבשה. והנני ממהר להודות לך עליו. הנני רואה עצמי מאושר על שאתה. העסוק כל כך בפרסום שמך בבתי-המשפט. מתפנה לכתוב לי מכתב ארוך כזה מלא ברכות ועצות טובות. פקחות היתה זאת מצדך. ידידי! פילטוס¹, אמרת לנפשך, פילטוס הפזיז והעקשן. לא יוכל עוד להתוכח אתי; עליו יהיה לקחת את אזהרותי אתו מאלכסנדריה וללעוס אותן היטב ולחזור עליהן ולשנן אותן כל הדרך עד בואו לקיסריה. והריני מבטיחך לעשות זאת. וכעשותי זאת אשוב ואתפלא. שאתה הצעיר לימים¹) כה נבון הנך. זו אַשרה של ארצנו. שהיא רשאית להתגאות לא רק בקיסרים. כי אם גם בסנקים שלנו. ואני אשב ואצפה מתוך אהבה וחבה לפרסומך ממקום גלותי במושב הפראים.

מה. תשאל בודאי, פראים? הוזה כל אשר העלית על מכתבך? הברוח כזו אתה נגש לתפקידך? היהודים אינם

(1) סנקה היח אז כבן שלושים.

פראים! לא בהחלט לא; אני אמרתי זאת רק להרעימך. היהודים אנשי תרבות הם במדה נעלה; היהודים משכילים הם ופקחים. פעילים וחרוצים. שקדנים ותקיפים בדעתם. יכולים הם לבקע שעה ביד קלה יותר מכל חכם ומלומד ולגנוב את גבולו של הסקח והזהיר ביותר. אל תחשוש ואל תדאג; אני לא אזלזל בהם ובערכם.

אבל, אומר אתה במכתבך, הזהר מהתם, כי בנידון זה רגישיים הם ביותר. נוטים הם להעלב על נקלה יותר מכל אומה אחרת ונמנעים להכנע בשעת התנגדותם יותר מאשר כל עם אחר בתבל זו. ואתה מוסיף בהניפך לעומתי אצבע אוהרה, יודע אתה את רצונו של קיסר! יודע אני: לא מהומות, לא קשר או מרד; רק המסים ישולמו בזמנם; זהו רצונו של הקיסר. ואף-על-פי-כן אין אתה רשאי לומר שהקיסר אוהב את היהודים, וביחוד ברומא. אל נכון. אומר סנקה הנבון, ברומא אין הקיסר אוהב את היהודים יותר מאשר הוא אוהב את המצרים. אין הם מתבוללים; גזע נבדל הם; אין הם מקריבים קרבנות לא לקיסר ולא לאלוהיו. ועם זה תובעים הם להם כל מיני זכויות ופריבילגיות. הקיסר אינו רוצה בבריות כאלו. ולמרות זאת נוהרים הם לרומא יותר ויותר. מוטב לו לקיסר שישארו שם, בארצם, ביהודה שלהם, ושם, ביהודה, הנח אותם לנפשם. האין זאת הפקודה? האין זאת העצה היעוצה? האם לא שמתי לב למכתבך? האמן לי, שלא אתערב לא בדתם, לא בכהניהם ולא בבית-מקדשם. אבל שמוע שמעתי – ואין ספק כי אף אתה שמעת זאת; וכי יתכן שאתה, היודע הכל, לא

תשמע? - שדחתו של היהודי קרובה מאד לפוליטיקה. והגע
 נא בעצמך, יקירי, מה יכול מושל רומאי לעשות, כשהדת
 היא חלק מן הפוליטיקה? שמעתי, כי נמצאים ביניהם כאלה,
 המסרבים להכיר בכל שלטון אחר מלבד - שלטון אלוהיהם.
 ואף לא בשלטונו של הקיסר. שים לבך לדבר: אפילו לא
 בשלטונו של הקיסר! ישמרו נא לנפשם. אינני חושב,
 שהקיסר יסתפק ב-אי-שביעת-רצון קלה בלבד ביחס לעבדים.
 שיסכימו להתיחס אך ורק בכבוד לשלטונו ולא עוד. בעניני
 דת רשאים היהודים ללכת בדרכם, אולם בעניני פוליטיקה -
 ילכו בדרכי אני, הדרך הרומית - ואם לא, אדע את אשר
 לפני.

מחר בבוקר אפגש עם ולריוס, ואחר הצהרים עם
 המשלחת של יהודי אלכסנדריה, הבאה להביע לי את רגשי
 הכבוד (ככתוב במכתבם) ולהגיש לי בקשות להקל מעולם
 של בני ארצם אשר ביהודה. הנני מתאר לי, כי הם מקוים
 לראות בי איש נוח יותר מאשר ולריוס, וביחוד בעניני
 הפחתת המסים.

הקניות בחנויות הן במלוא מהלכן.

ה פ ג י ש ה ע ם ו ל ר י ו ם

אלכסנדריה

דזייתי עסוק מאוד, ורק עכשיו נסניתי לכתוב לך. כעבור שעות מועטות אנו מפליגים לקיסריה. מרגע לרגע תקום איזו הפרעה חדשה, אבל אף על פי כן אכתוב את מכתבי גם אם אאחר את מועד צאת הספינה.

על ענין אחד בעל חשיבות מיוחדת חייב אני להרצות לך מיד, לפני שישכח ממני; ובינתיים יכולים היהודים—לחכות. אל נכון תזכור, שדברת פעם לפני על אודות מין אבקה חדשה, שהמצאת להגנת מטעי-היין שלך נגד דבר הגפנים ופעולתה טובה מכל אמצעי אחרי, שנודע עד היום וכי השגת על ידי כך בציר בשפע יותר רב מאשר בשנה שעברה. אמרתי לליאון, המשוחרר שלי, המנהל את משק חותי בלורנטום, לכתוב לך ולבקש ממך פרטים בענין זה, ואסיר תודה אהיה לך, אם תואיל לתת לו את אלה. הוא עצמו מומחה בנסיונות כאלה ואינו נרתע לאחור בפני כל קושי ומכשול, ודאי לא תצטער בראותך, שהמצאתך נתקבלה על ידי אלה שחסרו להם השכל או הרצון להפיק ממנה את התועלת הרצויה.

ראיתי את ולריוס. הוא איש אדום המראה. עליו ושמח על חזרתו הביתה. רצייתי לשאלו על אודות יהודה, אבל בקושי רב דבר על ענין אחר זולת רומא ומרוצי-המרכבות. שאליהם יוצאת נפשו. ואף-על-פי-כן שמעתי רבות מפיו על דבר רהוט ארמנותיו של הורדוס, עד שכל חששותי התאמתו. הוא אמר לי, כי לאחר שהקיסר הדיח את ארכילאוס מכסאו, מכר הלה את כל אשר היה בתוך הארמונות, שכן היה זה רכושו הפרטי, וכתוצאה מזה חייב כל מושל, מאז ועד היום, לרהטם מחדש, או לקנות את כל הרהיטים מידי זה שקדם לו. מהיכן יש ביכלתי, שאלתי את ולריוס, לבזבז ממון רב כל-כך וביחוד בתחילת ימי שלטוני? לזה כסף מהיהודים! היתה תשובתו, ואחר תגדיל את המסים ותוכל להחזיר בהם את חובך. אבל אמרתי לו ולריוס, הרי הולך אני להודיע למשלחת היהודית, כי מתוך כבוד והערצה לגזעם הנני מתכוון ביושר לבי לותר על המסים ולהפחיתם עד כדי החלק העשירי, ומדוע לא? אמר ולריוס בתמהון, אף אני עשיתי ממש כך. אבל במשך ששת החדשים הראשונים תחזיר את עשרת האחוזים ובמשך י"ב חודש תוסיף עוד עשירית. כמו כן יעץ לי, שאסייע בכל האמצעים העומדים עליהם לרשותי ביהודים העולים לרגל לירושלים בימי חגיהם, וביחוד בימי הפסח. כל עוד שהקיסר מחזיק את המשטר בפרו-בינציות מצליחים היהודים ונוסעים באלפיהם ועשרות אלפיהם ליהודה, ומביאים את כספיהם אתם - וזו היא "שעת-הכושר", הוא אמר. הטל עליהם מס-תורים בכניסתם לארץ, הגדל את תעריפי המכס על כל הצרכים הנמכרים והנקנים כל עוד הם בתוך הארץ.

והטל מס גדול ביחוד על כל הפצי-הזכרון, אשר יקחו אתם בדרכם לבתיהם חזרה. כמובן, שהם יתמרמרו ויתלוננו כדרכם, אבל מאחר שהם חוזרים לפרובינציות האחרות אין לך עוד צורך לדאוג לכך ביותר, והיהודים אשר ביהודה, לאחר שסחטו אותם עד יבושת כיסם, לא יתנו עוד דעתם עליהם. אוהב הנני את ולריוס. יודע הוא לבחור במועיל ובעל-נסיונות הוא.

אמרתי לתאר לך את המשלחת היהודית, אבל עוד חזון למועד. בדרכי לקיסריה תהיה שעתי פנויה יותר ואוכל לתאר לך את המשלחת מתוך שקול-דעת ויתר דיוק. בימי הנסיעה אקבל גם שעורים אחדים מפי אלכסנדר שלי על אודות "יהודה". שואל הנך מה האיש ומה טיבו. היודע אתה את מין היהודי המשמר, הנכון להתגרות, להסתער ולהתנפל, העקשן וההומה? הוא מן המין השני. שקט, נוהג בדרך-ארץ, מציית ולפעמים גם מתרפס ונכנע, אבל בעצם הדבר, אם אינני טועה, בו הוא בלבו גם לי גם לך, גם לרומא ואסילו לקיסר, כמו כל הגאיונים משלהם.

אלכסנדר שוגה כיום במשחקי העגבים שלו עם אקמא, שפחתה היונית של פרוקולה, נערה יפת-מראה. ההצלחה מאירה לו פנים יותר מאשר למרציוס. דומני, כי יהודים אינם מתחתנים עם שאינם יהודים, אבל מחוץ לנשואים, אין הם מדקדקים ביותר.

הוֹרְאוֹת מִפְּי נְלָרִיּוֹס

על האניה בדרך לקיסריה

דוֹיִם מִשְׁנָה פָּנִיו וּמִתְמַלֵּא בְּקִיעִים וְחִלְיָה לִי מֵהַתְּאוֹנָן.
וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן שִׂמַח הַנְּנִי כִי הַנְּסִיעָה קִצְרָה בַּהֲשׂוּאָה לַנְּסִיעָה
מֵאִיטָלְיָה.

הַנְּנִי לְהַרְצוֹת לְךָ מִכֹּל מָה שֶׁסָּפַר עָמִי וּלְרִיוֹס עַל
אוֹדוֹת הַגְּלִילִי כִידוּע לְךָ נִמְצְאִים הַגְּלִיל וּפִירִיָּאָה⁽¹⁾ Perea
(מִזְרַחָה לִירוּשָׁלַיִם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן) בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אֲנִטִּיפָס בְּנוֹ
שֶׁל הַיַּרְדֵּן אֲשֶׁר בְּפִקְחוֹתוֹ וּבִזְהִירוֹתוֹ בְּגַד בְּנוֹ בִּימֵי מִלְחַמַת
הָאֲזֹרְחִים וְלֹא הִסְתַּפֵּק בְּמִדִּינָתוֹ בְּלִבְדֵּי אֲלֵא הַמְּשִׁיךְ לְהַרְחִיב
אֶת מַמְשַׁלְתּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַתְּאוֹנָנְתִי לְפָנַי וּלְרִיוֹס כִּי
הַטְּרִיטוֹרִיּוֹת הַלְלוּ וּבִיחֻד הַגְּלִילִי צְרִיכוֹת לְעִמּוּד תַּחַת שֶׁלְטוֹנּוֹ
שֶׁל מוֹשֵׁל יְהוּדָה הַשְּׂכֵל הַפְּשׁוּט דוֹרֵשׁ זֹאת הַגְּלִיל הוּא יְהוּדִי
עֲשִׂיר הוּא וּפּוֹרְחֵי וִירוּשָׁלַיִם הֵיא עִיר בִּירְתוֹ הַהִיסְטוֹרִית
וְהַלְאוּמִית שֶׁל הַגְּלִילִי הַגְּלִילִים מִתִּיחָסִים לִירוּשָׁלַיִם כְּלַעִיר
הַקֹּדֶשׁ שֶׁלָּהֶם וְתַמִּיד הֵם עוֹלִים אֵלֶיהָ הִיעֵלָה עַל דַּעַת מִי

(1) בִּשְׁם זֶה קִרְאוּ הַרומָאִים אֶת חֶבֶל הָאָרֶץ הַמְּשַׁתַּח מֵהִיבּוֹק וְעַד הָאֲרִנּוֹן.

(הַמְּתַרְגֵּם).

שהוא לחלק את הארץ לחלקים כה מרובים? הבגלל זה, שלהורדוס היו שלשה בנים, חייבים אנו לחלק את הארץ בהתאם למספר בניו שלהם דאג בחלוקת ארצותיו? העלינו לסבול בגלל זה? ולריוס תמים-דעה אתי, ויש בזה ענין רב כאשר תוכח מיד, הגלילים, כמו כל היהודים, שונאים גם הם את הרומאים. מלאי-הכרה הם, על עמדתם העצמית ועקשנותם עוברת כל גבול, כשיעלה על דעתם לעורר מהומות בארץ, הרי הם עוזבים את הגליל, במקום שם לא יוכלו לשנות דבר וגם לא להשיג דבר, ובאים ליהודה, כלומר לירושלים. אותה ההתקוממות הרצינית שהיתה לפני עשרים שנה, בשעה שקבלנו את השלטון על הארץ הזאת, התעוררה ע"י אותו נבל יהודה, איש גלילי⁽²⁾ זה היה מרד אמת; מרד במלוא מובן המלה, והנציב האומלל של יהודה איננו מורשה על-ידי הקיסר לתת מקום למרד, ועם זה אינו רשאי לחקור אחרי מרד המתרקם בגליל, גם אם נודעה לו ראשית התרקמותו, וכל זה משום שהגליל נמצא בארץ ממשלתו של אנטיפס, ואסור לו לנציב הרומאי להתערב בעניניו, אם כך הוא המצב, עלינו להפטר מאנטיפס, אמרתי לולריוס, וולריוס חייך, אני חכיתי להודמנות זו במשך עשר שנים, אמר, ואף פעם לא באה

(2) יהודה מגמלא עמד בראש המרד בשנת מותו של הורדוס, 4 לפ"ה. ובשנת 6-7 אח"ה. כשהרומאים הטילו את המס הראשון על היהודים. הקנאים מבני מפלגתו של יהודה וצדוק הפרושי התקוממו נגד הרומאים ושנאתם הבושרת הביאה לידי המרד היהודי הפטלי כנגד הרומאים.

לידי. יהא לבך סמוך ובטוח. המשיך. כי אנטיפס לא יתן לך את ההודמנות שיפרוץ מרד בגליל. בדעתו היטב. שהרומאים ישתמשו מיד בשעת-כושר זו לבלוע גם את ממלכתו ולהכניסה לתוך יהודה. הוא עומד ביחסים טובים עם המושל הרומאי אשר בסוריה. וידידים רבים לו גם ברומא. וכאביו הבליעל הזקן כן גם הוא מחניף ליהודים בשמירת מנהגיהם ומרגיש עצמו חזק למדי על ידי זה שהוא מְטָה אליו את חסדי הרומאים. כל ההורדוסים ממין אחד הם. יודעים הם. כי לולא פחד הרומאים היו היהודים מגרשים אותם מעל פניהם בכל שעה ובכל רגע. חיבה יתרה אינה נודעת להם מן היהודים. ולמרות שאת הרומאים אוהבים הם עוד פחות מזה.

שאלתי את ולריוס מה היה אילו היו כל היהודים כולם שונאים אותנו במדה שוה. והאיך היה הוא מנהל אז את הענינים במשך עשר שנים. אמנם אמת הדבר. שכולם יחד שונאים אותנו. ענה ולריוס. בקושי תמצא אחד מהם אשר ירצה לבוא אתנו בדברים או לאכול אתנו יחד. אבל לא כולם שונאים אותנו במדה שוה. רבים מהם בירושלים. אשר יבחרו לבוא אתנו לידי הסכם מאשר להפסיד את כוחם ואת שלטונם ואת משרותיהם. שהם מחזיקים בהן. משפחות הכהונה הגדולה—חבר גאיונים. שיש למצוא כמותו אך באסיה—אלה הם ששלטו על הארץ לפני זמנו של הורדוס. הורדוס הכחידם. אותם ואת שלטונם יחד. ואולם כיום חזרו והרימו ראש. החזרנו להם הרבה משלטונם. ביחוד בעניני דתם. וכדי שיהא בידם לשמור על שלטונם זה. נכונים הם

גם לסבול אותנו. אין הם רוצים עוד בהורדוס שני אשר יטאטאם ויכחידם ויסגירם לתלין ולתליה. אין הם רוצים עוד במרד, מלבד אם יהיו בטוחים מראש בנצחון. ומאחר שהם יודעים את כוחה של רומא. אין להם צורך בעוד יהודה. בין שיבוא מן הגליל או ממקום אחר, שעל-ידי הרמת מרד נגדנו, יביא לידי סכסוך עם רומא ולקץ כל הסריביליגיות שלהם. — עושים הם עסק טוב עם רומא. אנו שונאים אתכם ובזים לכם. אומרים הם, אולם בתנאים ידועים נוכל לעזור לכם. הניחו אותנו לנפשנו, ואנו נחזיק את הארץ בשקט למענכם. עיניך הרואות, ידידי, שהנני לומד להכיר את המצב. יד ביד אעבוד עם הכהנים אשר בירושלים ואצפה להזדמנות לכרות לו שחת לאנטיפס — הזדמנות אשר לא בנקל תבוא לידי. בהיותי נמצא בינך, בין ולריוס ובין אלכסנדר, אתמחה במהרה ואהיה למדינאי. אף על פי כן אדרוש בכל תוקף להגדיל את חיל-המשמר על יהודה. ארבעת אלפים אנשי צבא אינם מספיקים. כשתבוא ההזדמנות לידי יהיה לי צורך בצבא נוסף לשמור על גבולות הגליל ופיריאה.

סוף כל סוף לא פרטתי לסניך דבר על אודות משלחת היהודים, אבל עוד אשוב ואכתוב לך לפני עלותי על היבשה בקיסריה.

מְשַׁלַּחַת יְהוּדִית בְּאַלְכְּסַנְדְּרִיָּה

על ספון האניה בקרבת קיסריה

הזנה ניתנה לי סוף-סוף האפשרות לתאר לפניך את המשלחת היהודית. היתה זאת תופעה גדולה יותר משקויותי לה. היהודים באלכסנדריה חשובים הרבה יותר מאשר תארתי לעצמי. מסרו לי כי באלכסנדריה קיים ישוב יהודי המשתטח כמעט על מחצית העיר. ביום לפני בוא המשלחת סירתתי את העיר. הפלגתי בנסיעה ונתברר לי כי העם אשר פגשתי ברחובות יהודים הם, והמודעות והשלטים על בתי המסחר כולם של יהודים היו. בכל מקום ובכל רחוב המוני ילדים ואנשי-שיבה עם פנים כבדי סבר מעוותים. מימי לא ראיתי מספר כה עצום של זקנים. האמנם יש זהם גם מתים מזמן מן הזמנים? תמהני. או שמא מחמת שהזר מרגיש בהם יותר, נראים הם מוזרים כל-כך?

כאשר נודע כי מתכוון אני לקבל משלחת ממנהיגיהם. התאסף קהל עצום לפני רחבת ארמונו של שר-העיר, יוניוס מרציוס, שבביתו התאכסנתי. ואילו שמעת את הרעש אשר הקימו כשהופיעה המשלחת! היהודים, שהיו שם העיקר, קבלו את פני בני-ארצם בהתלהבות סוערת. חושב הנני כי קבלת-

הסנים הזאת היתה מכוונת להזהיר את הלוחץ העתיד של יהודה. הדבר הזה הרגיו את ההמון (שהיה מורכב בעיקרו מיונים). והם החלו להביע את אי־רצונם בצעקות וקריאות בוז, לדחוק אותם, ולבסוף לידות בהם גם אבנים. היהודים התנגדו וחשבתי כי פרעות תפרוצנה. אבל יוניוס, שכבר הרגיל עצמו לכגון אלה, התענג על שאני התיחסתי לכל הענין ברצינות רבה. הוא הכין לו בעוד מועד פלוגת צבא, שעמדה הכן לפקודה. הצבא מהר אל המשלחת, הכניסה אל שער הארמון ויפנה את הרחבה מההמון הרב. הכל התנהג בדיקנות של מורה־השעות. שני בני־אדם נהרגו — חושבני ששניהם היו יונים.

לא תשער כלל עד כמה שנואים היהודים בחלק עולם זה. הקהל קרא להם "חזירים", "שודדים", ו"שותי־דם"¹. קריאות אלו באו בעקב זה, שהיהודים גאותנים הם ומיחסים לעצמם חשיבות יתרה, אבל היונים אינם יכולים לסלוח להם על אשר עלו עליהם במסחר. ידוע הפתגם באלכסנדריה, כי "המצרי עשוי להוציא כספים מפירמידה, היוני מאבן, והיהודי — מגרגיר של חול".

מזכירי אלכסנדר הכינני לקבלת פני המשלחת. הוא רמו לי, שיש ביכלתו להכין את נאומי בכתב, אבל אני אמרתי להכין בעצמי את נאומי, המשלחת, אמר, תהיה

(1) רמו לאותה האשמה הסדומה על "הרצח הדתי" של ילדים, אשר

ססלו על היהודים ע"י אויביהם עוד מימים קדומים.

מענינת מאוד. לאות הערצה ולכבוד הנציב החדש, תתנהל המשלחת בראשותם של פילון ואלכסנדר¹. נראה היה, שהוא ממתין שאגיד לו דבר מה. אה, כן, אמרתי, פילון ואלכסנדר – חייב אני לזכור את שמותיהם.¹ יוניוס התענג מאוד, חושבני שלא שמעת על אחד מהם, אמר. המזכיר המשיך את דבריו מבלי להביע כל תנועה. פילון זה, שם יצא לו כפילוסוף מפורסם, כמובן, אמר יוניוס, הוא היהודי הגדול ביותר החי בימינו. הוא נקרא בשם, אפלטון היהודי. וזה מרגיז מאוד את היונים. מימי לא קראתי דבר ממנו, אבל חושבני כי מבקש הוא להוכיח, שכתבי הקודש העברים מכילים את כל הפילוסופיה היונית. ואלכסנדר, הוסיף המזכיר, אחיו של פילון הוא, הוא מנהיגם של היהודים בעניני מסחר וממון כפילון בעניני חכמה וספר. ואלכסנדר, הוסיף יוניוס, הוכר כראש העדה היהודית. עצום הוא בעשרו ומוכן להלוות כספים בבטחונות טובים. – בלבי אמרתי, שעלי לשים לב לאלכסנדר.

פילון ואלכסנדר היו ראשי המדברים של המשלחת. אני הייתי ממעט בדבורים בכל אותה השיחה ותקיף בלשוני. שמעתי, כי יש לכם להגיש לי בקשה. זה כל אשר אמרתי להם, כאשר הציגני יוניוס לפניהם. עם כל אחד מאותו הזוג

(1) הוא השתתף גם במשלחת של יהודי מצרים, שנסעה אל קליגולה

לבקש הגנה על יהודי מצרים מהתנפלות היונים. אחיו אלכסנדר ידוע בשם אלכסנדר

לסימכוס. (המתרגם)

היה מוכן דבר מה לשאלני, והם דברו בשקט ובבטחון מלא.
כשזה בשוה.

פילון פתח ראשונה, היות ועליו היה לדבר ולדון
בעניני דת. פתח במחמאות לרומא, לקיסר ולי. הוא אמר, כי
היהודים נלחמו תמיד בחרף-נפש על עמדתם העצמית, אם
כי לא תמיד יכלו לשמור עליה. כוח חזק בא כפעם בפעם
מצפון ומדרום, מאשור וממצרים, מיון, מסוריה, ולבסוף –
מרומא. וכיום, לא רק שנוכחו לדעת, שאין להם עוד תקוה
להתגבר על כוחותיו של הקיסר, כי אם אין הם שואפים
עוד לכך, היות והקיסר נתן להם שלום בארץ ושלטון מיטיב.
הפסקתיו בדבורו באמרי, כי תמיד נשמעו תלונות בלתי
פוסקות על אודות מי-שהוא, אשר הופיע לפתע ביהודה –
מטיף נודד, או כמו שקוראים לו קנאי לארצו או סתם
ליסטים – ותמיד סיים את פעולותיו בזה שעורר את העם כנגד
רומא. פילון ענה, כי אלה הם ריקנים ובורים מדעת ומספרם
קטן מאוד, וכי השליטים אשר בירושלים, שנתמכו ע"י מיטב
המלומדים והמשכילים היהודים, השלימו עם מצב הענינים
כמו שהוא, ובלבד שלא יפריעו אותם בעבודת הפולחן. וכל
יהודי באשר הוא, עמד בנידון זה על צדו. ואחר המשיך
להזהירני בדרכי כבוד, כי היהודים שביהודה לא יותרו על
הכרתם הפנימית בעניני דתם, ואפילו כקוצו של יוד, והוסיף
כי כבר סבלו למדי ועמדו בנסיוןן של כל מיני רדיפות
חמורות עוד לפניו, ואם יהיה צורך בכך, הרי מוכנים הם

לסבול שוב. אנטיוכוס¹) מסוריה ענה אותם והרג בהם לאלפים כדי להכריחם למנהגי אלילות ובקש ליונם ולהרחיקם מעל יהדותם. אבל לבסוף נצחו אותו. הורדוס נסה לשחדם ע"י נדבנותו וע"י שבנה להם מקדש ליופי ולתפארת. שהיה לפלא העולם. אבל כשהעמיד נשר זהב על שער בית-המקדש. הורידוהו היהודים²) ולא עונש ההצלבה אף לא עמוד-העונשים לא יכלו להפחיד את היהודים יראי האלוהים³) הוא הזכיר לי—לא. הוא העיר לי מתוך נחיצות. כי היהודים מעריצים אלוהים בלתי נראים. וע"כ לא יקבלו כל צלם וכל תמונה של בעל חי. ואפילו הורדוס עצמו לא יצק את סמל תמונתו על מטבעותיו אשר הוציא ביהודה.

שאלתיו בגלוי לבי. אם הוא מציע. כי תמונת ראשו של הקיסר לא תושם על המטבעות אשר תוצקנה בדומיניונים שלו; אבל הוא היה פקח למדי מלהתפס בכף על ידי שאלתי.

(1) אנטיוכוס אפיפנס (175—164) לס"ה השתדל להכריח את דת היהודים וליונם. המרד המוצלח שהתנהל בידי יהודה המכבי הוכיח על כשלונו של אנטיוכוס. אנטיוכוס הקדיש את בית המקדש אשר בירושלים ל"צאוס האולימפי" והעמיד את פסלו על המזבח. שהוא "תועבת השממון" הנזכר בדניאל.

(2) תפקידו של הורדוס הגדול כלפי היהודים היה נסיון של נדיבות לב (וגם של חשדנות). הוא לא נסה ליונם כאנטיוכוס. אבל בו בזמן ששכלל את המקדש והעמידו מחדש על נקודת הגובה בכדי לפייסם. הקים גם תיאטרון ואמפיתיאטרון בירושלים. אפים האלילי של אלה היה נחשב לחטאת-עולם בעיני היהודים.

(3) עמוד-העונשים. את הנידון לשרפה היו קושרים אל עמוד והיה קשור. כל הזמן שבערה האש. לשיטת עונש זו היו מהלכים גם בימי הביניים (המתרגם).

ואמר שהוא מקוה כי אכבד את רגשם של היהודים במולדת
הישנה של גזעם ודתם באותה מדה שגם הקיסר עצמו דורש
שיכובדו.

שאלתיו אם ידוע לו כי הקיסר פקד על היהודים אשר
ברומא לעזוב את צורת עבודתם האלוהית ואיים בעונש של
גרוש מאיטליה, או בזה שיכריחם להכנס לעבודת הצבא⁽¹⁾ הוא
ענה כי ידוע לו מצב זה אבל אם הקיסר אינו סובל גזע מיוחד
עם זכויות מיוחדות ברומא הנה הוא עמד על דעתו להרשות
להם להנות ממנהגיהם הדתיים במולדתם באין הפרעה. הוא
הדגיש כי כל אחד יודע שזאת היא הפוליטיקה אשר הונחה
ע"י הקיסר למושליו והם אסירי תודה לו ולהם על כך.

וסיים בבקשה: לפי הפקודות שניתנו לי לפני עזבי
את רומא—וגם ולריוס אשר זאת—נמצאים בידי המושל
הרומאי בירושלים בגדי השרד של הכהן הגדול ורק בערב
החגים הגדולים הוא מוסרם לידי הכהן הגדול ומקבלם בחזרה
כעבור החג. זה סימן לשלטון שרומא מיחסת לו חשיבות
מיוחדת ומובן מאליו שהיהודים מתרעמים על כך. ופילון מציע
איפוא כי היות שיהודה התנהגה יפה כל-כך במשך שלטונו של
ולריוס, מן הראוי איפוא שאחזיר את המדים והבגדים הרשמיים
לידי הכהן הגדול. אני עניתי כמובן בקרירות כי היהודים
צריכים לזכות לכל הנחה של זכות יתרה ע"י התנהגותם

(1) טיבריוס קיסר נתן חוקף לאמצעי הזה עוד שבע שנים קודם, בשנת

הטובה אשר יראו לי. יודע אני את כונתו ואת רצונו של הקיסר אשר עלי למלאם, וגם כוונתו היא להרשות ליהודים את חופשתם המלאה בעבודת הפולחן, בתנאי שיכירו בכל לבם בשלטונו של הקיסר. על כל פנים שאלת בגדי הכהן הגדול היא שאלה שרק הקיסר יכול להחליט עליה.¹)

הנני מקוה, כי תאשר את בטויי הנזהר והמתון. הדת זהו ענין לחוד. תן להם את דתם בכל מחיר שהוא. אבל כשהם באים ואומרים, כי דתם אוסרת עליהם את הסמלים של שלטון רומא, אם מצבה או פסל או גם כל כתובת—הרי זה ענין אחר לגמרי. אבל אני אדאג כבר לכך. אינני חושב, שהקיסר יאשימני על שאתן תוקף לשלטונו.

נדמה היה לי, כי פילון לא יפסיק לעולם לדבר. שמח הנני להגידך, כי אחיו אלכסנדר קצר בשיחותיו. הוא דבר הרבה על אודות עניותם של היהודים. ישנו הרושם אמר, שכל היהודים עשירים הם, אולם לאמתו של דבר, זו טעות גדולה היא. יהודה היא ארץ עניה. החלק הגדול ביותר של הארץ הררי הוא ובלתי פורה. הטריטוריה העשירה באמת הוא הגליל—כאילו לא ידעתי זאת בלעדיו. אבל הכל חושבים, כי יהודה היא עשירה לרגלי התמיכות הנשלחות מכל מקום לירושלים. אלה

(1) בימי חורדוס הגדול נמצאו בגדי השרד בשמירתו שלו והרומאים המשיכו בדרך זו. כשנדרש פילטוס חזרה לרומא בשנת 36 אח"הם לענות על האשמות בגלל התנהגות רעה שהוגשה כנגדו, הוחזרו בגדי השרד לכהנים בבית המקדש.

הם -כספי בית-המקדש- המיועדים לעבודת המקדש ולתמיכת
הכהנים. ואסור לנגוע באלה באותה מדה שאין לנגוע
בתכשיטים ובאבנים היקרות, שניתנו ע"י בעלי צדקה דתיים.
דרך אגב הנני להעיר לך, כי הוא עצמו הנהו אחד מאלה
המעריצים ומקשטים את המקדש. הוא עמד בתוקף על בקשתו,
שעלי להשכין שלום ולהביא לידי שביעת-רצון מן השלטון
בארץ וביחוד בתחילת שלטוני. ע"י הפחתה גדולה ממסים.
הוא דבר גם על מעוררי המרד הטרדנים אשר ביהודה שעליהם
רמזתי ואמר כי מתוך נסיונו כגובה-מסים במצרים ידוע לו,
שכל שהמסים קטנים יותר, אין העם נוטה למרוד. הבטחתי לו,
שאתחשב בדעה זו. היכולתי להגיד לו, שלמושל יש צורך בכספים
תכופים, ביחוד בימיו הראשונים לשלטונו מאחר שגם ברומא
השאר מאחריו קופה של חובות? וכלום היה איש מאתנו
מסכים לקבל עליו את השלטון על היהודים לולא חובותיו?
אין ספק שתנוד לי ותאמר: הרגשה בלתי ליברלית בהחלט. אבל
כזה הוא המצב. כן, כזה הוא המצב. ואני אינני יכול להיות
תמיד סנקה. לחשוב על אודות העושר הבלתי נערך הזורם
לירושלים מכל עיר אשר באפריקה, אסיה וגם מאירופא מבלי
היות לאל ידי אפילו לנגוע בו. הנני מבטיחך בזה, שאני לא
אגע בו.

עוד מעט תראה קיסריה. פרוקולה נרגשת מאוד
למראה, אבל אין היא משערת אל-נכון כמה שנים יהיה עליה
להיות כאן.

עַם בְּנֵי יִסְרָאֵל יִקְרָא הַ

נמל קיסריה

ברכני-נא, ידידי—הגעתי לסרובינציה שלי. האחל לי תקופה שקטה ללא קשר ומרד, ללא בצורת ומהומות ומבוכות. כדי שאהיה ראוי אחר כך לעליה למשרה גבוה יותר ממשרתי זו, אשר תעזור לי לקחת חלק בהיסטוריה יותר משמאפשרת לי משרתי זו.

את פרוקולה השארתי על ספון האניה. היא נרגשת מאוד. נראה שחשבה למצוא כאן אהלים ופראים, וכאן עיר, שנראית לה, כך היא אומרת, טובה ונאה כניאפוליס שלנו. כמובן, שאין כל מראה יהודי לעיר. הדבר הראשון, שראינו במרחק כמה מילים, היה מקדש לבן וגבוה בנוי שיש מתנוצץ מעל ראש גבעה. אח"כ ראינו שטחו של אמפיתיאטרון גדול. גם הוא מלבין כולו. וכאשר התקרבנו יותר, ראינו מגדל גדול, שחור ונישא. עומד ישר כמתרומם מתוך הים, ונתברר לנו, כי המגדל בנוי על קצה סוללה ענקית מאבנים ענקיות. אפילו באיטליה לא ראיתי סוללה, שתהא ראויה לתשומת לב כזאת. הסוללה נמשכת ומסתיימת בצורת חצי סהר מקצה הדרומי של העיר לקראת הצפוני. רחבה היא פי כמה מרחובותינו. מגדלים גדולים מתנשאים עליה עם קשתות וספנים

יכולים לגור בהם. הסוללה בולטת למרחקים לקראת החוף הצפוני של העיר, באופן שהיא משאירה רק כניסה צרה מהים הרחב, ובתוכה נמצא נמל קטן ושקט של מים שקטים. שבו אנו נמצאים כעת. גודל האבנים כמעט שאינו ניתן לשיעור. איך חבל והצליח הורדוס להביאן לכאן? איך חצבו אותן וסדרון במצב כזה? אין אני יכול להבין זאת. אין ספק. שדרש אחר המהנדסים המוכשרים ביותר שבכל אפריקה ואסיה. קודם שהורדוס בנה את הנמל וקרא את שם העיר על שמו של קיסר, שמש המקום תחנת-ספינות קטנה, מקום פתוח ומסוכן. כעת יכול כל סחר-הארץ לזרום בדרך החוף הזה. וצרכים הרבה מגיעים כיום לכאן. שתחילה הובאו דרך צור. הנמצאת יותר צפונית. הנני מקוה, כי הסחורות שתובאנה בדרך החוף הזה, תלכנה ותרבנה ואוכל להנות ממסי המכס. כשהתקרבונו למבוא, הראה לי מרציוס תחילה בנין אחד ואח"כ שני, ותמיד הוסיף והדגיש: "זה בנה הורדוס; הורדוס בנה את כולם". ואף אמנם היה הוא איש מופלא, וזוהי רק אחת הערים המרובות אשר יצר והקים מאפס. וכאשר בנה לא שכח לעולם לבנות לכבודו של קיסר ולהערצתה של רומא (את המקדש אשר ראיתי הקדיש לקיסר).

כאשר הבטתי בפני מרציוס ושמעתי לדבריו, קראתי: "מלך גדול, לא לחנם הלל אותו קיסר" (1) ומה נדהמתי

(1) ידוע, כי אוגוסטוס קיסר ואגריפס יועצו אמרו: "הדומיניונים של

הורדוס היו מועטים לגדולת נפשו".

לשמוע בקרבתי קול גם קורא: "רוצח גדול!" זה היה קולו של אלכסנדר שלי שעמד בקרבתי. פניו היו קודרים והוא מרטן בשפתיו בהביטו במבט שנאה על האבנים הללו, שהוקמו ע"י הורדוס (ומובטחני שהוא שונא אותן).

"הוא עצמו היה יהודי!" אמרתי להרעימו. ידעתי כי הורדוס היה אך חציו יהודי. מגזע האדומים, ואין ספק בעיני. שאם ישנם כאלה, אשר היהודים שונאים אותם יותר מאשר את הרומאים הטהורים או את היוונים, הרי הם אותם העמים שהם חצים יהודים, כגון האדומים¹ והשומרונים.

"הוא לא היה יהודי!" אמר אלכסנדר בקוצר-רוח. "הוא היה המושחת שברוצחים אשר מעולם, וגרוע מרוצח אדומי!"
 "את מי רצח? שאלתי. ידוע לי, כי המית ביד רמה כמה וכמה מורדים, אבל חושבני, כי רובם לא היו ראויים לעונש פחות מזה. המתכוון הנך להריגת בני משפחתו?"

"רציחות!" קרא אלכסנדר (במדה ידועה הרי הוא קשה-עורף) "הוא הוציא להורג את הורקנוס הזקן, זקנה של אשתו מרים ואח"כ את אחיה; הוא הוציא להורג את אמה אלכסנדרה; הוא הוציא להורג אף את מרים עצמה, ובגללה, חי אלוהים, בגלל געגועיו העזים אחריה נשא כל ענויי התופת. הוא הוציא להורג גם את שני בניו, אשר ילדה לו מרים ועוד בן

1) האדומים, שארצם נמצאה דרומה ליהודה, נוצחו ע"י השליט היהודי יוחנן הורקנוס הראשון, שמשל משנת 135 עד 105 לפס"ה והכריח את האדומים להתייחד.

מאשתו השניה, שהסיתו נגד שני בני מרים. הוא הוציא להורג—ואלכסנדר עמד ופרט רשימה מאוד ארוכה. לא אוכל לזכור את כל השמות. עלי יהיה להתאמץ הרבה כדי לזכור. בכל זאת זוכר הנני כי בין כל אלה היו גם שני בעליה של אחותו שלומית. בעל אחר בעל המית. שאלתי את אלכסנדר מה היתה הסבה ומה היה הרעיון ברציחותיו אלו? האם היתה זו אך תאורת-רצח בלבד?

לא! אמר. משפחת הורקנוס היתה רובה מצאצאי נסיכי יהודה, והורדוס השמיד כל נצר ממשפחה זו מפחד פן יהיו למתחריו.

ברומא קוראים לכך מדיניות! אמרתי. על כל פנים לא מתוך פקחות¹.

שאלתי את מרציוס מה דעתו על הורדוס. הוא היה זהיר ומחושב. הוא היה נסיך. אמר. מחשבות נצורות היו לו בכל דבר וענין. אוגוסטוס קיסר צדק באמרו, שהורדוס היה גדול למדי לשלוט גם על סוריה ומצרים. הוא היה האיש הפקח ביותר שניתן לרומא לשאת ולתת בארצות האלה. הוא ידע איך להיות לתועלת לרומא ואיך להשתמש בה לתועלתו. אבל בביתו הוא היה חית-פרא; הוא חי על הדם!

זו אמת מספיקה. אשתו שני בניו! הרי זה מעורר באמת כעס ורוגז.

(1) כאן רמוז (ורמז מסוכן למדי) לקנאתו היתרה של טיבריוס קיסר ויחסו

לכל אלה, שחיו להם תביעות לשלטון.

הרחובות מקושטים לכבודנו, ואנו שומעים כבר את
רעש ההמונים המתאספים לקדם בברכה את תהלוכת הפאר
שלנו.

ה פ ג י ש ה ע מ ק י פ א

בארמון הורדוס בקיסריה

כבר הסתדרנו ואני עובד עבודה קשה. יושב אני מבוקר עד ערב ובוחן את כל התזכירים אשר הוגשו לי מכל חלקי ארץ יהודה מבקר את החשבונות ומעיין בבקשות. אין ספק בלבי כי ולריוס השאיר לי בשנים־עשר החדשים האחרונים לשלטונו את השאלות המטרידות ביותר, המסובכות והבלתי נעימות על מנת לישוב אותן. אין קץ לסכסוכים שבין יונים ויהודים, שומרונים ויהודים, אדומים ויהודים, ויהודים בינם לבין עצמם. וכל אחד מפרט את טענותיו ונותן להם חשיבות יתרה. מרובות הטרדות וגדול הסבך, אבל אף־על־פי־כן אני גוזר ומצווה לממלא־מקומי שיבוא אחרי אעשה ממש כאשר עשה לי ולריוס.

קבלת הפנים היתה יפה למדי. שאינם יהודים היו לבביים יותר מן היהודים. היהודים שברחובות היו קרים ומתאפקים. מרציוס אומר, שנלריוס התנהג אתם כל־כך יפה עד שאין להם כל סיבה לקוות להתנהגות טובה יותר ממני. הוא הוסיף, כי הם יהיו יותר גלהבים לקראת הנציב אשר יבוא אחרי. בהגיעי לארמון מצאתי את הסקידים הראשיים שנאספו

לברכני את פקידי המטה שלי באי־כחם של שני ההורדוסים והכהן הגדול מירושלים. הכהן הגדול הוא יוסף קיפא. גבה קומה, הדור במראהו נעים במהלכו, וכנראה נכנע בטבעו. הרגשתי כי נוכחותו הטביעה רושם חזק על כל הנאספים. בכלל היה ספק בדברי ואף התנהל בנדון זה וכוח גדול, אם יבוא לקיסריה, או שיחכה לי בירושלים עד בואי לבקרה. לולא בא הייתי חושב את הדבר למעשה בלתי הוגן, שכן היה בזה סימן מובהק לשנאה.

אבל הוא בא יחידי, בלי סגן הכהן הגדול. היו אמנם איזה יצורים אתו. ביחוד חסרו חנן ובניו. עלי להגיד לך, כי חנן זה ובניו הם הגדולים שבמשפחת הכהנים אשר בירושלים. במשך שנים רבות החזיקו אלה במשרות החשובות ביותר, או שלא נתנו לאחרים להשיגן. הזקן עצמו היה כהן גדול בשעת בואו של ולריוס, והוא מצא זאת לבלתי אפשרי להרשות לו להחזיק במשרה זו, היות והוא בקש רק לנצל את חסותה של רומא ולהמשיך וללכת בדרכו. ולריוס העביר את המשרה הזאת למשפחה אחרת. אבל הנסיון היה מוטעה. אחר כך מנה את אחד מבניו של חנן, אבל במעשה זה החזיר לאמתו של דבר את הזקן לכהונתו. שוב נסה למנות כהן גדול מתחרה, ושוב היה המתחרה חלש מאוד. עד שבחר בקיפא חתנו של חנן. בתקוה כי חבר רודפי כבוד אלו יסתפקו בכבוד משרה זו ובכוח השפעתה. כמו כן קוה, כי קיפא יסכים לזה ויהיה מוכשר להחזיק במשרתו זו למרות רצונם של מתנגדיו. והרי זה סדור לא רע בהחלט – האם לא כן?

קיפא נמצא ביתסי שלום אתנו ושומר את המשרה לבני משפחתו. חנן ובניו עומדים מן הצד ונתמכים על ידי אלה. החושבים את קיפא כמשועבד ביותר לנו. בלבם הם כולם באותו יחס ובאותה מדה מחזיקי ומחפשי משרות. ובאופן זמני מקבלים הם גם את עזרתם של הרומאים. התכלית. שאליה שואף כל אחד מהם. היא התנגשות שתבוא עם רומא ותחריב גם את כל כוחם.

בשעת החגיגה אמר קיפא בפשטות: - היהודים מברכים את בא-כוחו של הקיסר. קבלת פנים קרה. אולם אחר כך. בהיותנו לבדנו. היה הוא גלוי-לב יותר. הוא אמר לי. שהנה הוא מוצא זאת לחובתו לעבוד יחד עם רומא. הוא אמר. כי עמו קשור בגעגועים לעמדתו העצמית. ובודאי קוה כי גם לי ידוע הדבר. - אבל הוא ושאר המשפחות הגדולות הכירו. כי אין בכוחם להלחם עם רומא. הוא הוסיף ואמר. כי הדבר האחד אשר יחשוש לו. היא התקוממות עממית. אשר לא הוא ולא ידידיו יוכלו לעכבה בזמנה. על הארץ הזאת. אמר. קשה לשלוט. היא כולה ארץ הרים ושטחים עזובים בה. וכל צרה תשכון בהם. ואין כל אפשרות למנוע בעד מרדפי-הרפתקאות מלהתאסף שם. ומשם הם מסתערים ומעוררים מהומות בערים. לאחר מותו של הורדוס היו מקרים כאלה של מתגורדים. אשר כנסו סביבם כנופיות של בני אדם והכריזו את עצמם כמלכים. אחד מהם היה שודד סתם. השני היה מורד מדיני. שהתנגד לכל שלטון של זרים. והשלישי הרשה לעצמו לותר על חוקי הדת. על כל פנים תמיד רחפה לעין הסכנה. העם הפשוט הוא בור

בהחלט. התענגתי מאוד בראותי אותו מדבר עליהם בשאט-נפש. הוא המשיך ואמר, שכל מנהיג שחונן בכשרון הפעולה או הדבור נחשב בעיניהם כמי אשר יכול להשיב להם את חופשתם, שממנה נהנו פעם. נוסף לכך, אמר בדברו בשקט, עליך לזכור, שכל היהודים מאמינים, כי באחד הימים - וחושש הנני כי היום ההוא ירחק מאוד - (את דבריו אלה אמר בחיוך) יקום גואל אשר ישיב לעמנו את תפארתו הנושנה. אינני טוען, כי מבין אני את דתם, אבל הסקתי מזה, כי את דבר בואו של גואל זה (בשם משיח כנה אותו) אין להשוות עם ממשלת רומא או עם כל כוח אחר. עלי לשאול מפי אלכסנדר בענין זה. קולו של קיפא היה שָׁלוֹ ומהסס כאחד בדברו את דבריו אלי. חושבני, כי הוא וידידיו לא יתמכו במתחרים, בין שיהיו מלכים או משיחים, אשר יסכנו את שלטונם. שהם מחזיקים בו בימי שלטונו של מושל הקיסר.

הודיתי לקיפא ושאלתיו לסבת העדרו של חנן. צנה אחזתו, ובדרך כלל הוא יוצא רק לעתים רחוקות, ענה. הוא יתיצב לפני בירושלים. על שאלתי על אודות בני חנן¹ אשר אחד מהם היה הכהן הגדול, ענה, כי לא לכבודם הוא לבוא בלעדי אביהם. אני מתאר לי כי הזקן סוכך עליהם.

חושבני, כי קיפא ואני הבנו אחד את השני, אבל עלי יהיה לשמור את צעדיו.

(1) אלעזר בנו, אשר נתמנה ע"י ולריוס גרטוס לכהן גדול. בין חמשת בניו של חנן החזיק הוא במשרת הכהן הגדול. חנן עצמו היה כהן גדול תשע שנים וקיפא אחת עשרה שנה.

המצב הוא יוצא מן הכלל. מי יתן והיית כאן ולמדת לדעת אותו. כאשר אני מביט מהארמון החוצה הנני רואה לפני את העיר הזאת, אשר מלבד יהודים היא מלאה גם יונים, מצרים ואחרים. הרחק בדרום משתרעת ארץ מישור לאורך הים, מאחרי העיר מתרוממים רוכסי הרים, ואחריהם מחיצת הרים חשופים וקמוטים, שביניהם מתגוררים אותם היהודים האמתיים, המרים וקשי-העורף. מוקפים הם אויבים מסביב. שומרונים בצפון, אדומים בדרום והרומאים העומדים על גובה נקודתם הצבאית. ויונים בכל מקום, ואין הם רוצים כלל שיתיחסו אליהם אחרת מאשר לאויבים. כל הגדודים, כל צבא המלואים שבאמצעותם אנו שולטים עליהם ומשפילים אותם לארץ — כל הצבא הזה מורכב משונאיהם אלה החיים על אדמתם. וכל זה מפני שהם עצמם אינם חפצים לשרת בצבא, ואנחנו — ולפי דעתי אנו סועים בנידון זה — משחררים אותם מעבודת הצבא. סוגרים הם את עצמם בתוך ירושלים שלהם ועוד יותר בתוך בית מקדשם. אין הם משתנים ובלבבם אין הם מותרים כלל.

מיום בואי לכאן ועד היום עוד לא קבלתי ממך מכתב. השמר לך ידידי, אני לא אשוב לכתוב עד שמעי ממך דבר.

ה פ ר ר ו ג ל י מ ו ת ש ל מ ו ש ל

קיסריה

מכתבך הגיעני ואסיר תודה הנני לך על הצעתך לי את שרותיך. אנסה להשתמש בך מיד, כפי שרמזת לי בעצמך. הנך אומר, שהענינים לא רק שקטים ברומא, אלא לגבי סוג אנשים ידועים הם שקטים יותר מדי. הקהל רוגן על "הקיסר הכילי" על מנעו מהם נדבות ומשחקים והבטחות ותקוות על התנהגות עדינה יותר אתם לכשיחזור לרומא.¹ הנך מאשר את הפוליטיקה של הקיסר, וגם אני מצדד בשטה זו. אל ישאו עוד את לבם למשחקהם, והגיעה השעה שיחליפום בעבודה נכבדת. אבל אני אינני קיסר, ואין לי היכולת לעמוד כנגד אנשי הרוגנים, ולפיכך אנוס אני לסדר משחקים, ובענין זה אמנם אני בא לבקש בזה את עזרתך.

ראשית, אערוך התגוששות עם חיות פרא. יש ברצוני לראות אותן ההתחרויות אשר ראיתי באלכסנדריה. — שורים אחדים מתנגחים בפיל, אבל פילים יקרי-ערך הם לגבי

(1) באותה שנה התרחק טיבריוס קיסר מהנהלת עניני המדינה והתבודד באי קאפרי Capreae אשר במפרץ גיאפוליס. משם לא חזר עוד לרומא.

פרוקורטורים. ההצגה העיקרית תהיה חצי תריסר אריות נגד תריסר אדומים שבויים, המזוינים בכידונים קטנים. עיניך הרואות, כי תהיינה הצגות מענינות ותכסיסים מענינים, אם יעלה בידם לנצח את האריות. אבל יודע הנני, כי לבך רחוק מדברים כגון אלו (לכל אחד ששה כידונים קלים, והיתרון כמובן לאריות). אסירים אחדים, פושעים סתם, ירכבו על סוסים וילחמו נגד שורים. השבויים הללו נבחרו לכך מפני שאינם יודעים לרכב.

אחר כן יבוא תור הגלדיטורים — וכאן תוכל להיות בעוזרי. רוצה הנני לתת להמון איזה חדוש, איזו הפתעה. אני חושב שלפעמים רחוקות הם ראו כאן גלי, וכמעט שלא ראו מעולם בריטני. והנה יש עם דעתי לסדר מלחמת מרכבות מפרתים מצד אחד, וגלים ובריטים מצד שני. המרכבות נמצאות כבר כאן. שש מרכבות לכל צד. בקשתי ממושל סוריה, שישלח לי מספר פרתים שבויים. ששה ינהלו את המרכבות וששה ילחמו. התוכל להמציא לי גלים ובריטנים, וביחוד בריטנים? אין ספק, כי אלה רגילים למלחמת מרכבות. רוצה הנני לקנותם ישר וכמו שהם. ועם אלה שישארו בחיים אוכל להשתמש למשחקים אחרים או להשאלם לידידים. רוצה אני מאוד רק בבריטנים, ועד כמה שאפשר יותר. ההתענינות מרובה באותו אי, זרבים התמהים על שום מה אין הקיסר מספח את האי הלז באופן מוחלט לנחלותינו? כל עוד לא נעשה זאת, לא נהיה בטוחים בגליה. אבל יודע הנני,

כי הזהירות היא בימינו המלה החשובה ביותר.¹)
 שאלתי את אלכסנדר למה התכוון הכהן הגדול בשיחתו
 על אודות איזה גואל יהודי או משיח ובודאי גם אתה וביחוד
 אתה תרצה לשמוע את תשובתו. כמו כל הדברים המוזרים
 בארץ הזאת. הרי גם ענין זה הוא תערובת של דת עם
 פוליטיקה כאחת. נראה כי היהודים נוהים אחרי כתבי הקודש
 שלהם ומאמינים כי ביום מן הימים יחזור האלוהים אשר בחר
 בהם מכל העמים (רעיון מגוחך) ויקים אותם שוב למצבם אשר
 בו היו לפני כמה מאות שנים ויחזירם לאותם הימים אשר
 לא רומאים ולא יונים משלו עליהם. אבל הוסיף אלכסנדר
 המלומדים אשר ביניהם ורבי-העם כגון קיפא יודעים היטב כי
 לא בימינו יקרה הדבר ודוחים הם את דבר בואו של הגואל הזה
 לעתיד בלתי מוגבל. ויש גם האומרים שכל זה אינו מתיחס
 כלל לעולם הזה כי אם לחיים אחרים לגמרי לחיי העולם הבא.
 רעיון מוזר בהחלט. תגידי וגם אני בדעה זו. אבל היהודי הרגיל
 המוכר והקונה עובד האדמה והדיגי רואה את העתיד בעינים
 אחרות. יהודי זה יותר שהוא משועבד על-ידי ברברים כלשונו
 כגון יונים סורים מצרים או רומאים יותר הוא מביט צופה
 ומקוה לקראת בואו של אותו הגואל מעין דמות אלוהים השלוח
 משמים לגאלם. מהם חושבים כי הגואל הזה לא רק שישחרר

(1) טיבריוס קיסר הלך בדרכי אוגוסטוס והתנגד להרחבת גבולות

האימפריה. לכבוש בריטניה לא נגשו באופן ממשי עד 43 אח"ס. בימיו של

קלאודיוס קיסר.

את יהודה. כי אם גם יכבוש את כל העולם. והיא הסיבה אשר קיפא דבר אלי בכוונה מיוחדת ובהטעמה מיוחדת. שאין כל בליעל בכל החלקים האלה. אשר יקום ויעמיד את עצמו בתור כזה. שקהל לא יתאסף סביבו ויאמין לדבריו. כי הוא הוא השליח להיות מלכם. מה יעשו אז חנן וקיפא? שאלתי את אלכסנדר. הוא רגז. שתק ולא נע. הדבר מוטל בספק. ענה בקרירות. עד כמה שגואל זה יהיה זקוק לעזרתם של כהן גדול או של מושל רומאי. חנן וקיפא אף הם מאמינים. כי גואל כזה יבוא באחד הימים. הם חייבים להאמין. לא פחות מאחרים אבל אין הם מודים. כי הוא כבר בא. ההמון הרגיל מאמין. כי הגואל הזה יכול לבוא אפילו כיום. ובכל רגע עשויים הם להחליט כי כבר בא.

האין זה רעיון-רוח מצחיק. שגזע קטן ונקלה זה. אשר חצי תריסר של כובשים עלו עליו. הגלוהו ומכרוהו לעבדות. פזרוהו על פני תבל כולה. יאמין. כי הוא הוא העם הנבחר מכל העמים. וכי אלוהיו. אשר לא יכול היה למנוע בעד כל האסונות האלה אשר באוהו. ישלח באחד הימים איש. אשר יפיל את הקיסר ורומא יחדיו? אולי יעלה על דעתך לחשוב. כי היהודים בראותם שאנו מחזיקים כאן רק ארבעת אלפים אנשי צבא יראו עצמם כנקלים ובזויים? לא. אבל חוששני כי למרות שקיפא יודע את המצב היטב. חושבים רבים מהם. כי ארבעת אלפים אלו הם כל צבאותיה של רומא. בכל אופן. אם בטחונך הוא באלוהים. העושה נפלאות. הרי לא חשוב הדבר כמה חילים נמצאים מעבר לגבול.

חושש אני כי ביום מן הימים יהיה עלינו ללמדם לקח טוב. אם יש לך ההזדמנות המליצני נא לפני לוציוס אליוס סיאנוס⁽¹⁾ Lucius Aelius Sejanus ותואיל להודיעו כי מתכון אני לסלול כאן רחובות ודרכים חדשות ואבקש רשיון לכנות את הרחוב הראשון בשמו. אחר כך אכתוב לו באופן פרטי. קיימי לשלוח לו מתנה מיינות ארץ זו, אבל ידידי היקר היין הוא כחומץ. אין פלא כי היונים כאן מצליחים במסחר הטשיאן היקר ורב הערך ובפלרניאן המעודד שלנו⁽²⁾.

(1) ידידו האהוב של טיבריוס קיסר, שהיה אז המושל בפועל באימפריה. אח"כ הודח ממשרתו ע"י טיבריוס שהתבודד באותם הימים באי קאפריה, הוא הטיל בו דופי האשימו בקשר, ומהר להוציאו להורג.

(2) טשיאן CHIAN יין אדום הבא מטוסקנה אשר בצפון רומא — פלרניאן, FALERNIAN, יין מפורסם הבא מפלרניה אשר באיטליה. הסופרים הלטינים חללו את היין הזה (המתרגם).

הַחֲלָטָה לְבַקֵּר אֶת יְרוּשָׁלַיִם

קיסריה

דחלטתי לבקר בקרוב את ירושלים. כאן בקיסריה אין אני רואה מאומה מטיבם של היהודים שלי. קיסריה מלאה יונים, סורים, כנענים, מצרים ועוד בני אספסוף כהנה. נמצאים אמנם גם הרבה יהודים. אבל הם מן הסוג הרגיל, סוחרים, מלוי כסף וכיוצא בהם. אבל העם בהמוניו בירושלים הוא. ולי נדמה, כי ירושלים נמצאת במרחק אלפי מילים, ולמרות שהיא קרובה לכאן בין ההרים. קיפא משתדל לעמוד בקשר מתמיד אתי, אבל עד כמה שהם מעונינים בבקורי, אני לכשעצמי איני סובל אותם. והולך אני לירושלים אך ורק להכיר שם את חנן וידידיו. מלבד זאת רוצה אני לראות את מקום מפקדם הראשי, הקן אשר שם הם רוקמים ומצפינים את המרידות, אם בכלל תהיינה כאלו. רוצה אני להתבונן אל מבצריהם ומצודותיהם, שלפי דבריו של מרציוס לא תהיינה לנו למכשול במקרה שיתפרצו כנגדנו. חייב אני להתבונן אל מקומות ההגנה ולחשוב בעוד מועד איך לסדר את צבא־המשמר המעט אשר לי במקרה של התקוממות. מלבד זאת אתבונן גם לדרכים ולהספקת־המים, שבוה אבקש את המלצתך. יודע אני כי הדרכים והספקת־המים נמצאות

תמיד במצב גרוע עד אשר באים הרומאים ולוקחים אותן בידיהם. כמו כן תאב אני לראות את בית מקדשם. אף אם יודע אני כי בקושי ירשו לי אפילו להביט עליו. חייב אני למצוא את המקום, שבו מחזיקים הם את אוצרות בית המקדש, כדי להגן על אלה בפני שודדים. אל נא תחשוד בי; אני לא אתחרה בפעולותיהם של קראסוס או סבינוס¹. אבל הרי מוכן שאם מי שהוא ישלח ידו באוצרותיהם, יטילו את האשמה עלי. יהא לבך סמוך ובטוח כי מוכן אני להשלים אתם. אבל תחילה עלי לברר לעצמי מה הוא העם הזה ומה מעשיו. כאן בקיסריה אני מרגיש את עצמי כאילו נגזרתי מהפרובינציה שלי. אני מהלך קודר וחסר מנוחה. למרות שראש-הרגול שלי מודיע לי כי הכל בשקט ואין כל סימנים של תסיסה למהומות. אגב, הוא שומרני שנתיוון ושמו יוסף. רוב בני משפחתו אבדו את חייהם ונכסיהם על ידי הורדוס, והוא שונא את בני הורדוס וגם את היהודים, ולפיכך הוא עבד נאמן לנו. אני מקוה לבקר את ירושלים כעבור שלשה שבועות מהיום. המשחקים עברו בהצלחה. הגלים והבריטנים נלחמו באופן נהדר. התלהבות הקהל גדלה עד מאוד, והם עמדו בתוקף על כך, כי ילחמו שנית ושלישית עם מתנגדים חדשים. עד אשר נהרגו כולם כמעט. ההתחרויות בין האריות והאדומים לא הצליחה ביותר. מאחר שהאריות שסעו אותם מיד ולכן נגמרה מהר. אחד האדומים נלחם בהצלחה רבה וכבר אמרתי להצילו, אבל האריות היו זריזים יותר ממני.

(1) שניהם שרי-צבא רומא, שבזזו את אוצרות בית המקדש.

מקרה מוזר מאד קרה, המוכיח לנו על עקשנותם של אותם היהודים. ארבעה מהם היו כלואים בבית הסוהר, שבו נידונו למות על מעשה ליסטים בדרך המלך. הצעתי להם להלחם עם נמר בתנאי שיזדיגו בכל נשק שיבחרו, שיהיה עשוי מעץ או בכל נשק שהם רוצים להכין לעצמם, ואולם עליהם לכבד ראשונה את פסלו של הקיסר בתוך הזירה בפני כל ההמון. הם היו מוכנים להלחם, וכולם היו יפים וחזקים, אבל סרבו לתת כבוד לקיסר. איימתי עליהם כי אשליכם כמו שהם לפני הנמר, והם—אך לעגו לי, וכמובן שהושלכו. והנה בא אלכסנדר, כשפניו מלאים זעם וקצף והזהירני כי דת היהודים מתנגדת (מלבד התנגדותם הפרטית), שגופותיהם ישסעו ע"י חיות. מה מרובות הן התנגדויותיהם הדתיות!

נ. ב.

בראשית מכתבי זה אמרתי להודיעך, כי ברגע האחרון בא אלי אלכסנדר, והוא נתמך ע"י מרציוס, יוסף ואחרים, ומודיע לי כי לא אוכל לבקר את ירושלים ביום שקבעתיו לי לרגלי יום השבת של היהודים, שחל באותו יום. אומרים הם, כי זה יביא לידי עלבון גדול, והדבר יחשב לפרובוקציה מתוכנת מראש. אבל יקום בעם ומחאות יתעוררו ואולי גם פרעות. "פרעות ביום השבת!" אמרתי. "בהחלט לא!" אפשר שהם ישתמשו בהזדמנות זו ויעוררו מהומות קטנות. מובן, כי הוכרחתי לותר. הכרת פני מרציוס דרשה זאת. לפי דבריו אין לתאר את קדושת השבת של היהודים. הוא ספר לי שהם עצמם לא יעשו כל מלאכה אף לא יסבלו כי אחרים יעשו

כל עבודה בשבת. זה אסור וזה אסור – הכל אסור! מסופקני אם יש דבר שאתה רשאי לעשותו. תמהני אמרתי למרציוס, אם הנהר הקדוש שלהם, הירדן, זורם ביום השבת, או גם הוא נח באותו יום? יש ביניהם ענה לי, אשר לא יאכלו ביצה שנולדה בשבת, ואם רגלך האחת עשויה מעץ, המותר לך לצאת אתה ביום השבת? שאלתי מרציוס שלי הוא בעל מזג נוח ודבר לא יוציאו משלֹתו. חושבני שענה לי, כי חכמיהם מחולקים בדעותיהם בשאלה זו.¹

לא יכולתי להתאפק עוד, בודאי אמרתי האם אין הם עושים את צרכיהם הטבעיים ביום השבת? אלכסנדר התערב בשיחה. הנך צודק בהחלט בשאלתך זו, אמר בהביטו בהערצה עלי. יש מהם שאינם עושים זאת.²

הדבר היה לי לפלא. אבל הנני מתאר לי – נסיתי להמשיך, אולם שיחתנו נפסקה ושאלה זו ירדה מעל הפרק.

טוב תעשה, אם תשלח לי מאמר שני ממאמריך הנפלאים על אודות מדת הסבלנות ושיוון-האדם. הנני מבטיחך בזה, כי זקוק אני להם מאוד בימים אלה.

(1) ואף אמנם היה זה ענין, שהיה שנוי במחלוקת.

(2) הנזירים המתבודדים מכת האסיים.

מְשׁוּלִים בְּדֶרֶךְ לְבַקּוֹר בִּירוּשָׁלַיִם

קיסריה

כמעט שיצאתי מכלי מתוך התרגזות. הכל מוכן לנסיעה לירושלים והבוקר דנתי עם מרציוס על אודות הסדורים האחרונים. היש עוד ענינים אשר עליך לחשוב עליהם מראש? שאלתיו. הרגשתי את עצמי מלא חיים וצפיה לירושלים וביחוד מלא אהבה כלפי היהודים שלי. כמובן, שאת צלמי הקיסרים אשר על הדגלים לא נקח אתנו! אמר. לצערי לא הראיתי כל אותות התרגשות. לאט-לאט הנני מתרגל בארץ זו שלא להתרגש. אבל, "למה לא?" שאלתי. אם אנו לוקחים את הדגלים אתנו לירושלים, חזר, משאירים אנו את צלמי הקיסרים. "בכל אופן לא בהזדמנות זו", אמרתי. "יתכן, כי ולריוס גרטוס היה חלש נגדם", הוא לא נגע בהם כחוט השערה. "מאת אשר קבל הקיסר את השלטון על ארץ זו נהגו כל הפרוקורטורים שלא לקחת אתם את צלמי הקיסרים בעלותם לירושלם, אחרת יעלבו היהודים" טען מרציוס בתוקף.⁽¹⁾

מאליו מובן, כי כל דמי גרתח בקרבי. "האם רוצה אתה לומר בזה, שאלתיו ברוגז, כי כאשר המושל הרומאי נכנס באורח רשמי לעיר בירתם של היהודים, אנוס הוא להסיר

(1) על דגלי צבאות רומא היו תלויים גם המדליונים, שעליהם היו טבועות תמונותיהם של הקיסרים השונים.

מעל דגליהם של צבאותיו את תמונותיו של טיבריוס קיסר, ינצרוהו האלים — ותמונותיו של אוגוסטוס קיסר האימפרטור — המלך הגדול שקדם לטיבריוס? — כן, בהחלט! אמר, — זו היא השיטה המקובלת והריני מבקשך ללכת בה! היהודים שבירושלים לא ישאו כל פסל וכל תמונה מדמות האלים והקיסרים, לא מצבה אף לא צלם דמות על פני הדגלים וכל פסל ותמונה על המטבעות. יודע הנך היטב, הנשיך, כי מטבעות הכסף אשר הוצקו ברומא יש להן מהלכים בארץ למרות שחקוקה עליהן תמונתו של הקיסר, אך ורק מפני שהוצקו ברומא ואין להמנע מתקלה זו, אבל מטבעות הנחושת המוצאות ביהודה עצמה, אינן נושאות עליהן את תמונתו של הקיסר, והוא הדין ביחס לדגלים. מרציוס הביט ישר בפני בדברו את הדברים הללו. — זה הוא רצונו של הקיסר שלא לפגוע ברגשותיהם הדתיים. אין להם כל פסל וכל תמונה מדמות אלוהים. במעמקי בית מקדשם אשר בירושלים, נמצא חדר קטן וצר שבו שוכן אלוהיהם, אבל החדר ריק ואין בו דבר. —

“הקיסר לא יתנגד, אם אקח את צלמיו לירושלים, ושום דבר לא יטרה”, אמרתי. — להיפך הוא יהיה שבע רצון בהודע לו, כי אני הוא ששברתי את שנאתם של היהודים הללו למענו, למען רומא ולמען כל העולם כולו.”

“אם תקום מהומה, אמר מרציוס, והתקפה על הצבא ברחובות הצרים אשר בירושלים, אינני רשאי להגיד מה תהיינה התוצאות — והאם גם אז יהיה הקיסר מרוצה?”

הנה דברים כהויתם. אלכסנדר היה אתנו כל אותה שעת

השיחה וכפעם בפעם זרקתי בו מבט. אבל היהודי הקטן הזה השכיל לעשות ושם יד לפיו. לסוף הוכרחתי לותר. האם היתה לי דרך אחרת? איני רשאי לסכן את המצב עד כדי מהומות והתקוממות. וביחוד בתחילת ימי שלטוני, כשצבא מועט עומד לפקודתי, הכל היו מרשיעים אותי במקרה של כשלון, אף כי לו הצלחתי, היתה כל רומא מהללת אותי על תקיפותי.

הענין אינו הולך למישרים, כי אם להפך—אל מול אבק השרפה. להכנס לירושלים לעיני הכהנים הגאיונים ולעיני עמם הזועם, כאילו אנו היינו הסבולים! כן, כזה הוא המצב בכל מקום. מה היו הבריטנים אומרים בראותם אותנו עומדים ונעצרים לפני אי-ארצם? ומה יתשבו היהודים הללו בראותם שאנו בוחרים להשפיל את הקיסר מאשר להעליב אותם? את סבלנותנו יראו הם כחולשה ואת הזהירות כפחדנות. שום טובה לא תצמח מזה. רק אסון יבוא מכל זה. זכור תזכור, שלבסוף יהיה עלינו להתחיל את כל עבודתנו מחדש. אבל כרגע אנוס אני לותר. בכל לב הייתי מרגיז את היהודים, אבל אין אני יכול להרגיז את הקיסר או את סיאנוס.

פרוקולה נלוית אלי. נפשה קצה כבר בקיסריה. היא עומדת על כך בתוקף, כי הגיעה השעה לראות איזה דבר יהודי ממש. אני אמרתי לה, כי על כל פנים אם נעלה לירושלים בלעדי תמונות הקיסר, מובטח לה שתראה דבר שהוא כולו בלתי-רומאי.

בְּלִילֵי-פְנֵי בִירֵי שָׁלֹמֶיךָ

ירושלים

הַשְׁבִּיעַ יָמִים שֶׁאֵנִי כֹאן, וְנִדְמָה לָנוּ כִּאִילוֹ כְּבֵר עֲשִׂינוּ
פֶּה שְׁנָה שְׁלֵמָה. דּוֹמָה לָנוּ, כִּאִילוֹ הֵינּוּ נִמְצָאִים בְּמִדְיָנָה אַחֲרַת
לְגַמְרֵי. הִרְגֵּשָׁה זֶה הִרְגֵּשְׁתִּי בְּהִתְרַחֲקֵנוּ מֵהַחוּף. קִיסְרִיָּה אֵף עַל
פִּי כֵן מִלֵּאת חַיִּים הִיא וּפְנֵי הַבְּרִיּוֹת שֶׁמַּחִים אִישׁ לְקִרְאָת
רְעוּהוּ, וְאִילוֹ כֹּל מֵהַ שְׁעֵלֵינוּ יוֹתֵר אֶל בֵּין הַהַרִים הַשׁוֹמְמִים
הַלְלוּ, הַמִּשְׁתַּרְעִים צְפוּנָה וְדְרוּמָה עַד לְמִלּוֹא מִבֶּט הָעֵין,
הִרְגֵּשְׁתִּי כִּי מִתִּיחָסִים אֵלַי כֹּאֵל כּוֹבֵשׁ הַנִּכְנָס בַּפֶּעַם הַרְאֵשׁוֹנָה אֶל
אֶרֶץ אוֹיֵבֶת. לְאוֹרֵךְ כֹּל הַדֶּרֶךְ רֵאִינוּ קְבוּצוֹת אַנְשִׁים יוֹצְאוֹת
מִבֵּין הַכְּפָרִים וְהַחֲחוּת הַפְּזוּרוֹת וְהַכֹּל מִסְתַּכְּלִים בְּפָנַי בְּשִׁקְטִי.
וְכֵן הִיָּה גַם בְּהַכְּנָסְנוּ לְיִרוּשָׁלַיִם. שׁוֹם קִבַּלְתָּ פָנִים לֹא נְעִרְכָה,
לֹא בְּשַׁעֲרֵים וְאֵף לֹא בְּרַחֲבוֹת. לֹא קוֹל עֲנוֹת תְּרוּעָה וְאֵף לֹא
בְּרַכָּה אַחַת, וְאִפִּילוֹ לֹא מִפִּי קִיפָא אוֹ מִפִּי כֹהֵן אַחֲרַי מִן הַכֹּהֲנִים.
הַמוֹנִים לְמִדֵּי עֲמָדוֹ בְּרַחֲבוֹת, שֶׁכֵּן דּוֹמָה הַמְּקוֹם לְמֵאוֹרֵת
אֲרֻנּוֹת, אֲבָל הַכֹּל נִצְבּוּ כְּנִרְגָזִים וְעֲצוּבִים וְשִׁקְטִים, כִּאִילוֹ
נִיתְּנָה לָהֶם סְקוּדָה לְעֲמוּד כֵּךְ. מִבֶּט שֶׁל לְגִלּוֹג נִסְתַּמֵּן עַל פְּנֵיהֶם
בְּרַגַע שֶׁנִּפְגַּשׁ בְּמִבְטָנוֹ. מְקוֹם זֶה הִרְגֵּעַשׁ הוּא, וְאִילוֹ הִיָּה
בִּידֵי צַבָא בְּמִסְפָּר יוֹתֵר גְּדוֹל, וְהַקִּיסָר הִיָּה מְרֵשָׁה, לֹא הֵייתִי

מיצר כלל אילו היתה באה ההתפרצות. מרציוס מרגיעני, שההתפרצות לא תבוא; עוד לא! הכהנים הגדולים אומר הוא— ובוזה הוא מתכוון אל הקבוץ הקטן של המשפחות אשר מהם נבחר תמיד הכהן הגדול. — לא ירבו להתעסק אתי, אבל את עניניהם יודעים הם לכלכל. וגם אני אדע לכלכל דברי, והם יהיו בידי עוד לפני גמרי את תקופת משרתי ואת דברי אלה אמרתי גם למרציוס. הוא מזהירני, שאין לי לקוות לידידות לא מהכהנים ואף לא מהעם, בעיני כולם הננו זרים וגולנים. מתיחסים הם אלינו בקרירות וחדשד ומחכים לאותם הימים, שבהם ימצא לו אלוהיהם לנכון לשבור את עולנו מעל צוארם. העיר עלובה ומסכנה. מלבד בניני הורדוס הגדולים, אין כמעט בנין הראוי להתבונן בו. את כל הדרם ותפארתם, כל נפשם וטעמם השקיעו בתוך מקדשם. הרחובות צרים ומרוצפים רצוף גרוע. התעול והספקת-המים נמצאים במצב שהוא חרפה ובושה אפילו לגבי אסיה. ואין פלא שהם נגועים בכל מיני מחלות. אני אדאג כבר לכל אלה.

ידו של הורדוס נכרת בכל מקום. עד מה הוא בז ולעג להם! יום אחד מלא את בקשתם ולמחרתו הצליפם על פניהם. או נכון יותר: עשה את שני אלה כאחת. מקדש הקים להם, שהוא אחד מפלאי העולם ואשר עליו כל גאותם. — ואף אמנם רשאים הם להתגאות בו — ובו בזמן בנה תיאטרון בתוך העיר ואמפיתיאטרון מחוצה לה. לשם איזו מטרה? תשאל בודאי. אם הם מתנגדים כל-כך למחזות מחטיאים כאלה. והנה חושבני, שזה הוא שהיה משמת את הורדוס.

כהניהם וכל הסרים למשמעתם, קפדנים ורוגנים, הטילו אמנם דופי בו ובכל עבודתו, אבל המון רב היה אף על פי כן נוהר אל אותם המשחקים. כי מי יוכל לעמוד כנגד היצר? בעיניו של היהודי הנאמן היה הורדוס המחטיא את הקהל, ואף אמנם היה הוא ערום יותר ומסוכן יותר בעיניהם מאשר שפל-רודפיהם.

מאליו מובן, כי הורדוס הקים גם ארמון — בנין ענקי המשמש גם מבצר. בזה היה לו, כמובן, חזק נוסף על שלטון העיר. ולמרות כל פעולותיו לא שכח לעולם להבטיח את עצמו בפני עמו. כל הארץ זרועה מבצרים. אני איני מתגורר בארמון; לי דרוש בנין חדיש יותר בהתאם לדרישותי. זולת זאת הנני אוהב, כי צבאותי יהיו תמיד בקרבתני. אני מתגורר באנטוניה, המצודה העומדת בקרבת המקדש, שממנה יש להשקיף על פני בית המקדש. שם נמצאים גם צבאותי ומשם ניתן לי גם מבט בהיר על בית המקדש¹. שכן אם פורצות מהומות, וביחוד בימות החגים, מתחילות הן, במוקדם או במאוחר, דוק במקום הזה. לשער לא תוכל עד-מה משתוקקים היהודים לריב בינם לבין עצמם. מפולגים הם למפלגות וסיעות ממש כמו היוונים, והרי ידוע לך מה טיבן של סיעות ומפלגות אלו. מקצתם אוהבים את משפחת הורדוס, אחרים את הכהנים, שכפי שכבר

(1) הבירה נבנתה ע"י יוחנן הורקנוס בשנת 128 לפה"ס והורדוס חידש בנינה וקרא אותה בשם "אנטוניה" על שם "אנטוניוס הטרימוור". שרידי מצודה זו נמצאים כיום בבנין "האחים הלבנים" אשר ברחוב "וויא דולורוזה" בעיר העתיקה בקרבת שער האריות סמוך לחצר בית המקדש. (המחרגם)

כתבתי לך משתדלים הם להוציא את תועלתם הגדולה ביותר מאתנו הרומאים, והקנאים והמסיתים אשר מתוך ההמון הפשוט מביטים על שתיהן בעין רעה. עם הארץ, אשר מעבר הירדן והגליל, עולים תמיד לירושלים, והקהל הירושלמי אוהב להתקוטט אתם תמיד—להוציא את השומרונים, שאפילו היהודי הנוח ביותר נכון להכנס עמם בכל שעה בדברי קטטה ומהלומות.

המקדש נפלא במראהו, אין כדוגמתו בכל העולם כולו. זוהי עיר בפני עצמה, והכהנים והמשרתים השונים הנכללים בתוכו—מספרם עולה לאלפים. עמודים ענקיים וחצרות, האחת מאחרי חברתה, הזרים הבאים למקום רשאים לגשת רק עד החצר החיצונית, ואחר כך נמצא התחום, ואם זר יעבור את התחום ונתפש, אחת דתו למות. אפילו אנשי הצבא שלנו מוצאים להורג, אם הם מעיזים לעבור את הגבול. משם והלאה חצר שניה, המיועדת לעזרת הנשים, ועוד אחרת לגברים, וחצרות מיוחדות לכהנים, והמזבח הגדול להקרבת הקרבנות, ואותו החדר הזעיר, שלפני-ולפנים—החדר הריק—שהכניסה לתוכו מותרת רק לכהן הגדול, ואף גם לו רק פעם אחת בשנה. מספר הקרבנות המובאים בידי אנשים פרטיים מעורר השתוממות. החלק החיצוני של החצר, במקום שם מוכרים וקונים את הקרבנות, דומה לשוק גדול. מן הקרבנות הללו מקבלים הכהנים את חלקיהם, ובכדי להבטיח את הכנסתם זו עומדים הם בתוקף, שאין להקריב שום קרבן אלא בירושלים ודוקא בבית המקדש. זולת זאת גם המתנות המוגשות

על ידי היהודים העשירים ושקל הקודש הבא מהעשיר והעני גם יחד. וכל האוצרות הללו נסתרים במעמקי בית המקדש. את מקומם הנכון לא אדע גם אני.

אל נכון תשאלני, איך נתקבלתי בהכנסי בפעם הראשונה לעיר. לא טוב. הם מבקשים מהומות. למחרת בואי הזמנתי את המנהיגים להתראות אתי במבצר אנטוניוס. שום תשובה לא קבלתי, אבל הם באו. אלכסנדר העיר, כי מוטב היה לקבל אותם בחצר החיצונית, היות ואחדים מהם מסרבים להכנס לתוך הבנין גופו. לפני צאתם מעל פני הצעתי להם לאכול, הצעתי להם גם יין, כמובן לא מיינות הארץ, כי אם יין אמת, אבל הם סרבו. אלכסנדר הסביר לי, כי אין זה כלל בגדר האפשרי ואין הם יכולים לקבל זאת מידי. מלבד זאת היה אותו יום ערב איזה חג או למחרת איזה חג, וזה הקשה עליהם עוד יותר מתמיד מלהפגש עם אלה, שהם מכנים אותם בשם עכו"ם. וגם בזה, כמו בכל השאר, וּמְרַתִּי להם. לא תוכל לומר, איפוא, שאיני מתנהג אתם בסבלנות.

קהל עצום התאסף בכואם. חושבני, כי רובם היו מעונינים יותר לראות אותי מאשר אותם. כל אנשי הסנהדרין באו. שבעים במספר. קבוצה זו היא השלטת על היהודים תחת שלטוננו. מורכבת היא מראשי כהנים, פקידים, שופטים וחכמים מפורסמים. דרשתי בשלומי של קיפא, והוא הציג את מנהיגיהם לפני, ביניהם גם את חנן ועוד אחד או שנים, אשר החזיקו במשרת הכהונה הגדולה, מפקד משמר המקדש, ראש האוצר ועוד כהנה. חנן בא יחד עם בניו והם היו יחד טור שלם. אחד

מהם שמש כבר כהן גדול, ואין ספק בלבי, כי גם השאר מחכים למשרה זו בבוא מועד.¹

דעתי היא, כי הזקן הזה עולה על כולם. פניו כפני הנץ ושפתים דקות לו (לגבי יהודי), ובכל תנועה מתנועותיו ניצוץ אש גדלק בעיניו. איני יודע אם זאת היא פקחותו או נטיתו המיוחדת המביעה את תפקידו, אבל למרות שהוא אחד מראשי הכהונה האצילים העובדים יחד אתנו והשייכים ברובם לכת הצדוקים, משתדל הוא להשיג גם את תמיכתם והסכמתם של הכת השניה, הפרושים, שהם הם השומרים העיקרים על התורה והמשפט העברי והמתנגדים העיקריים ליונים, לרומאים ולכל שאר הזרים.

ועתה התבונן נא וראה מה שאירע לי. מנהיגי הצדוקים יש להם גם מקומות בין הסנהדרין, אבל רוב חברי הסנהדרין מכת הפרושים הם, המתיחסים בבוז אל הצדוקים וחושבים אותם לבלתי ראויים להיות מתעסקים בעניני הדת ועם זה גם בפוליטיקה. כולם הטו את אונם לשמוע לדברי ולאשר יגידו ראשי הצדוקים אחרי. לאחר שהוצגו לפני, הבעתי את צערי לקיפא על אשר לא מצאו לנחוץ להכין לי קבלת-פנים בשעת כניסתי לירושלים. דברתי יונתי, שהיא כידוע לך הלשון התרבותית של המזרח. והנה עוד טרם הספיק קיפא לענות.

(1) חמשת בניו של חנן כהנו במשרת הכהן הגדול. אלעזר משנת 16—17 לאחה"ס, יהונתן משנת 36—37, ונרצה אח"כ ע"פ פקודותיו של הפרוקורטור סליכס. גאופילוס כהן אחרי יהונתן ומתתיהו שנים אחדות לאחרי כך. חנן הצעיר כהן רק מספר חדשים בשנת 62 לאחה"ס ונרצה ע"י הקהל.

הפליט־חנן איזו־מלים בשפה זרה, שגרמה לתנועה ולאות־הסכמה לדבריו מצד אחדים מהם. קיפא מהר לענות, כי זאת היא שאלה־של־הסכם, וכי עד כה לא דרשו המושלים הרומאים קבלת פנים רשמית בשעת כניסתם לירושלים.

הנני מתפלא על הבקורת העצמית, שרכשתי לי כאן. לא שאלתי לאשר דבר חנן, אבל אחר כך נתגלה לי, כי דבר ארמית, שהיא הלשון השגורה בפיהם, והעיר להם, כי עלי להיות מרוצה על שבכלל הסכימו לבוא, פניתי אליו—ושוב ביונית—באמרי לו, שהנני מקוה, כי החלים כבר ממחלתו אשר מנעה אותו מלבוא לברכני לקיסריה, והוא תזר וחיך וענה, ושוב בארמית—עלבון שאין כמותו—וכל העומדים פרצו בצחוק. הפעם בקשתי את אלכסנדר לתרגם לי את דבריו. נראה לי, שדבריו של אותו חצוף היו, שמצבו הוטב, אבל מחלתו עשויה לחזור בכל רגע. על כל פנים יודע הנני האיך להתנהג עם נכבדים כאלה, ובפנותי לאלכסנדר ברומית, בקשתיו שיורם את מקומם ויתרגם להם את דברי ליונית. אמרתי להם, כי בלתי־מרוצה אני מקבלת הפנים אשר בקיסריה ומכל שכן מזו שבירושלים, ואף־על־פי־כן לא תהיה להם הנסבה להתלונן עלי, כל עוד יהיו שומרים לי אמונים. בפנים חמוצים שמעו לדברי, קיפא מהר לענות, כי יודעים הם את חובתם לקיסר ולרומא. שאלתיו אם יש להם להגיש איזו בקשה, ודרישתם היתה להחזיר להם את בגדי הכהונה למשמרתם ובזה יהיו שמחים ומרוצים. תשובתי היתה אותה התשובה, שעניתי למשלחת באלכסנדריה, כי החזרת בגדי הכהונה

תלויה ברצונו של הקיסר, ובעיקר בהתנהגותם הטובה, אשר עליה יהיה עלי להמליץ ברומא. אחר הבעתי את דעתי על יפי בית מקדשם, שראיתיו מבחוץ ושאני אומר לבקרו ביום המחרת. יתכן, כי הם יראו לי אחדים מפלאותיו. קיפא הסכים. הצעתי, כי אלה אשר נשאו את משרת הכהן הגדול ייטיבו ללוות אותי. כולם הביטו ישר בפני חנן. הוא התכופף מתוך כובד ראש ואמר הפעם ביונית: "עד החצר החיצונית!". חי נפשך, ידידי, שאדם זה אינו יודע נמוס בהחלט. "יודע אני זאת", אמרתי "האם לא הועמדו כתובות ביונית ורומית, האוסרות לזרים לעבור מעבר לחצר החיצונית?". לא יכולתי להתאפק עוד. "בכל זאת שמעתי", הוספתי ואמרתי, "כי אחד מאלה, אשר קדמו לי בקר אפילו את החלק הפנימי ביותר". בודאי תזכור, כי כאשר כבש קניוס פומפיוס¹ את ירושלים בתוך שאר כבושיו במזרח, חדר עד לפני ולפנים אשר לבית מקדשם, לקודש-הקדשים—מעשה של חלול הקודש, שלא סלחוהו לעולם. לו ראית את פניהם, לחש של פחד ועוצר-כעס פרץ מלבם. מהם ירקו על הארץ ואחדים קמו וקרבו אלי. חנן, גם הוא צעד צעד אחד קדימה, אבל לא נתתיו לדבר. "אין לי כל כונה לעבור מעבר לחצר החיצונית, כשם שיש לי האמונה הגמורה, כי אתם תמשיכו להקריב את קרבן התמיד לכבודו של הקיסר ורומא". דברי אלה השקיטו אותם. זה היה להם מעין מזכיר-עוזן עד כמה

(1) פומפיוס הגדול, שנכנס אל קודש-הקדשים בשנת 63 לפס"ה.

גדלה מדת סבלנותנו אליהם, ואף-על-פי-כן יש לדרוש מהם את מלוי חובתם היומית, שהיא סמל לשעבודם.

לסוף הודעתי להם, כי מקוה הנני שהם יודיעוני מיד על אודות כל מסית או מורד שיקום מבין הקהל ויאיים במהומות. אין לי צורך, אמרתי להם, לפרט את מין המהומות אשר להם התכוונתי. הם יודעים היטב מה קרה להם, כשקם איזה שודד או קנאי, שכרגיל הוא חציו מטורף, והתחיל להסית את הקהל בעניני הדת או חופש מולדתו והעמיד את עצמו כמנהיג ואסף סביבו קהל. אני בטוח בסיועם הנאמן, ובדברי אלה שלחתים מעל פני.

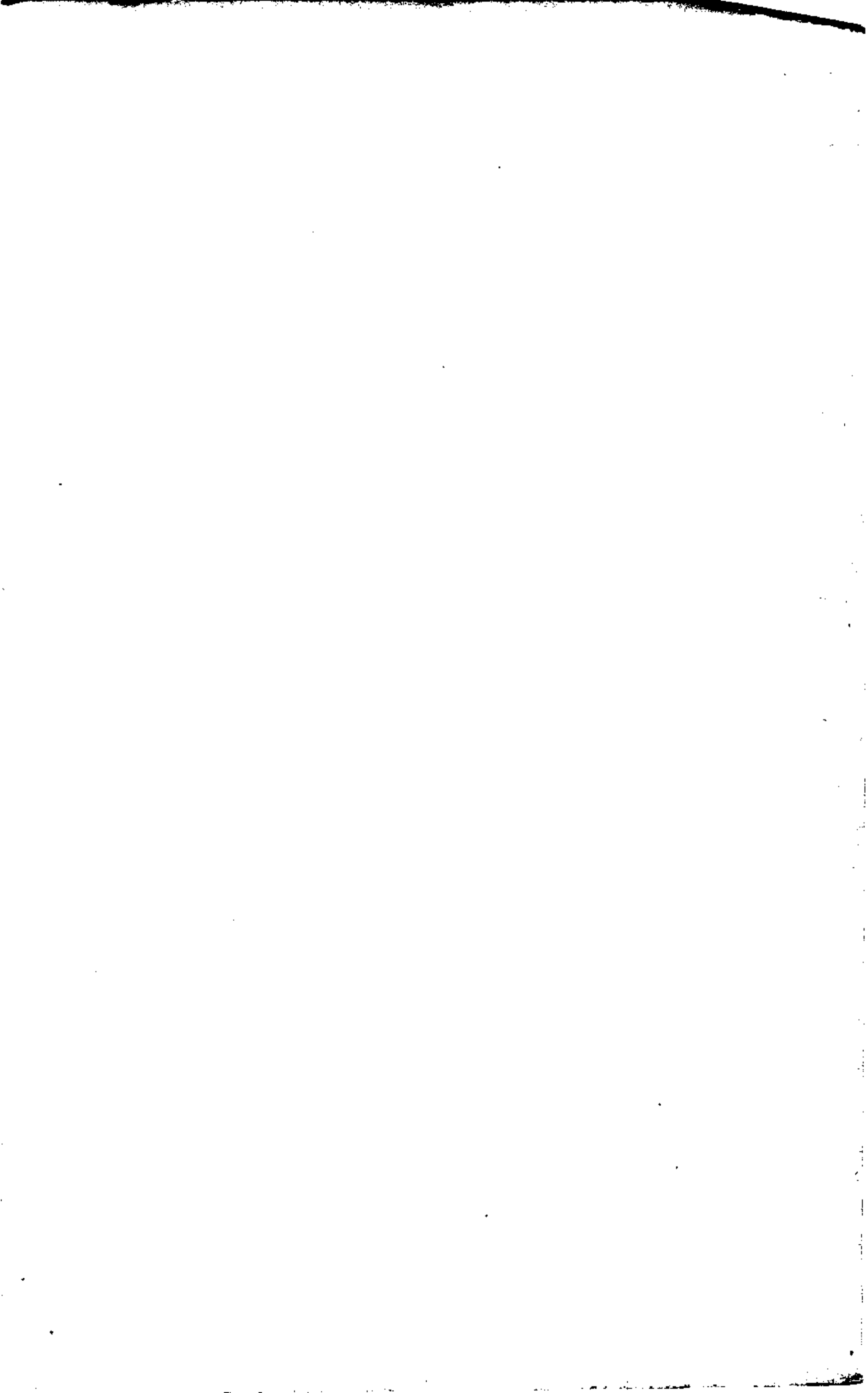
שבועים אעשה כאן ואחר-כך אסייר את הארץ קודם שאחזור לקיסריה. עלי להכיר את הארץ, חושבני שאין להם ידיעה כל-שהיא על כוחה הגדול וחשיבותה של רומא — בערות מסוכנת בהחלט! נפשי תכלה כבר לעזוב את ירושלים, אבל פרוקולה מצטערת על כך. היא מוצאת, כי כל דבר כאן הוא נהדר, ומלבד זה מקסימות אותה ביותר דתם והערצתם את בית מקדשם. מפליא עד-מה מקסימות דתות המזרח את הנשים. אם לא הדת המצרית, הרי האש היהודית, אשר כל מה שירבו סודותיה ורמאותה, מוכנים הם להכנע יותר לכהניהם. פרוקולה בקרה את החצר החיצונית וחקרה מפי אלכסנדר על אודות החדר המפליא, החדר הפנימי הריק. אני אמרתי לה, כי יבוא יום והיא תשכח ותעבור את הגבול, ואז — אז תהא זאת חובתי הבלתי-נעימה להוציאה להורג.

אגב הנני לשאלך שתי שאלות: כמה בתי כנסיות

נמצאים, לדעתך, בירושלים? תאמר חמשים? קרוב לחמש מאות.
ומי המציא את האלף-בית? אין זה כי המצרים או האשורים.
תהיה תשובתך. אבל לא, אברהם אבי היהודים היה זה. כלום
אינך חושב כזאת? איזו השערה! גם אני איני חושב כך, אולם
היהודים מאמינים וטוענים כזאת. כל דבר טוב מוצאו מהיהודים.
אינני יודע, אבל כמדומני שהם מתפארים, כי גם את האש ואת
המרכבות המציאו. טוב טוב שאנו רשאים להתנחם בזה, שיש
לנו זכות ההמצאה על חרבנו הרומית הטובה.

יושר לבך וסבלנותך, חוששני, לא יסכימו לסגנון
מכתבי זה. מודה אני ומתודה, כי אורה של ירושלים אינו
מבריא את אפיי ואת מזג־רוחי.

חלק שני

הַיְדִיעָה הַרְאוּשׁוּנָה עַל-אוֹדוֹת יוֹחָנָן הַמַּטְבִּיל

קיסריה

רב תודות לך על מכתבך, וביחוד על הגנתך על עניני כנגד פומפוניוס רופוס. עוד לפני זמן רב הזהרתיו שאם הוא חושב לבנות את ביתו בגובה כזה, מן ההכרח הוא שהבית ימנע ממני את זכותי על האור. ונבל ורמאי זה חכה זמן רב להוציא לפועל את זממותיו. אבל הוא יִנְכַח בבית המשפט על נאמנותך לי ועל הכשרתך וסמכותך המשפטית להגן על עניני.

בשבוע האחרון נודע לי על אודות מטיף נודדי שקם בארץ הזאת. הוא מתגורר בהרים מדרומה של ירושלים. שמו יוחנן. היות שהוא גרם כבר לתסיסה ידועה, ואין ספק שיגרום לתסיסה נוספת, שלחתי את יוסף להתחקות על פעולותיו. נתתי לו סמכות מוחלטת לחקור בעצמו את מקור ההתרגשות והתעמולה עד כמה שימצא לנחוץ ולהודיעני את ערכה של תסיסה זו. יתכן שאין בזה כלום, אבל בכל אופן עלי לדעת זאת.

ידיעות נוספות על-אודות יוחנן

קיסריה

קבלתי ידיעות מיוסף. הוא אומר, כי הענין עלול להתפתח באופן רציני. אחרי אספו את הידיעות, שאפשר היה לקבל בירושלים, הלך אל בין ההרים לשמוע בעצמו את הטפותיו של יוחנן. הנני מאחל לו הנאה בשליחתו זו! המקום הוא חבל הארץ הבלתי-נעים ביותר, שיש למצוא בכל הדומיניון שלי. הרים נטושים וחשופים, המחברים על ידי עמקים עמוקים ועריצי נחלים, הנופלים בשפוע אל עמק הירדן וים המלח. עד כמה שידוע לי מתגוררים בחבל ארץ זו צפרים מסמלי עתידות רעים, חיות בר, מצורעים ונזירים, שדעתם מטורפת למחצה. וכנראה שיוחנן זה הוא אחד מהם. בהעדרו של יוסף חקרתי ובחנתי גם את הדו"ח של מרגלי החרש שלנו הנמצאים בחלקים אחרים שבארץ. נראה לי, כי שמו של יוחנן הולך ומתפרסם והקהל הרחב מתחיל לדבר על אודותיו. רבים מהם הם מלאי תקווה ותוחלת לשמע הטפותיו ונוהרים אל אותם המקומות שבהם הוא נואם. מחכה הנני בכליון עינים לקרוא את הדו"ח של יוסף. זה יהיה נסיוני הראשון בהסתה מסוג זה. ועלי לאחוז בצעדים הנחוצים.

עוד מלה אחת אודות פומפוניוס. על תחשוך בהוצאות.
אין זה חשוב לגבי דידי שתוגן זכותי על האור. אלא העיקר
הוא להוכיח כי פומפוניוס נבל הוא.

עדות-ראיה על פעולותיו של יוחנן

קיסריה

רידיעות הבאות מרומא מנחמות אותי על שהנני רק נציב סתם. אחד מידידינו הנאמנים – מוטב שלא אזכיר שמות – כותב לי, כי סיאנוס אינו שואף להתחתן בלבד עם משפחת הקיסר, כי אם הוא מזלזל כבר אגב גם בכבודו של הקיסר עצמו. "מלך האי", כנה אותו באחד הימים. השמעת כזאת? בקושי הנני מרשה לעצמי לכתוב את המלים הללו. מה יהיה בהגיע הדברים האלה לאזניו של הקיסר? על כל פנים, שמח הנני, כי לא קבלתי את משרתי מידיו של סיאנוס.

יוסף חזר כבר ויחד עם אלכסנדר התיעצנו שלשתנו על המצב. בקושי מיוחד עלה לו לשמור את צעדי אותו המטיף. הוא עלה הרים וירד עמקים מבלי להתחשב עם מזג האויר. במבט בלתי ידידותי פגע בו כל יהודי אשר נפגש בו בדרכו. הרבה מהם נמצאים עוד בדרכים, רובם מיהודה, אבל מספר לא מועט בהם גם ממחוזו של אנטיפס אשר בעבר הירדן. ואחרים גם משומרון, ואפילו מהגליל. כשיוסף גלה את מקומו של יוחנן ראה ונוכח, כי אותו איש עובר בלי הרף מכפר לכפר – והתדע את מי פגש? – את אחד מפקידיו של אנטיפס.

השומר אף הוא את צעדיו של יוחנן בשם אדוניו. השיחה ביניהם נסבה על זה. שיוחנן יעזוב בקרוב את מחוזי ויעבור את הירדן למחוזו של אנטיפס. מסופקני. אם אתן לו את ההזדמנות לכך.

הענין עלול להסתבך. יוחנן הוא מאותם הבריות. שעליהם הוזהירוני. לפי ידיעותיו של יוסף. מתהלך הוא חציו ערום. חציו מת ומטורף למחצה. אבל אין כל זה מענין את היהודים הללו. עם דבריו מתחשבים הם. או יותר נכון. דעותיהם הם כוונותיו. הוא אומר להם כי השעה הגדולה. התקופה החדשה. אשר אליה מיתלים כולם. הולכת ובאה. ופרוש הדברים האלה לדידם הוא: חסל סדר ההורדוסים. אין עוד רומאים ואין עוד מושלים. לא צבא ולא מסים. זהו רעיון החופש והעצמאות. התחדשות ימי הכבוד והתפארת. אשר מהם נהנו תחת מלכיהם. זהו אותו הרעיון המושך אותם מכל אפסי הארץ. יוסף אומר. כי יוחנן צריך רק להכריז על עצמו כי הוא המנהיג אשר אליו הם מצפים וכל הארץ תהפך לשלהבת. יוסף אומר. כי אין הוא מתיחס לעצמו שום תואר של מנהיג. אבל פעולותיו הן אף על פי כן מסוכנות: אומר הוא להם. כי מנהיג הולך ובא. ותיכף יבוא. וזה שכולם שואפים אליו. שאלתי את אלכסנדר בענין זה. אבל הוא פקח. מסתיר ומצניע. שאלתי. אם המנהיג הזה הוא אותו הגואל. או המשיח. אשר קיפא דבר אודותיו. לא. הוא אומר; כי לפני בואו של הגואל-המשיח. מוכרח. בהתאם לכתבי הקודש שלהם. לבוא ראשונה נביא או שליח — תכנה

אותו בכל שם שתרצה—ובבוא אותו האיש ידע כל העם כי הגואל יבוא אחריו.

עיניך הרואות איפוא כי מנקודת-השקפתו של מושל רומאי הרי זה היינו-הך. יוחנן מנבא על הנביא הממשמש ובא והופעתו של הנביא הזה תגרור אחריו את הופעתו של הגואל, ואז יפנו "הקיסר ורומא" דרך לאותה התקופה החדשה המקווה. חושבני כי תמים דעה אתה עמדי שאין להרשות בשום פנים התפשטות רעיונות דמיוניים כאלה ועם זה מוזיקים בין העם. לא תוכל לתאר לך את התוחלת והתקווה הממלאות כאן את האויר. הכל מחכים ומצפים לנסים אשר יתרחשו. באתי לידי הוכחה כי המקום הבטוח ומתאים ביותר לאנשים כיוחנן הוא—"בית-הסהר" והוא המקום שאני חושב לשימנו שם בקרב הימים.

כתבתי לקיפא שיודיעני את דעתו ומה דעת הסנהדרין בכל הענין הזה. כמו כן הודעתיו מה יש עם דעתי לעשות. מחובתם היתה להודיעני על כך בהקדם.

כמעט ששכחתי לספר לך דבר מבדח על אודות יוחנן. מסיף הוא ליהודים ואומרי כי למען יהיו ראויים לימים הגדולים ההולכים ובאים עליהם למרק את עוונותיהם אשר עשו בחייהם בסגופים ובהשפלה. זה מבדח אותי. ולו הכרת את היהודים מובטחני כי גם אותך היה זה מבדח. לרובם אין תורה זו ערבה לגמרי. לפי דעתם אין להם ממה לטהר את עצמם ולעולם לא היה להם ממה לטהר את עצמם. התקופה החדשה כשלעצמה טובה היא אבל

המטרה היא להעמיד את היהודים מעל לכל אומות העולם. אבל חושבני כי הכנעת האחרים והשפלתם היא נחלת היונים, הרומאים וכדומה להם. מענין אותי לדעת למה חושב חנן ידידי על אודות כניעתו לפקודת מטיף עוטה סמרטוטים, פליט-מערות! ואולם כבר ידוע לי למדי שהכהנים רגילים לסוג אנשים כגון יוחנן. כת שלמה של קנאים מסוגו של יוחנן נמצאת כאן שמספרה לא קטן ומוצאה ממחוזי-חיים הם חיי צער ופרישות ובזים לחייהם הנוחים של הכהנים אשר בירושלים. מובטחני כי חנן וקיפא יסלחו לו לזמן קצר, אם הוא יראה להם באמת סימנים שהוא געשה פופולרי ביותר. מרוצים הם כי התקופה החדשה תבוא מאת "יהוה" וגם אז יצטרכו ראשונה להתיעץ עם הכהנים הגדולים.

מצב מיוחד זה נותן לי את שעת-הכושר להחליט על דעת-עצמי. אף-על-פי-כן אחכה למכתב מקיפא. ואולם תהיה תשובתו מה שתהיה, אני מתכוון להגדיל את משמר הצבא בירושלים. הנני מחכה לאשור מצדך.

צ ל מ י ה ק י ס ר י ם

קיסריה

בודעו לי פרטים מקיפא על אודות יוחנן. הוא שלח אלי תשובה רשמית שחזרה בצורה מחוכמת וחשאית מאוד. אין ספק בעיני כי תרצה לשמוע את נוסח המכתב. וזה תכנון: "אחרי שהסנהדרין שלחו את באי-כחם לשאול דברים מפי יוחנן בנו של זכריה ואחרי שנוכחו לדעת כי אין הוא חושב עצמו למשיח היהודים או נביא מן הנביאים. הרי דעתם היא שיוחנן לא חטא כנגד הדת. שיצדיק את דבר העמדתו לדין. ואולם בה בשעה מכירים הם ומודים כי השלטון האזרחי רשאי לאחוז באמצעים רחבים יותר כלפי אותן התוצאות. היכולות לבוא כפרי הטפותיו לאחר שתרבינה בארץ."

קיפא שלח גם מכתב פרטי על ידי שליח. הוא כותב כי אין הוא מתנגד כל-עיקר לאותם האמצעים שאני חושב לנחוץ לאחוז בהם. מובטחני כי הוא יחד עם חבריו מלאי-תקוה הם שאני אמנם אוהז באמצעים. עיניך רואות איפוא את המשחק כולו. יוחנן עשוי להיות להם בנקל למקור של מבוכה גם אם לא היה עד עתה. והם יהיו מרוצים להגותו

מהדרך. אבל נוח להם יותר, שאני ארחיקנו משישאו על שכמם את מעשה העול. אבל נשבע אני שלא אזקק להם. על-כל-פנים חושבני לאחוז באמצעים כאלה, שבהם אוכיח את שניהם וגם את ההמון כולו, למען ידעו מי הוא אדונם בארץ. כבר כתבתי לך, כי החלטתי לשלוח צבא נוסף לירושלים במקרה. שאותו המאורע של יוחנן יגרום למהומות. הפעם החלטתי, כי הצבא החדש ישא אתו את צלמי הקיסרים בשעת כניסתם לירושלים. איזה שגעון! שומע הנני אותך אומר, ותיכף הנך מעלה לפניך מחזה של פרעות, מהומות וקרבות-דמים. אבל בוא ושמע. אינך מאמין במדה מספקת בפקחותו של פילטוס שלך. החושב הנך, כי רק היהודים פקחים הם? צבאותי יכנסו לירושלים בדממת הלילה, ובבוקר, בהתעורר היהודים, בלכתם לעסקיהם, בזרמם לבית מקדשם, רק אז יראו את הדגלים עם צלמי הקיסרים מורמים על מצודת אנטוניה ומתנופפים מעל לראשיהם. התאמר, כי ירעישו את המצודה? נסה להגיד זאת לאנשי הצי, ואולם אם ינסו, יהיה לי מה לבשר לרומא! היהודים הטרדנים, הבוגדים, ערכו התקפה על תמונותיו של הקיסר ועל דגליהם של לגיונותינו, לאחר שאני כבדתי כל-כך את מצפונם עד כדי הכנסת הצבא לירושלים אל מתחת לכנפי הלילה השחור! ומה יגיד המון הפטריוטים הרומאים למעשה זה? לגבור יחשבוני אפילו ליום אחד וכל לגיוני סוריה יעמדו לפקודתי. אבל אל תחתי. בהודע לאנשי ירושלים, כי יוחנן המסיף עומד להאסר ובראותם כי נשר רומא נמצא בתוכם, יהרהרו משנה-הרהורים לפני

הַחֵלֶם בפעולות של מרדות. קיפא יודעוּע למשמע אי־הזהירות
הזאת. אבל הגיעה השעה שיבינו כי הם אך חלק מממלכת
רומא. למרציוס כבר נתתי את הפקודות הנחוצות.
אני שולח לך כלי חרס שונים ממלאכת סוריה. הריני
מקוה, כי עבדיך זהירים יותר משלי. התריתי בְּעַבְדֵי, כי מי
מהם שישבר שוב כד או פסל, ישתתף במשחקי־הזירה הבאים –
אבל לא כמסתכל בלבד.

ע ו ל ר ו ק א

קיסריה

קוּם, ידידי, ושכחני שרומאי נאמן אני. הנה אף אני נושא מברכת איטליה אל המזרח הנבער. שני מודדים הבאתי. האחד מאלכסנדריה והשני מאנטיוכיה. צויתי להכין לי תכניות לתקון דרכים שונות, לבנין מרחצאות בשומרון ולהספקת מים לירושלים מהמעיינות אשר מדרומה של העיר. כמובן שלא אקבל כל הבעת תודה על כך – וכי קרה כבר שרומאי יזכה להכרת תודה על הטובות אשר הוא מביא לעמי המזרח? חיים הם כחזירים, וכשהרומאים באים ומרימים אותם מאשפות, הרי מתאוננים הם, כי מוצצים מהם את כספם להוצאות העבודות הצבוריות, שרק הרומאים חפצים בהם ולא הם. האם לא אוגוסטוס קיסר היה זה – או אולי יוליוס הגדול – אשר כנה את זה בשם "עול הרומאים"? ואולם תהיינה נטיותיו מה שתהיינה היכול הוא להמנע מזה? התאמין למשמע אזניך, כי בשומרון אין בתי מרחצאות, למרות שהפקידים שלנו, הן פקידי הצבא והן הפקידים האזרחיים, מבלים שם את ימי הקיץ החמים להחלמתם? ואשר לדרכים, מציע הנני לסלול מחדש את הדרך המובילה לאורך החוף ושתי דרכים העולות

לירושלים. האחת מזרחית לעיר והשניה צפונית לה. צבאותינו
יוכלו על ידי כך לעבור על נקלה את הארץ, ומאליו מובן כי
המסחר והעליה-לרגל ירבו אז, וכמובן שתגדלנה אז גם
הכנסותי. הספקת המים תחשב לחסד מיוחד לירושלים, שבשכרה
אהיה ראוי שיעמידו לי מצבת-זכרון. ואולם לגבי דידם הרי
עיקר השאלה היא מי ישא בעול ההוצאות. דבר שאיני יכול
להבינו הוא האיך נשארים הם בכלל בחיים בתוך תנאי
חיים כאלה. בימי החגים. כרגיל נמצאים אולי בירושלים רק
חמשים אלף תושבים ומעינות מעטים מספיקים להם מים.
אבל בימי הפסח מגיע מספר עולי הרגל לכמה עשרות
אלפים; בדיוק אין איש יודע את מספרם. יש גם שמעריכים
את הקהל למחצית המליון של חוגגים. המתאספים לירושלים
ולכפרים הסמוכים לה. ירושלים מלאה אז עד אפס מקום.
לנים הם על הגגות ואפילו ברחובה של עיר, ובכל בוקר
הם נוהרים מהסביבה כעדרים. מנין הם משיגים מים לשתייה
ולרחיצתם מרובת-הטכסים? לא אדע אגידך. ואולי "יהוה"
אלהיהם הוא המספיק להם מים בנס, או שהחגים נמשכים אך
כיום שבת רגיל, או אולי אסורה להם בכלל השתייה? על כל
פנים מים יהיו להם מרובים ונקיים, ברצונם ושלא ברצונם.
ואף גם ישלמו עבורם בהתאם למכסי הפרובנציות הרומאיות.
הצבא יצא כבר בפקודתו של מרציוס. הם נושאים אתם
את צלמי שלושת הקיסרים, צלמו של טבריוס עצמו, של
אוגוסטוס ויוליוס. מחר לפני עלות השחר יגיעו למבצר
אנטוניה. אני עצמי נשאתי מדברותי לפניכם בשעת צאתם.

אמרתי להם, כי שמותיהם של הקיסרים ושמה של רומא
הופקדו בידיהם לשמרם וחובתם היא להגן עליהם, אבל עליהם
להזהר מכל פרובוקציה וכיוצא בה.

צויתי את מרציוס לשלוח צבא לאסור את יוחנן
ולשלחו אלי. עלי לעשות זאת על כל פנים, כי למן הרגע שבו
יודע לאנטיפס – והוא אמנם יודע זאת כבר – כי תסיסות
ומהומות מתעוררות בתוך גבולותי, ידע היטב האיך לנצל את
שעת-הכושר.

הַסְּכָּוָה עִם הַיְּהוּדִים

קיסריה

רבבה ואשמיעך כיום חדשות. שבוע של רוגזי שלא היה לי עוד כמותו בכל ימי חיי. עבר עליי אודה על האמת. כי אני עצמי יצקתי את השמן על המדורה. ירושלים כמרקחה. ההתרגשות התפשטה על פני כל הארץ. וכאן בקיסריה הריני מוקף המון יהודי נרגזי.

לכתחילה עבר הכל בסדר. הצבא הגיע לאנטוניה בשעה שהחשכה עוד כסחה את העיר. הדגלים הורמו על הטירות עד שאפשר היה לראותם מחלקי-המקדש השונים. עליך לדעת. כי עוד לפני עלות השחר מתחילים הכהנים בהכנות לעולות הבוקר וקהל המתפללים מתחיל כבר להתאסף אז (מנהג טוב ביסודו. הגורם שהקהל ישכים קום). ורק האיר הבוקר הרגיש אחד מהם בצלמי הקיסרים אשר על תרני הדגלים. עיני נץ עיניהם והן חודרות בכל ענינינו. צוחה פלחה את האויר. מהם חפזו לעומת אנטוניה. מהם אל הכהנים ואחרים רצו אל העיר להפיץ את החדשה בקהל. קיפא עמד כבר על יד מצודת אנטוניה והתחנן לפני מרציוס להרחיק את הדגלים מעיני הקהל. מרציוס ענה בעדינות רבה—"לא" ושלחו אליי.

אז אמר קיפא כי יאחו באמצעים חריפים, כי כבר כנס את הסנהדרין והם יגישו תלונותיהם לא רק אלי, כי אם יפנו גם לרומא עצמה. וכדברים האלה דבר אל הקהל. ואולם הוא עצמו ידע כי בזה בלבד לא יוכל לעצור את ההמון מהתנפלות על המצודה. מרציוס לא זז. וקיפא עם כל פקחותו— לא ידע מה לעשות. בינתים וכל ירושלים התאספה בבית המקדש ומסביב לאנטוניה. הם איימו, לא עלינו בלבד, כי אם גם על הסנהדרין. רבים מהם היו מזוינים באלות ובאבנים, ובצאת קיפא ממשרדי הסנהדרין לפניהם, איימו עליו בכה, בהאשימם את הסנהדרין שהם הביאו את ה"עלבון" הזה על דתם על ידי סבלנותם היתרה, ודרשו בכל תוקף את הרחקת צלמי הקיסרים. קיפא השקיטם, כי הסנהדרין עשה יעשו את כל אשר לאל ידם, ובלבד שלא ישתמשו בכה. הם ישלחו אלי מיד משלחת לקיסריה, ואם לא אוותר יערערו לפני הקיסר וידרשו את פטוריי. הוא הוסיף, כי אם נמצאים בקהל כאלה החפצים להלכות אל המשלחת, רשאים הם לצאת אתה ועל ידי כך יוכלו לעזור להוכיח עד כמה נגע אל לבם חלול הקודש. ואולם על ידי מהומות בירושלים יגרמו אך נזק לארצם ולדתם. קיפא ערום כנחש, ומשום כך מצא להם מוצא להשקיט את סערת רוחם ואגב השתמש בזה כמובן. גם לִירְאָנִי (כך קווה). לאחר שקבלו את הצעתו באו לקיסריה. כן, סנקה יקירי, את מלאכתם הזניחו ואת פולחנם— ופניהם מועדות לקיסריה. באלפיהם באו אלי וברבבותיהם. ולא מירושלים בלבד באו, אלא גם ממאות ערים וכפרים. מכל מקום אשר שם הגיעו

החדשות נהרו לקיסריה. ובהגיע אלי השמועה עליתי על גג הארמון. לפני ארבעה ימים היה הדבר. הדרכים השחירו עד למלוא מבט העין ממראה בני-אדם. לאט-לאט קרבו לעומת העיר כמי שמהלך בטוחות לקראת מטרה מסוימת. כגון הרומאים בלכתם אל המשחקים. מבני כל הגילים היו ביניהם זקן ונער, חכמים ומלומדים, וכל אחד עם תלמידיו, ומעריציו — כולם כאחד באו. קהל כהני-המקדש לווה את המשלחת ובראשם קיפא וחנן. בהכנס המשלחת אל הארמון, גדלה התלהבות הקהל העצום עד מאוד. שאר התושבים אף הם היו זועפים. פרובוקציה גדולה מעט מזו עשויה היתה להביא לידי טבח.

נהניתי משיחתי עם הכהנים. קיפא נהג באצילות. חנן היה אכזרי ובנו אלעזר (לפנים כהן גדול) הולמה וגועש כולו. אבל כל אחד מהם, וכולם כאחד מלאי דאגה הם למצוא מוצא. יראים הם את הקהל וביחוד את אויביהם אשר בירושלים החותרים תחת עמדתם ומכנים אותם בשם "פרוֹ-רומאים", "מסיתים לאלילות" (היא ראש כל חטאת בעיני היהודי הנאמן). "בוגדים" ועוד שמות-תואר כהנה. תוכל לתאר לך את הויכוחים. טוענים הם, כי שום נציב לא עשה כזאת עד היום. הקיסר לא יאשר את המעשה הזה. הקיסר התחשב מאז בדעותיהם, ולא אני, אף לא הקיסר, וביחוד הקיסר, לא נרצה בפרעות ובמרד גלוי, העשויים להתפרק, אם לא אבטל את הגזרה. אבל בעיני היו צלמי הקיסרים שנפנפתי מעל לראשיהם רק סימן לשלטונה של רומא, והרי זה מעליב פחות מאשר הקרבת הקרבנות אשר הם

מקריבים מדי יום ביומו לכבודו של הקיסר ולכבוד רומא; ואני הרי נהגתי כבר אתם לפני משורת-הדין, ובכדי שלא להעליב את מצפונם הכנסתי את הצבא תחת כנפי הלילה השחור. ואולם לקחת חזרה את צלמי הקיסרים יחשב להשפלת כבוד הקיסר, ולא נעשה עוד כדבר הזה עד היום, ולקחת אותם חזרה לאחר איומי היהודים הרי יהא זה בעיניהם סימן בולט של חולשה. משעת אותה האספה היו כבר כאן עוד פעמים אחדות. הן בצבור והן ביחידות, ובהפסקות נאמו לפני הקהל הנאסף. אמרתי לקיפא, כי חייב הוא לצוות על עמו לחזור הביתה. אולם הוא ענני, כי הדבר האחד שיש ביכלתו לעשות, הוא להשקיטם על-ידי הבטחותיו, שלא להניח לי עד שישדלני בדבריו, והנה במקום שימעט מספרם, הרי הולך הוא וגדל. ורבים הבאים אך מתוך סקרנות. פראי-קנאים מכל המינים נוהרים ובאים מן הפנות המרוחקות ביותר של הארץ ונושאים נאומים נלהבים לפני חקהל. איני יודע ממה הם מתפרנסים. אבל חושבני כי קטטות דתיות לא מעטות מתעוררות אצלם מסביב לזו בשר ושתייה.

מצב זה לא יוכל להמשך עוד. אבל מודה אני מרגיש אני קצת קושי להמשיך ולנהל את הענינים הללו. יכולתי לפזרם בכוח, אולם איני רוצה בשפיכות דמים. ב יקומו מיד כל אלה הנוטים לשלום ולשקט (ואשר אין להם רומא כל שהיא בקושיים המונחים על דרכם של המושלים) יקחו את נשקם בידיהם ויצאו למלחמה נגדי. אולם מן הצד השני איני רוצה לוותר. רצוני הוא לתת לקח לי יהודים. וזולת זאת

חשוב הדבר גם מנקודות-השקפה פוליטית למגר פעם אחת ולתמיד, את התבדלותם זו המזורה, וכבר עשיתי את ההתחלה. עד כמה הם רחוקים מההכרה הכללית להשלים עם שלטון רומא כשלטון יחיד, תוכח מתוך זה, שקיימת בתוכם תנועה של התנגדות, אם כי אטית אבל תמידית, כנגד רומא וכנגד הכהנים, הנכונים לסבול אותנו ועלינו לשבר את עקשנותם. אבל חושבני, שקודם לכן עלינו לשוב ולכבוש את יהודה מחדש. לו יכולתי רק לבטוח בסיוע ממשי בארצי, אבל שם— יודע אני, כי אם אדבר ובידי החרב, אין לי תקוה לסימפטיה יתרה מצדך.

מי יתן ואתה בעצמך תשא משרה זו רק מספר חדשים. עוד אשוב ואודיע לך את התוצאות.

תְּבוּטָתוֹ שֶׁל פְּלִטָּה

קיסריה

ביודה אני ליופיטר על שהמקום נתפנה שוב מהיהודים. שארית הפלטה הנמושות והאספסוף מתפזרים אל בין ההרים. הנני ממהר לכתוב לך כל אשר קרה גלוי-לב אהיה עמך. שפן האמת היא כי זקוק אני לעזרתך ולעזרתם של שאר ידידי. שמח הנני כי הקיסר אינו כיום ברומא. מאחר שאין כל אפשרות בידי למנוע, שהעובדות תהיינה מתוארות לפניו שלא באורן הנכון. ואם כן, אמרתי כי אהיה גלוי-לב, הואיל וחוששני, שמא ימסרו לו את פרטי המצב לאמתו.

לאחר עבור ארבעה ימים לא הראו היהודים שום סימנים של התרככות. באשר עמדו, ישובו ישנו והתפללו את תפלותיהם. מסביב לארמון, ברחובות וברובעי-העיר אך לחשו את תפלותיהם. מרציוס כתב לי, כי בירושלים שקט בכלי, וכי הוא נמצא במצור פסיבי במצודת אנטוניה. יוסף הודיע לי, כי הסנהדרין שלחו צירים אל הורדוס אנטיפס, ואל אחיו ואל מושל סוריה ומבקשים מהם להתערב בענין, מאחר שלהתפרצות רצינית ביהודה יהיה הד נאמן גם במחוזותיהם. הכהנים בחרו אף במשלחת שתסע לרומא, אם יהא צרך בכך.

החלטתי להשתמש באיום על ידי צבאותי. הודעתי כי על היהודים להתאסף ביום השני – שהוא היום הששי להיוותם כאן – השכם בבוקר במקום השוק. ואני בעצמי אשא דברי לפניהם. אותה שעה צוייתי על מיטב חיילותי להסתתר בתוך הבנינים הסמוכים, וככלות נאומי היה עליהם להתפרץ ולהתנפל על היהודים.

השוק נמצא במקום פתוח והוא יכול להכיל עשרים אלף נפש. המגרש נתמלא עד אפס מקום. הרעש שקם בהגיעי אל המקום, לא יתואר. במשך עשרה רגעים צעקו לעומתי וכל אחד לעומת חברו. התנהגותם היתה התנהגות של מטורפים. אינני יודע מה דברו ומסופקני אם הם עצמם ידעו. הכהנים, שסדרו מעין שרשרת (כנראה על מנת להגן עלי) מסביב לבימה הגדולה שעליה ישבתי, לא יכלו להרגיע את ההמון הסוער. לבסוף קמתי ממקומי, נתתי אות לפקדי, והחילותי בתנועה בידי, כאילו אני מתכוון לעזוב את המקום. מעשה זה הרגיע אותם לרגע וקיפא עליה על הבמה והודיע להם, כי הסנהדרין בקשוני לנאום לפניהם (אף שמך של אמת לא היה בזה) וכי חובתם היא להקשיב בשקט. רק אז נשתתקו. הייתי מנומס. הייתי מוכן להשלים אתם. אמרתי להם, כי הקיסר דאג תמיד שלא להתערב בעניניהם הדתיים. ואף אני אינני נוטה, פחות משאר המושלים, לכבד את רגשותיהם. אולם שאלת הדגלים אין בהם כל ענין דתי, וזו אך פעולה אדמיניסטרטיבית היא, שאין ליחס לה רצינות יתרה. אל ישגו בתקוות להשתחרר מסמליו של שלטון רומא – או יותר

נכון מן הסמל של אזרחי רומא— שהוא סמלם הרגיל של כל עמי התרבות אשר בעולם. אותו רגע התחילו מתלחשים ביניהם. הריני מוכן, אמרתי, לעיין בכל בקשה הגיונית אשר יגישו לי, אבל ראשית, עליהם להתפזר בשקט הביתה, וכל עוד שדבר זה לא יעשה אין להכנס בשום משא ומתן. או אולי יש את נפשם לבוא בהתנגשות עם כוחות רומא? ופתאום הפסקתי והאות ניתן. מיד הופיעו החיילים חמושים בכלי נשקם נכונים לעבודתם והקיפו את ההמון.

ומה תחשוב, אתה החכם שבחכמי רומא, עשו הם אזי? הבאו במבוכה אם נרעדו מפני חרב רומא, או בקשו להם מקלט? לא, כל אות וסימן לאלה לא הראו! והתאמר, כי בקשו להתנפל על הצבא ולהתנגש בו, כאשר איימתי עליהם? לא, אף רגע לא חשבו לעשות כזאת. לראשונה נהדפו אחורנית ולא הקימו כל תנועה או רעש. אחר כך קרא אחד ממנהיגיהם, שעמד בקרבתו, בלשון ארמית, כרע על ברכיו לפני החייל אשר עמד בקרבתו ופשט את צוארו אל חרבו. הוא קרא להם, כפי שהוגד לי אחר כך, כי טוב מותם מותורם. וכהרף עין עשו כולם כדוגמתו. כהניהם וכל ההמון הרב כאחד עשו כמעשהו והתחילו מתקוטטים ביניהם, כי כל אחד חפץ לעמוד בשורה הראשונה ולפשוט ראשונה את צוארו לקראת המאכלת הרומאית. ואחרי המאושרים הללו כרעו כלם על ברכיהם ופשטו צוארם. שורה אחרי שורה, אלפי אלפים, וכל אחד חכה לבוא תורו. המצב היה מצחיק ומגוחך. לא בנקל יכולתי לצוות לערוך טבח כללי. מימי לא התכוונתי לכך. אילו גם

היה לכולם אך גלגולת אחת לא יכלתי לצוות להתיזה. אם
כי לי היה זה גורם הנאה מרובה.

נכשלתי וגם ידעתי זאת. רגעים אחדים נועצתי עם
נפשי ואחר רמזתי לראשי הכהנים לבוא אלי לשם התייעצות.
אספר בקצור את דבר מפלתי וחרפתי. הודעתי להם כי התרגשותי
גדולה מאוד למראה מסירות נפשם זו לדתם (ודאי אמת היה
בוה). אבל מה שהגדיל את התרגשותי עוד יותר, היתה החלטתם
השקטה והקרה אשר הביעו לי. אילו היה אחרת; אילו ניסו
להפחידני באיומים – אבל רואה אתה את הנמוקים, ואם גם תחייך
לנפשך על כך, הנה הכהנים לא חייכו כלל. הם הודו לי
מעומק לבם, וקיפא יצא אליהם והודיעם את החלטתי מלה-
במלה, ומשלו הוסיף, כי עליהם לבטוח בי ובכהניהם ולחזור
בשקט לבתיהם. ואחר פרצו בתרועות גיל, הבעות תודה,
וכמובן בתפלות נוספות, והכל נזקף כמובן לזכותו של "יהוה"
אלוהיהם. כל אותו היום נסעו מזה ופיהם מלא שירה והודיות
ומזמורי תהילים. ישירו להם כאות נפשם! ואולם אם יבוא
יום, ובמקומי יופקד עליהם מושל אחר, והקיסר יסור משטה
זו של סבלנות וארך-אפים, והקנאים הפראים אשר בתוכם
יפילו את כהניהם אנשי המדינה הערומים, וצכאות רומא יעלו
עליהם בכוח – האם גם אז יצילם יהוה?

אני מקוה לעזרתך ולעזרתם של שאר ידידי שתואילו
לתאר באופן המתאים ביותר את כל המאורעות הללו בהגיע
השמועות לרומא. הן בעיקרו של דבר נסיתי להכריחם לכבד
את הקיסר, ותמונותיו התנשאו מעל בית מקדשם במשך

שבוע ימים. זאת היתה רק התחלה. אם כי לבסוף ותרתי
על ההעמלה הזאת.

עתה הנני ממתין ליוחנן המטיף. אין ספק, כי מרציוס
שומר עתה את עקבותיו, וכאשר יהיה שמור כאן עמנו
במשמר תתעסק בו החרב. ואם לרגלי נצחונם עלי חושבים
הם, כי אמנם כבר החלה אותה התקופה החדשה, הרי אדאג
לפחות, כי הנביא החדש לא יזכה לכך.

אם כן, קראת את אחת הטרגדיות שלך לפני קהל
מעריצים ברומא? מובטחני, כי מלאה היא מחשבות והרגשות
נעלות. ולואי ויכולתי להיות בחברתך ולשמוע לדבריך.
מי יתן והיית קורא אותה כאן לפני היהודים המושחתים הללו,
שאין להם כל תקנה, והיינו מתענגים שנינו למראה.

מַאָסָרוֹ שֶׁל יוֹחָנָן עַל-יְדֵי הוֹרְדוֹס אַנְטִיפָּס

קיסריה

מרציוס חזר לקיסריה והביא אתו שתי ידיעות. הראשונה היא, כי שמי נתפרסם מאד ביריחו, שהיא עיר הגבול על יד הירדן. המקום חשוב מאוד היות וכל סחר עמק-הירדן מתרכז בו ועל-ידי כך גדולות שם הכנסות המכס. לפני זמן קצר הגיעו משם תלונות על עושק וגזל, שנעשו על-ידי פקידי המכס. הגובה הראשי היה כמדומה לי, יהודי – יהודי משפל המדרגה. היה חומס את הסוחרים על ימין ועל שמאל וההכנסות כמובן לא הגיעו לאוצרותי. אחד ממשעובדיו, הסר למשמעתו גם הוא יהודי, שלדעתו לא קבל חלק הגון בשלל, הלשין עליו ועל שני סגניו ומסרם לידי המשפט היה רע מאד. האשמה היתה על מעילה בכספים שלנו ועל מעשי שוד. המשפט התנהל כאן בקיסריה, ואחר-כך שלחתים חזרה ליריחו. המנהיג נצלב והשאר לקו עד מות. היהודים, כמובן, שמחו. אך לא רק מפני ששדד אותם, אלא מפני שהסכים לשרת אותנו. עתה ישנאו את ממלא-מקומו, את המלשין, אבל חושב הנני לבטוח בישרו, אם בינתים לא ירצחו אותו בני מקומו.

הידיעה השניה היא, כי יוחנן נמלט מידי לרגלי

הטפותיו עבר אל ארצו של אנטיפס, והתוצאות היו, כמובן, כמו אצלנו: המוני אכרים עלובים, שדרכם לסעור ולהתרגז על נקלה, התאספו סביבו ונדבקו אחריו ללכת בדרכיו. עתה רשאי אנטיפס לדבר על אודות ממלכה חדשה הרבה פחות מאשר אנחנו. אם מהומות תתעוררנה בארצו, כי אז יחוש צבאות רומא לעזרתו, ואם צבאותנו כבר יהיו שמה – יבוא הקץ גם לממלכתו הקטנה והמגוחכת. הוא יודע זאת אל-נכון, ולכן מוכן הוא גם לבואו של יוחנן. המטיף נמצא כבר במקום בטוח – בבית-הסוהר – אשר במכוור, במבצר אפל אשר בין ההרים מזרחה לים המלח⁽¹⁾. חושבני כי את יהודה ארצו ראה בפעם האחרונה. אם אנטיפס הגיוני הוא, יקרב את קצו. האמן לי, כי זאת היא הדרך הבטוחה ביותר להפטר מאלה המערבבים דת עם פוליטיקה יחד.

בהסתכלי היטב בענין, אינני מצטער כלל, שאנטיפס קבל על עצמו את סדור הדבר. שנאה לא קטנה תגרור אחריה פעולה זו, היות ויוחנן הספיק כבר לרכוש לו מספר רב של מעריצים. אבל לפעמים, בשכבי ער בלילה, הנני מתאוה לנהל את ענינו של יוחנן.

גובה המסים החדש של יריחו עני הוא ואביון.

(1) מצודת מכוור נבנתה ע"י אלכסנדר ינאי נחרבה ע"י הרומאים ונבנתה

מחדש ע"י הורדוס הגדול (המתרגם).

ה פ ר ו ב ל י מ ה ש ל ה א ק ו ד א ק ט י

קיסריה

ל א השתוממתי כלל לידיעה כי שני ההורדוסים הגישו כנגדי תלונות ברומא בשמעם על ענין צלמי הקיסרים. נמוסם של הכלבים הללו נמוס של בני-תערובת הוא אשר מהם מוצאם. אבל הודות לך ולשאר ידידי נצחתי אותם. קבלתי מכתב רשמי בשמו של הקיסר (שנכתב בידי אחד ממשוחרריו של סיאנוס) ובו הוא משבח אותי על אשר ידעתי לצאת ממצב קשה כזה בלי שפיכת דמים. ועם זה שמרתי על

(1) Aquadact מלח ליטינית המורכבת משתי מילים: Aqua = מים ר-ducere = להוביל, ז"א, תעלה להעברת מים. האקודקטים הרומאים היו בנויים גשר על גבי גשר ועל הגשר העליון מסדרים היו תעלה רחבה, שהמים היו עוברים בה. האקודקטים האלה היו עומדים בין שני הרים ובאמצעותם היו מעבירים את המים מהר אחד אל השני. בארץ ישראל שרדו עד היום אקודקטים כאלו, שהם נחלת הרומאים וממלאים את תפקידם הנ"ל. אחד בקרבת עכו ושנים מהם בסביבות יריחו; האחד בנחל כרית (ואדי קלט) והשני כעין דוק, צפונית מיריחו. ישנם עוד אחדים המסוזרים בארץ. פונטיוס פילטוס סדר תעלות והספקת מים לירושלים ממעינות שלמה וממעינות עין עיטם (ארטס), שגמצאים דרומה לירושלים, בדרך לחברון. ממעינות אלה מקבלת גם כיום ירושלים את רוב מימיה, וידוע גם המשפט אשר התנהל בין ממשלת ארץ-ישראל ובין תושבי הכפר הזה בשנת 1925. (המתרגם).

פעולותי כראוי. לדעתו הדבר השכלי הוא שלא צריך להכשל. וכמובן שיש לחשוב היטב מראש לפני שאוחזים באמצעים. אבל גם אז צריכים לדעת איך למצוא מוצא ולמרות כל ההתנגדיות והקושיים.

אנטיפס עסוק מאוד בתכון תכניותיו כנגדי. מאז שבועות מספר שאסר את יוחנן, ורק עתה שלח לי מכתב מלא חניפות וצביעות, ובו הוא מודיעני כי אותו איש, הידוע בשם יוחנן, קנאי מסוכן, נאסר בתוך גבולותיו. אבל היות והאיש שייך לפרובינציה שלי והטיף להסתה במשך זמן ידוע בתחומי משער הוא, כי רצוני לספל בו בעצמי ולפיכך הוא מוכן להסגירו לידי. תשובתי היתה, כי פקידי יכלו אמנם פעמים אחדות לתפשו בכף, לולא המקלט אשר ניתן לו בתוך תחומו של אנטיפוס, ומוטב שהוא עצמו ינהל את דבר המקרה הזה שנתהווה בתוך גבולותיו. כנראה שעוד יהיה עלי לפגוש בכמה מכשולים, וכבר נודע לי על אודות מספר תומכיו של אותו יוחנן המופיעים אחד אחר השני, וגם הם הולכים בעקבותיו, ואין צורך לומר כי מכריזים הם, שמורם יחזור וישוב אליהם.

מרגיש אני הרנחה מיוחדת בחזרי לשאלת הדרכים והתעלות. שמח הנני לראות את קבוצות העובדים בשבילי ההרים העולים לירושלים. רשום לך, סנקה ידידי: לא דרך אחת כי אם "דרכים". כי מתקן הנני את הדרך המובילה מהחוף והדרכים המובילות מהירדן ומיריחו. על שום מה כל הטרדה? תשאל, האין זה בזבז כספים? לא ידידי, על פני הדרכים

הללו צריכים יהיו להביא את החמרים להכנת האקודקט שלי אשר לירושלים ועליו תהיה גאותי. האקודקט ישאיר לי שם בהיסטוריה. במשך השבועות האחרונים בליתי את זמני בין ההרים אשר בדרומה של ירושלים, יותר מאשר בקיסריה. במרחק של עשרים וארבעה מילים מירושלים נמצא החלק ההררי ביותר של הארץ, אשר אותו יש להכריע. רוכב הייתי מנקודה לנקודה, מפקח על העובדים המבקיעים את ההרים, מנפצים סלעים, גושרים גשרים בין עמקים צרים ומניחים את היסודות למקוה-המים. הבאתי פועלים מכל הארצות השכנות, מהגליל, משומרון, מעבר הירדן, מאדום ואפילו מסוריה, ופועלים מעטים מירושלים — המקום אשר יהנה מכל העבודה הזאת. אנשי ירושלים אינם רוצים להתעסק אתנו, וגם כשאנו באים להיטיב עמם. אין להם ענין אחר מלבד לקצוף על השומרונים והגלילים העומדים לצדנו ועוזרים לנו בהספקת מים טובים. בוחרים הם להתקיים בלי מים, או להשתמש במים מסואבים, מאשר לקחת שכר מרומא.

הבה ואספר לך ספור. אחד מרבני ירושלים אומר כי בכל העולם נמצאים רק שני יהודים נאמנים, הוא ובנו, או יותר נכון, כפי שהדגיש בעצמו, רק הוא האחד ואין שני לו¹).

הנני מלא דאגה על הוצאות האקודקט. הפועלים מקבלים את שכרם בסדר, אבל סכומים עצומים יגיעו

(1) רמז למה שנאמר על אודות ר' שמעון בר יוחאי ובנו ר' אלעזר

שאמר: "די לעולם אני ואתה". (המתרגם)

לקבלנים. ההוצאות לא תוכלנה להתכסות מהמסים הרגילים. ועד כמה שנראה לי לא אוכל להטיל מס מיוחד, שאוציא ממנו את הסכום הדרוש. התיעצתי עם הסנהדרין ובקשתים להגיש לי את הצעותיהם. אבל אין בהם שום תועלת. אומרים הם, כי הקבלנים מבוזים יותר מדי, או מודים הם בנחיצות האקודקט. אבל — הם טוענים, כי צריך היה לדחות את בניתו לזמן אחר, או שהם מצהירים בגלוי, כי רומא בעצמה תשלם בעדו. לאחר שאבוא אתם לידי גמר, ישירו לי שיר בנגון אחר לגמרי.

ידיעות ראשונות על-אודות ישו

קיסריה

דסנהדרין עטשנים. אמרתי להם כי במשך שלושה חדשים עליהם למצוא דרכים ואמצעים לשלם את הוצאות הדרכים והאקודקט. ישיבות ואספות לאין-קץ כבר היו לי עם מנהיגיהם. חזרתי והדגשתי עד כי נחלשתי — כי בפעם הראשונה בהיסטוריה תשתה ירושלים מים טובים ונקיים. אמרתי להם שזה הוא דבר חכרחי ויסודי לבריאות עירם הגדולה. אולם הם הקשיחו לבם ונאלמו דום. אחד מהם קרא: "מים לשתיה אין זה דבר חשוב ביותר. זה ענין לגוף בלתי נקי. חשוב מזה הוא רוח לנפש. מים לרחיצה צוותה מאז תורתנו" (מקפידים הם הקסדה יתרה למלא אחר מנהגי הטבילה שלהם, אולם לא יכולתי להבין לפשר הדבר, כי למרות שהם מרבים לרחוץ מסואבים הם תמיד). טענות אלה נתנו לי את שעת-הכושר הנוחה. אין ספק בדברי השיבותי כי דרושים לכם מים בכמות גדולה לטבילתכם ולהקרבת הקרבנות (עליך לדעת כי מזרקת-מים גדולה להם בבית-המקדש להשטפת דם הקרבנות). ולפיכך הרי האקודקט הוא גם ענין בעל ערך דתי וישמש עם זה גם לטובת בריאות העם. ובכלל הרי זו

קבולת צנועה מאד, והריני מקוה כי תתמכו בהצעתי ותשלמו לי גם מחיר השרויות שאני עושה עבורכם. ופתאום צץ ועלה במוחי רעיון נשגב. "עיניכם הרואות" אמרתי להם. "כי האקודקט יביא לכם תועלת גדולה לענייניכם הדתיים ולמה לא תשלמו מחירו בכספי בית-המקדש?" והנה לא תשער בנפשך כלל באיזה מבט-זעם קבלו את הצעתי זו ההגיונית. "גזל וחלול הקודש" היו המלים הנמוסיות ביותר שהשתמשו בהן. הצעתי להם, כי יתיחסו לענין זה כאל הלואה, ועל ידי הטלת מס על תושבי ירושלים, שיגבוהו במשך י"ב חדשים (או בזמן ארוך יותר, אם רצונם בכך) ישלמו חזרה את הקרן של בית המקדש. אז באו במבוכה ולא ידעו נפשם. אבל אני עמדתי בתוקף על דברי וצויתים להביא את הצעתי זו לפני האספה הכללית של כל הסנהדרין. וככל שאני מתבונן בהצעתי, כן היא נראית לי לנוחה ביותר. כל המכשולים יסולקו על ידי-כך על נקלה.

הידיעות שהודעתני במכתבך האחרון מענינות עד מאוד. אמרתי, כי אמנם ירדנו פלאים בקראי את הידיעות, כי צאצאי האצילים ממשפחותינו מנהלים בעצמם את מרכבותיהם בשעת ההתחרויות. אולם לעולם לא יכולתי לתאר לי, כי אחד ממשפחת קלאודיוס יתגושש כגלדיטור רגיל לפני הקהל הבזוי רוחש-הכנים, או כי אחד ממשפחת דומיטיוס יתכחש כשחקן על הבמה. לי אין חדשות בטלות כאלו. אחד הרבנים שחשדו בו, כי נוטה הוא להצעתי בשאלת האקודקט-נרצח אתמול ע"י הקהל בצאתו מביתו לאספת הסנהדרין. חמשה

בריונים התנפלו עליו בסכיניהם. פצעיו היו למעלה מעשרים. אין כל דרך למצוא את הרוצחים, אם כי מקום סתרם ידוע לרבים. מעבר לגליל הגיעו שמועות, כי מטיף-נודד חדש קם בגליל ושמו-ישו. צויתי את יוסף לשים את עינו עליו. — בתו היחידה של אחד מראשי הכהנים שבירושלים ברחה עם סוחר יוני. הם בקשוני לאסור את הזוג והגישו תעצומותיהם לפני שברחה עם כספי אביה. אין דבר; יהיה לו אשר לו. אנשי הצבא הגיעו לחוף לאחר שהאניה נמצאה כבר בבטחון בלב הים. היום מצאתי חן בעיניה של פרוקולה. עדיין אני עומד ומשתאה לידיעות שבמכתבך. מה יגיד טיבריוס קיסר בהגיע אליו השמועה, כי אחד מבני משפחת קלאודיוס היה לגלדיטור⁽¹⁾.

(1) טיבריוס קיסר היה נצר ממשפחת קלאודיוס, שהיתה ידועה בגאותה.

טאציטוס אמר, כי "גאותה של בני משפחת קלאודיוס היתה משורש נשמתם".

מותו של יוחנן ושאלות על-אודות ישו

ירושלים

באתי לירושלים לישב את הסכסוכים שנפלו ביני ובין הסנהדרין. והפעם לענייני עסק באתי. באופן רשמי מסרבים הם לסדר קונטריבוציה כל-שהיא ממס המקדש. ואפילו למספר חדשים. תזכיר קולני שלחו לי שבו הם מודיעים לי כי האקודקט הוא ענין של האימפריה ואוצרות הקיסר חייבים לשלם את ההוצאות. לכל היותר אומרים הם יכולות ההוצאות להשתלם מן המס הרגיל של הפרובינציה. ומס זה בלא-הכי כבר כבד מנשוא. חוצפתם גדלה עד כדי כך, שלא בושו מלהגיד לי שהמים אשר בירושלים מספיקים להם לצרכיהם הדתיים עד כמה שאלה נדרשים להם בהתאם לחוקיהם, ואשר לשאר צרכיהם אין כל הצדקה בהטלת מסים חדשים והוצאות נוספות. הודעתי להם, כי את הכספים חייבים הם להמציא בלי אחור, ואם יסרבו אותו בצעדים הדרושים להשגת הכספים. אין לי עוד הסבלנות לשאת את כל חוקיהם הנפלאים, המונעים מהם (וגם מאתנו) לבוא לידי הסכם כל-שהוא. מהם מקורם בכתב-הקודש שלהם, אבל העכובים העיקריים, עד כמה שהם ידועים לי, הם יצירת רוחם בלבד. המלומדים

שלהם בלו את כל חייהם להמציא ולשכלל את כללי הדת המגוחכים ביותר. התאמין אם תשמע, כי יש להם כרכים שלמים, שנכתבו כולם על דיני רחיצה, וספר אחד או שנים הדגים אך בשאלת נטילת ידיים לפני האכילה? או השמעת על אודות רב אחד מרבניהם, שנשמתו נפחה מצמא? הלה נמצא בעיר נצורה ורק טפות מים מעטות ניתנו לו לשתיה והוא השתמש בהם לצרכיו הדתיים, וביחוד לרחיצה, ומת-מיסורי צמאון.¹) מה מאוד רציתי להעמיד את חנן בנסיון כזה, והאם שמעת את המעשה בפרד האדוק? הפרד היה שייך לכהן. הפרד לא נגע בשום אכלי. במשך ימים רצופים סרב לנגוע באבוסו. האם חלה הפרד או ההיה פסח? או ההיה בזה אך ורק עקשנות של פרד? לא ידידי סנקה, האמן לי כי נתברר להם, כי הפרד סרב לאכול את אכלו אך ורק משום שמעשר בית המקדש לא שולם בשעה שקנו לו את אכלו.²) הפרד לא רצה לעבור על התורה, ובירושלים רובם ככולם הם פרדים כגון אלה. —

(1) פרט דומה לזה יש למצוא במסופר על אודות ר' עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים והשתמש במעט המים שחוגשו לו לנטילת ידיים ובחר למות מאשר לעבור על מצות נטילת ידיים עד אשר חגישו לו מים נוספים. (מסכת עירובין דף כ"א). (המתרגם)

(2) ספור דומה לזה אפשר למצוא על חמורתו של סנחס בן יאיר (ספר האגדה של היה רבניצקי וביאליק כרך ראשון ספר שני עמ' 66):

נודמן לפונדק אחד הטילו שעורים לחמורתו — לא אכלה; חבסו אותן — לא אכלה; נקרו אותן — לא אכלה. אמר להם: שמא אינן מעושרות. עשרו אותן — ואכלה. אמר: עניה זו הולכת לעשות רצון קיבה ואתם מאכילים אותה טבלים. (חול' ו'). (המתרגם)

אגב הנני להודיעך, כי יוחנן המטיף בנו של זכריה לא ידריך עוד את מנוחתי. הוא נמנה כבר בין המתים. כך נרמז לי מטעם המושל על מבצר מכוור. הוא קבל פקודה מאת הורדוס אנטיפס אדוניו—אשר נשלחה אליו מעיר בירתו, מטבריה אשר בגליל— להוציא להורג את יוחנן על אשמתו בהסתה על עוררו למרד. כמו כן בקשו להודיע לי על כך. שמעתי, כי לאנטיפס היתה גם סיבה מיוחדת לפעולה זו.

בודאי זוכר הנך, כי במכתבי הקודם הודעתי לך אודות מסית חדש, אשר הופיע בגליל וישו שמו. אלכסנדר, היודע על כל המתרחש, מספר לי— וזה אך בגלל קנאתו ליוסף הישר— שישו בא לכתחילה מן הגליל לבקר את יוחנן. בהתפשט הידיעות אודות מאסרו של יוחנן היה כבר ביהודה, וכתוצאה מזה ברח תזרה לארצו. שם הוא מנהל בדיוק אותם המשחקים ממש אשר מורהו נהל כאן. הוא מטיף למוסר לבני ארצו ומבקשם להיות ענותנים (על כך אני אוהב אותו) ומדבר הרבה על המלכות החדשה ההולכת ובאה. עושה הוא מופתים ומרפא חולים ומשוגעים (רבים הם כאלה בגליל) וע"י כך הוא מושך אליו, כמובן, את אמונת ההמון. המאמין בהבלים. אנטיפס לא ישמח על כך ביותר. אבל מה שמעורר דאגה בלבו הוא גלוי הקשרים שבינו ובין מאמיניו של יוחנן. בזהירות יתרה התפטר מיוחנן וכעת הוא חוקר אחרי פעולותיו של ישו. ידיעות אלו אשר לי גם יוסף.

אם יתן לענינים להתפתח. תנתן לי על ידי כך הזדמנות טובה להגיש תלונתי כנגדו.

ואולם מצד השני גורם לי כל הענין הנאה מרובה ומשמח אותי מאד. מאחר שישו מתקוטט עם השופטים ועם הכהנים. כל דבר הפוגע בחוק או המאיים על שלטונם מעורר מיד את קנאתם. בשעתו הודעתי לסנהדרין. שעליהם להודיעני על אודות כל הסתה המתרחשת. וכעת משתמש הנני בהזדמנות זו להטיל עליהם אחריות על רשלנותם. הודעתי לקיפא את החדשות אשר הגיעוני בדבר ישו. והואיל והסנהדרין תובעים את שלטונם גם על הגליל. הרי מחובתם היא שישימו לב לכל הדבר הזה. הוא ענה בהדגשה. כי למרות שלאזנם הגיע אך מעט על אודותיו ואין הם מכירים בו. נכונים הם לשלוח אליו משלחת לגליל ולהזמין לחקירה. בדרך כלל אין כאן כל סכנה. הוא בנו של פועל פשוט. אבל שמעון. בן בליעל זה. הדריך כבר את מנוחתנו לפני כמה שנים. ואֶתְרוֹנְגְיוֹס.¹ נבל שני רועה צאן היה. וזו רעה חלי. שהיהודים הללו אין להם כל יחס וכל אימה בפני השלטון מהשררה. נוהרים הם אחרי כל אדם. הוא חייב רק לדעת להלחם היטב. להיות שודד הגון או נואם לוקח-לבבות וביחוד אם הוא יודע לעשות איזה נסים — וטרם שהנך פונה ימינה או שמאלה לברר לך באיזה עולם אתה. מיד הם קמים ומכתירים אותו למלך. על כל פנים אנטיפס והסנהדרין כבר שומרים את צעדיו. ויחד

1) אֶתְרוֹנְגְיוֹס. רועה ששם עצמו למלך ביהודה כשעת המבוכות אחרי

מות הורדוס. (המתרגם)

אתי הם מחכים לבואו ליהודה. עתידות טובים לא נכוננו לו
כאן לישו.

בכל הענינים אין לי כרגע על מה להיות מצרי. מלבד
האקודקט שלי. עבודת רבת-ערך היא זו וראויה לעמוד
בשורה אחת עם פעולותיו של הורדוס בקיסריה. אולי תוכל אתה
ליעץ לי האיך להשיג את הכסף? אני כולי קָשָׁב. אולם מוטב
שתמתין. סוד כמוס עמי ואולם גם לך לא אגלנו. כבר
משפשף אני את ידי בהעלותי את תכניתי על זכרוני. מקוה
אני כי במכתבי הבא אודיעך, שהכסף כבר בידי. ומוכרח אני
לקבל את הכסף, אם כי ליהודים זה יגרום כאב וצער גדול.

ת פ י ש ת מ ס ה מ ק ד ש

ירושלים

ל פני שלשה ימים, בבוקר השכם, תפשתי את מס המקדש. לא תפשתי את הכל. אני תקוה, כי תדע להעריך את מתינותי. לא פשטתי את ידי אל אוצרות בית-המקדש גופו. ידעתי, כי פרושו של דבר כזה הוא קריאה למלחמת תגרה ולאסונות שלא יכולתי לעמוד כנגדם. סלח לי על חוסר בטחוני בעצמי. אבל חושבני שתזכור, שתנאיהם של אלה, ששמשו לי לדוגמא, היו יותר נוחים וטובים משלי: קראסוס כבש את ירושלים בדרכו לפְּרָתְיָה בצבא אדיר, וסביגוס לכד את המקדש בסערת מלחמה. האמצעים, שאני השתמשתי בהם, היו מתונים יותר.

את מס המקדש מביאות לירושלים קהלות היהודים הזרים בערך בעונה זו¹) ובכל שנה ושנה. היהודים ממצרים, מאסיה הקטנה ומן הארצות השוכנות על גדות הפרת הם התומכים העיקריים. רוב המס הוא במטבעות, אולם מובאות גם מתנות עשירות, הניתנות בעיקר ע"י החרדים: קערות לעבודות המקדש, תכשיטים וקשוטים וזהב לרוב ליציקה.

1) בתחילת האביב

הנה תרומת מצרים, אללי, הגיעה עוד לפני שבוע ימים במצב בטוח לבית־המקדש. ואולם, אלה אשר מערי אסיה חכו בקיסריה למשמר. והתרומות המובאות מארצות הפרת (ביניהן גם גרוטאות זהב מוצק, מתנתו של קֶטְסִיפּוֹן) נמצאו כבר תחת משמר צבאי במרחק מלים אחדים מירושלים. עלי להעיר לך, כי היהודים עצמם שולחים משמר משלהם, אבל בתוך גבולות הפרובינציה דואג המושל למשמר צבאי. את הארגזים עם התרומות שהגיעו לקיסריה החרמתי בלי כל טרחה יתרה. היהודים לא יכלו להתנגד לכך. ועזבו את המקום ביללות בדרכם לירושלים. ובהגיעם לשם נוכחו לדעת, כי כגורל הזה מצא גם את האורחה שבאה מארצות הפרת. ואולם ענין זה דרש סדור מיוחד. בהתקדם האורחה לירושלים הכפלנו בלילה האחרון את המשמר, ובהגיעה באשמורת הבוקר עד קרוב לבית המקדש. הגיח מרציוס ממבצר אנטוניה עם גדוד צבא ודחק את התהלוכה כולה אל תוך המבצר. המראה היה מעורר צחוק וצבאותינו התענגו על המראה. הכל נעשה במהירות כה מרובה עד כי המשמר היהודי, שהיה מורכב ממספר חיילים מן המעולים, לא יכול להאמין כלל למראה עיניו בהסגר שערי אנטוניה אחריהם, וחיילי מונים ונושאים אתם את ארגזי התרומות. מהם אחד או שנים נואלו במעשיהם והתנגדו מלכתחילה, אבל על נקלה השיבוננו הכל לסדרו, והכל נגמר בלי שפיכת דמים. שנים אלה יכלו להראות לחבריהם רק את חבורותיהם.

ודאי תזכור את הרעש שהקימו בשנה הראשונה

מסביב לצלמי הקיסר, אותו מקרה, אשר עליו כל-כך הצטערתי? הרעש והמבוכה מאז היו כאפס וכאין לעומת המבוכה והסערה אשר הקימו הפעם. במשך שעה אחת הופיעו כל תושבי ירושלים ברחובות, צווחו ואיימו להרוס את האקודקט ובאגרופיהם הכו בחומות אנטוניה. הכהנים נצטרפו קבוצות קבוצות מסביב לאוצרות בית-המקדש מיראתם פן אתקוף גם את אלה. אבדן הכספים נחשב בעיניהם לפגיעה הגסה ביותר. הייתי יותר הגיוני הפעם. ולא נתתי להם להפגין במשך ימים אחדים. למספר עצום של חיילי צויתי להתחפש בבגדים רגילים ומתחת לבגדיהם הסתירו את נשקם. על אחריים פקדתי להחליק מעל חומות אנטוניה באשמורת הבוקר. מכסת חילים אחרת הסתתרו בארמונו של הורדוס. כולם שומרונים ואדומים ונקל היה להם להתחפש בלי פחד שמא יכירו בהם. מספרם עלה לאלף בערך. הם התאספו בתחומי הקהל והשתתפו בצעקות. ממה שנודע לי מאחדים מהם נראה שאמנם עשו ככל אשר היה ביכלתם לגרות את הקהל. אחר הצהרים יצאתי אל המגדל אשר על השער, הודעתי להם כי אשתמש בכסף לתועלתם. כפי שמצאתי זאת לנחוץ, ולבסוף צויתי עליהם להתפזר. קם רעש משנה עם איומים כנגד המושל, מחלל הקודש, ועם קללות ואפילו – אבנים לא חסרו. אז תקעה חצוצרה ובחורי הטובים הערו את נשקם והתנפלו על ההמון. שועת הפחד והזועה הגיעה בודאי עד רומא. הקהל נס בערבוביה. אבל הדוחק היה כל-כך גדול עד כי לא יכלו להמלט על נפשם ברחובות הצרים ומספר

החללים היה כה רב עד כי חרבות החילים עיפו מלהכות. אין לי כל מושג מה היה מספר ההרוגים באותו יום, כי המתים סולקו מיד ע"י ידידיהם; על כל פנים מספרם גדול היה. מאז חזר השקט. עלי להגיד לך, כי אסרתי על צבאותי לרדוף אחריהם אל תוך המקדש והם מלאו אחרי פקודתי. לא שמעתי דבר אודות קִיפָא וחנן, לא מפני שלא באו אלי. כי עם מפני שסרבתי לדבר אתם. תמיד מאיימים הם בשליחת המשלחת לרומא. אבל כעת אינני חושש עוד לתוצאות. ראשי הקבלנים, שלהם נתתי את כסף המקדש, ידידיו הטובים של סיאנוס הם, ואלה אינם מפקפקים בדברי, כי בסכום לא גדול, אשר יוציאו בין אנשיו, יבוא הכל על מקומו בשלום.

ואם כן שבע רצון הנני. האקודקט יגמר בקרוב. כספים ישנם למדי, ואפילו עד כדי חסכונות לתשלום ההוצאות. חלק מחשבונותי כבר סדרתי עם היהודים, ביחוד עם כהניהם הרוכלים. היה להם לקח טוב. הבה ונקוה, כי הם אך ירויחו מזה. אבל חוששני, ידידי סנקה, כי סגנון מכתבי זה לא ישמח אותך, ולפיכך אבוא אליך בהצעת זו. במכתבך האחרון התאוננת מרה לפני על רומא: על הרעש אשר הוקם, על שכר הדירה המבהיל, על יוקר החיים ועל רוע המזון. עצתי היא, כי תבקרני ביהודה, וכאן תוכל להחיות את נפשך העיפה. ההנך תמים דעים עם הורציוס הנפלא, האומר, כי אלה אשר עוברים את הים מחליפים רק את האויר ולא את מחשבתם? עבור ליהודה ותראה ותוכח. אם מחשבותיך הליברליות והסבלניות לא ישתנו שנוי גמור. אני נוטה ללעוג ליהודים.

כי יודע אני שזאת היא דרך ההתקרבות אליהם ורק אז
אוכל לחיות ביניהם. אין אתה רואה את חנויותיהם ובתי-
כנסיותיהם אלא ממרחק רב. בהנשאך בנקליט לרגלי
"משפטים מיוחדים" או אגב אספך את בדיחותיך השונות.

לְ קַח לְ גַלְיָה לְ יִשְׂרָאֵל

ירושלים

ארגיש, כי עלי לכתוב לך שנית לפני צאתי לבקורי-
העונה בפרובינציה שלי. מרציוס ויוסף מזהירים אותי בפני
קבלת-הפנים הרעה. המוכנה לי בירושלים בגלל החרמת
כספי הקודש. אני איני חושש לזה. בעיני כולם נראה זה
כמובן. כחלול הקודש, ואולם עם הארץ אינו רוחש אהבה
יתרה לכהנים רודפי הבצע אשר בירושלים, המתפטמים
מקרבתיהם. וזולת זאת הרי רק ירושלים תהנה מן המים
הטובים ומחובתה היה לשלם בעד מימיה ולהציל על
ידי כך את מס המקדש מכליון. כנראה, ששמי יתפרסם עתה
עוד יותר. אני אספר לעם, שהסנהדרין חפצו לשלם בעד
האקודקט ממסי העם.

חודש ימים חלף כבר למיום אותה "המכה" ובמשך
הזמן הזה קבלתי ברכות הרבה מידידי. לרגלי אפיזודה
רצינית אחת, שקטו כולם. אני לא ותרתי על החלטתי, ואף
על פי כן אבוא לירושלים. גזרתי על כל הפגנות, אספות
והתקהלויות ברחובות, ובזה בא הקץ גם לנאומיהם, שהיו
נושאים ברחובות העיר. עיקר העברינים אינם הכהנים, אף

לא השופטים. כי אם הצעירים. השומעים את נאומיהם ומספקים את הידיעות החסרות לקהל הרחב. הנה כי כן קם בימים האחרונים אחד מהם, יהודי מתרשיש, עלם עקשן, חצוף ופקח, בריא וחזק, שבשעת מאסרו טען כי אזרח רומאי הוא, ובהוכח הדבר, כמובן שהיינו אנוסים לשחררו. אבל צויתי את הקונטרין¹) ללחוש לו שישמר מלפול שוב בידינו. כי גם אזרחים רומאים עלולים ליהרג בנסותם להשתמט. בימים הראשונים נתפרסמו מודעות לקהל, הקוראות למרד והמבזות אותי ואת הקיסר. כל העיר היתה כמרקחה, והענין לא נשתתק עד אשר נתפסה קבוצה בת שלושה בלילה בשעת מעשיהם על הקירות של מצודת אנטוניה. ובבוקר אמנם היה מלבד המודעות גם דבר מה אחר על הקירות...

כפי שכבר אמרתי לך קרה מקרה רציני אחד, שנגרם באשמתם של הגלילים, שבאו לבקר את המקדש. הללו אינם נחשבים ביותר בירושלים ומתיחסים אליהם כאן כאל בני תערובת. שעומדים במדרגה יותר נמוכה מיהודי אחר שמוצאו מיהודה. ואמנם רשאי אני לומר, כי אף אמנם כך הם, בהיותם קרובים כל כך לפיניקים, ליונים ולכל מיני סורים. אבל הגלילים חושבים עצמם ליהודים טובים ונאמנים כשאר כל אחיהם. מזלזלים הם בכבודנו יותר משאר היהודים. הואיל ועליהם שולט אנטיפס, יהודי למחצה. על כל פנים העליה לירושלים נחשבת בעיניהם לענין רב ערך והם נכנסים אליה במצב רוח מרומם וחוגג. קבוצה זו הגיעה לכאן לפני שבועים.

(1) קונטרין: שר מאה בצבא הרומאי.

הם שמעו על אודות תפישת כספי הקודש אבל לא ידעו על אודות איסור ההפגנות בהגיע אותו האספסוף ההומה אל מצודת אנטוניה התריתי בהם אולם לשוא הם חרפו אותנו בבטויים גסים והודיעו כי בכניסתם לבית המקדש יפגינו נגד המנהג להקריב קרבנות לשלומן של הקיסר ולשלום רומא יחד עם פלוגת צבא לויתי אותם עד החצר החיצונית ובהיותם עסוקים בקניית בהמות לקרבנות התנסלו עליהם חיילי בחרבותיהם השלופות שאר היהודים עמדו והתבוננו חושבני כי מעשה זה מוכיח שהם לא ימנעו ממני את האפשרות מלגשת גם אל תוך המקדש עצמו שארית הפליטה של הגלילים חזרה עוד באותו יום לארצם להביא להם את החדשות ענין זה ילמד את בני ארצם שלא יתירו לעצמם עוד משחקי חופש אתי כמו כן שלחתי דברי תלונה לאנטיפס ובקשתיו להיטיב לשמור על נתיניו.

לא נעם לי לשמוע אשר ספרת לי על אודות השתלטות "המלשינים" ברומא. אלה המתנגדים או המצדדים בזכותו של סיאנוס הם עצמם מעמידים את עצמם בסכנה ואסור להם להתאונן על התוצאות. אולם שיטה זו מעמידה אפילו את התמימים ביותר בסכנה להיות נושא לטינה ולנקמה פרטית מובן מאליו כי רומאי חייב להיות בטוח מכל האשמה מצד חברו בן-החורין. כאן אין אני מתחשב עם המאיימים בעלום-שם אם כי פעולתם מרובה מאד. אויבינו הקיצוניים מחפשים דרכים איך להחרים את הכהנים ואת האצילים העובדים אתנו יחד. אולם כל עוד שהמאשים ירא לעמוד

לפני אין אני שם לב לדבריו יודע אני שבענינים כאלה
תבוא לעזרתי אין רחמים במרד! אבל אין להשתמש בצדק
הרומאי לישב בו את הקנאה הפרטית. נפלא נהדר -
יאמר לוציוס אניאוס סנקה - וכיצד מגדירים החרמת
כספי הקודש?

חֲקִירוֹתַי וְשֵׁל אֲנִי פָּס בְּנֶצֶרֶת

קיסריה

קרוב לחודש ימים עשיתי בסיורי השונים במחוזות הצפון של הפרובינציה שלי. בקרתי את שומרי הגבולות. נועצתי עם פקידי המכס. שמעתי תלונות לאין מספר וקבלתי בקשות לא מעטות בשאלת לתקונים שונים. בקשתי לברר לעצמי עד כמה סובל מחוזי זה מן הבצורת והיבול הרע ועד כמה אמת בכל אשר ספרו לי בענין זה. ואמנם כן הוא המצב. במקומות שונים מצב ההמון עלוב. נתברר לי שכל בית-כנסת הוא מרכז של תלונות כנגדי. אבל אני הזמנתי את זקני הכפרים. שמעתי לפרטי מצוקתם והודעתים על פטורים ממס. במקרים ידועים הבטחתי לשלוח גם עזרה בשובי לקיסריה, וזאת עושה אני כעת. בדרך כלל אינני תוהה על גסיעתי.

הנאה מיוחדת נהניתי כשעשיתי בין השומרונים. שנאה כבושה הם שומרים בלכם כנגד הכהנים אשר בירושלים. המתיחסים אליהם כאל כלבים ומרחיקים אותם מבית המקדש. חושבים הם את עצמם ליהודים נאמנים לכל פרטיהם ודקדוקיהם, ולאמתו של דבר תכונות משותפות להם וליהודים: יום אחד והנה הם אכרים עובדי אדמה ולמחרתו - שודדים;

שבוע אחד ידם עושה במחרשה ובשני שולחים הם את ידם בשלח ובכידון כנגד הקיסר או כנגד הורדוס או לעומת כל גוגש אחר אשר יקום עליהם. שלוש שנים מלאו כבר לשלטוני כאן מבלי שהיו לי הרבה סכסוכים רציניים, אם כי מספרם עלה כבר למספרם של כל מושל אחר אשר קדמני מחוץ לולריוס כמובן. אילו נדרשתי כעת לחזור לרומא הייתי עוזב את הארץ במצב הרבה יותר טוב מאשר מצאתיה בבואי. אינני בלתי שבע-רצון.

בתחילת סיורי לקחתי את פרוקולה אתי עד גבולות הגליל, ולויתי אותה עד דרך-המלך המובילה לדמשק, וכעת היא מבקרת את אשתו של מושל סוריה, שהיתה חברתה בבית הספר. שלחתי את אלכסנדר אתה ובקשתיו לחקור גם על פעולותיו של המסית החדש ולהודיעני פרטים שונים. את פרוקולה לזה עד דמשק ובקר בקור קצר גם בנצרת, שהיא עיר מולדתו של ישו, וכמובן כי בקר גם את משפחתו. הוא מצאם במצב של פחד. סוכניו של אנטיפס היו בנצרת וחקרו אותם חקירה מפורטת על אודותיו. מפחדים הם פן יבולע גם להם בגללו. כל העיר משתתפת בצערם. כנראה, שהמשפחה וידידיה גם רדפו ממש אחרי ישו, העובר בחפזון ממקום למקום ועושה כמעשה כל שאר אותם המטיפים. כמו כן השתדלו להרחיקו מעליהם, או להחזיקו במשמר ולשמור עליו – או יותר נכון על עצמם – מכל רע. לאנשי אנטיפס הודיעו, כי ישו אינו אחראי על מעשיו וכי מאז היה הוא מזור קצת בעיניהם וגרם להם יסורים, ולעולם לא עלה בידם

לעצור בו ולהשגיח עליו. ומכל שכן שאין ביכלתם לעשות זאת כעת. שכן לא רק שהוא דוחה אותם. אלא שהקהל המסתפח אליו הולך וגדל מיום ליום ואין הם נותנים להשמיע שום מלה כנגדו. וככה הם שרויים כולם בפחד. כתבתי כבר לקיפא ובקשתיו להודיעני אם הסנהדרין אחזו כבר בצעדים כנגדו.

התזכור את דבר הסוחר היוני. שברח עם בתו של הכהן? בהעדרי מקיסריה חזר ונתגלה – וכמובן בלעדיה. הוא ספר לכולם שהיהודיה עזבה אותו. יש אומרים. כי התפטר ממנה באחד המקומות אשר באפריקה והיהודים אשר שם הודיעו את הדבר למשפחתה בירושלים. ואולם שוטה זה עמד בתוקף על דעתו ללכת ליהודה לרגלי עסקיו. ואף אמר שיעלה לירושלים. עלם עליו היה וגוש של שערות שחורות כסה את גולגלתו. מבודח תמיד וצוחק לעצמו. כשהזהירוהו מללכת לירושלים טען. שאין עוד כל פחד לפניו. הואיל והוא התיחד וכעת – יהוה ישמרהו מכל פגע. בפנים צוחקים עלה לירושלים. ובזה בא סופו. הוא נעלם מעל פני הארץ. לאותה אשה צעירה היו אחים ובני דוד אחדים. שהיו שייכים למפלגת הקנאים. לו אירע מאורע כזה ברומא. היה בודאי מסתיים בצחוק. ואולם כאן רואה היית ונוכחת שאין להתלוצץ על כך. אותו היוני לא שמע לרוב האזהרות – וכעת איהו?

נִסְיוֹן לְהַמְלִיךָ אֶת יֵשׁוּ בְּגַלְיָל

קיסריה

דהחלטתך להקציב לי סכום ידוע שמחתני עד מאוד. לרגלי הסערות שקמו בים נתעכבו הספינות. וזה גרם כי מכתבים רבים הגיעוני בבת אחת. לפני שפתחתים מתגאה הייתי בנפשי שהנני חשוב בעיניך עד כדי להתעסק בענינים מדיניים חשובים ואינני חלק בלתי נחשב במכונתו הגדולה של הקיסר. אבל אללי בקראי אותם. אמרתי: מי יתנני והייתי שוב בטבורו של עולם. בחצרות בית-המשפט או בארמון הסנט. בתיאטרון או בפרוודורי בית-סיאנוס. או בתוך שאונה ועשנה של רומא. אשר רק בה יכול האדם לחיות את חייו. כאן שקט בכל. שום מאורע. ואפילו כלום שיכול לענין או לעורר. הנני מפציר בך שוב להגיד לי אם יגיע היום. שבו תדאג או תדע רומא לאחוז בצעדים כנגד יחודה. או הרק בפרוץ מלחמה ימציאו משרות טובות בתוך המפקדה הראשית לאצילינו העצלים? שם יהיה כבר מקום לתלונותי. מוטב ואחזור למכתבי. ואראה אם יש לי להשיב לך חדשות כגמול מכתביך.

פרוקולה ראתה את ישו הגלילי ושמעה את מדברותיו. היא כותבת כי מיד בעברם אל הגליל ובעלותם אל הדרך המובילה לאורך החלק המערבי של האגם. גונבו לאזנם דברים שונים. אלכסנדר החופש ומגלה נֶשֶׁף לכל העברים וחקר ודרש ואסף ידיעות. נראה הדבר כי הגליל כולו מצפה לישו. הכל יודעים מה שהאחד שמע מפי חברו וחברו מחברו. שנרפא מאחת המחלות והמענין ביותר (לגבי דידי) כי מספר לא מצער מנתיני הנאמנים אשר ביהודה גם הם נמצאים בגליל וגם הם חוזרים אחרי המטיף. מוטב היה להם לו נשארו בעבודתם. אלכסנדר סדר כי פרוקולה תתעכב באחת החוות אשר בקצה הצפוני של האגם אבל מוטב שתקרא את אשר היא כותבת:

«פתאום נפגשנו בקהל אנשים רב. שמהרו לאורך הדרך שלפנינו ומעל מדרוני ההרים היורדים אל הים ואף לאורך החוף זרמו אנשים לרוב. ועליהם נוספו גם אחרים. שבאו מן השבילים היוצאים מבין ההרים. איש לא שם לבו אלינו. אלה היו יהודים מכל המינים. ברובם בריאים וחזקים. אבל היו ביניהם גם חולנים ובעלי מום. שנסחבו לאורך הדרך או שנישאו ע"י ידידיהם. הקהל היה נרגש. והכל נעו בידיהם והצביעו על סירה אחת אשר נישאה על מימי האגם לאורך החוף וְשָׁנְעוּ לאלה אשר בסירה. תחילה חשבתי כי נרגזים הם. אולם אלכסנדר הסביר לי כי הם קוראים לישו הנמצא בתוך הסירה לעלות אליהם ולנאום לפניהם. על אותן הקריאות חזרו פעמים מספר.

אני לא הבינתי דבר מכל אשר התרחש. הואיל ודברו ארמית, וכששאלתי את אלכסנדר נענע בראשו וגמגם מלים אחדות, כי הענין ברע הוא. תחילה לא הפך לבאר לי למה התכוונו, אולם אחרי כן ספר לי זאת. כשנתעכבו על יד אותה חוה ראיתים יורדים מדרך-המלך וממהרים לרדת כשהם נוהרים כולם אל החוף. אלכסנדר בקש ממני רשות ללכת אחריהם, ואני הסכמתי בתנאי שיקח גם אותי אתו. וכך הלכנו, איפוא יחד. אבל אל נא תחשוש, יקירי, - בלויית משמר הלכנו, ולאחר הליכה של חצי השעה מצאנו אותם עומדים בהמון על קצה הים וישו עומד על גבעה ונואם לפניהם. מספרם הגיע לאלפי-אלפים, ומאחריהם עמדה קבוצת יהודים לבושים בגדים טובים - ממרחק עמדו שמעו והתבוננו. אלכסנדר הטיל בהם מבט וחזר וגמגם: "מרגלים מירושלים", וקרב ודבר אתם.

"ראיתי היטיב את המטיף. איש מוזר הוא, רוה-גוף ונסער כולו, כנכוה מאש-קנאתו הבוערת. כשאתה מביט אל פניו ושומע לדבריו, הנך רואה, כי מלא הוא בטחון עצמי, עז-פנים ולעתים גם מלא-חמה. תחילה נסער הקהל, כי אלה שעמדו בשורות האחרונות לא יכלו לשמוע את דבריו וקמו הפרעות הרבה. אבל הוא השקיטם במלים אחדות. כמצביא בין לגיונות עמד, והם צייתו כחיילים. ואת אמרתו נשא בבטחה, כאילו חשב שאין איש אשר יתנגד לו. בשקט פתח, אולם אחר כך הרים את קולו והמשיך בהתלהבות עזה ובכעס. אותם יהודי ירושלים התרגזו וגמגמו האחד

לחברו. אלכסנדר אמר לי כי הוא מטיל דופי בהם ובחבריהם. לעולם לא שמעתי נאום כה רגשני ומלא מרירות. אחר כך השתתק וסחוף־התלהבות מהר לעזוב את המקום. כאילו לא היה לפניו אדם. אז התחילו לחישות ודחיפות בין הקהל. אבל בלי רוגז. והכל נדחפו ונתקרבו אליו. אלכסנדר לא יכול להסיר עיניו ממנו. הוא לא שמע גם לשאלותי. אלא המשיך לדבר אל עצמו מלים אלה: "הנה הולכים ובאים הימים הטובים!" וצחק לעצמו צחוק משונה ומלא דאגה. נדמה לי כי הוא חזר בלחש על דבריו של המטיף. המשיך להביט אל הקבוצה מבני ירושלים ואמר כי עליו להכין לך מיד דין־וחשבון.

"אחר כך אירע מאורע מענין. ישו הרים פתאום את ידו וקרא בועף. הקהל חדל מלהדחף אליו וישב על העשב במעגל גדול מסביביו - מלבד אותם היהודים מירושלים. שלא נעו ולא זעו אלא עמדו והתבוננו. מובטחת הנני כי אחדים מהם ראיתי פעם בין הסנהדרין. ישו קרא לאחדים מאלה. שעמדו בקרבתו. והם הביאו לו לחם. הוא בצע את הלחם לפרוסות קטנות מאד עד כי ממקום עמידתי קשה היה לראותן בכלל. את הפרוסות מסר לתלמידיו ואלה חלקו אותן בין ההמון הרב. ובשעה שאכלו המשיך להטיף לפניהם. מי יתן והבנתי את דבריו. כל שנודע לי מאלכסנדר הוא שישו קבל אותם לתלמידיו ולמעריציו. אבל אין בזה משום תנועה צבאית אלא דתית בלבד. אכילת הלחם שמשה סמל. שהסתפחו להיות תלמידיו. ללכת בדרכו לחיות כמוהו

ולעשות את כל אשר יצום. אלכסנדר הוסיף, כי יש בזה משום חשש סכנה ויש מקום לאי-הבנה.

אבל הדבר המוזר ביותר אירע אחר כך. כשנסתיים אותו הטכס חזר השקט לרגעים אחדים, ואולם שוב החל הקהל מתרגז ומתלחש ומרגע לרגע גדלה ההתרגזות. ישו אמר מלים אחדות לאנשיו, אשר עמדו סביבו, והללו נחפזו אל הים והקריבו סירה אל החוף, למען הקל עליו לתזור אליה. בראות הקהל כי עומד הוא לעזבם וללכת מהם פרץ את כל הסייגים ורץ לקראתו בצעקות ויללות, ויסובו עליו. מהם נופפו באלות ובסכינים. לא שאיימו עליו, אלא היה בזה משהו אחר. מהם בכו ואחרים כרעו לפניו על ברכיהם. נתברר לי, כי קראו אותן הקריאות שקראו בהיותם מהלכים על פני דרך-המלך ובהביטם אל הים. שאלתי את אלכסנדר מה הם קוראים, אולם כדי להשיג ממנו תשובה הייתי אנוסה לנענע את כתפיו. הוא לא נהג בי אורך-רוח. "מלך הם קוראים לו" – היתה תשובתו. "מלך ישראל! מלך היהודים! המשיח! את פשר המלה האחרונה לא הבינותי, אולם לך בודאי ידועה היא."

"ראיתי בהדוף אותם ישו אחור. הוא מאן לשמוע להם, ומתנועות ידיו נכר היה שגרש אותם מעל פניו. בטוחתני שאמר להם כי טועים הם טעות גדולה. הוא היה נרעש ולא ידע נפשו. הוא הכריח את אלה שכרעו לפניו לקום, ואת אשר נופפו את כלי זינם, להורידם. עתה היה קפדני יותר וקבוע בדעתו מבכל אותן שעות אחר הצהריים."

ופתאום התחיל נחפז אל הים כאילו אנוס הוא להמלט על נפשו. הקהל הלך אחריו בשקט ובראש מורד ומוכי עצבון. פניהם הביעו אי־שביעת־רצון והיו כמטורפי־דעה. כועס הוא עליהם על אשר כנוהו בשם מלך היהודים, אמרתי לאלכסנדר: יש לו סיבה לכעוס, היתה תשובתו, מהיום הזה והלאה בן־מות הוא!

ועוד לפני שנכנס ישו אל הסירה והנה מאורע שני. אותם היהודים מבני ירושלים, אשר התבוננו לכל הנעשה במשך כל אותה שעה, מהרו אליו ודברו אתו. אני לא יכולתי לשמוע את שיחתם אשר ארכה רק רגעים אחדים, אולם הכרת־פניהם ענתה במ, כי נפגשו כאויבים. הם אמרו לו דבר מה והוא הביט אליהם בפנים מאובנים, ענה קצרות ופנה להם עורף. אחדים מתומכיו עזרו לו להכנס לסירה. חושבני, כי באו במבוכה ואולי גם פחדו. הוא לא פחד. הוא דבר והחזה תנועות, כאילו הוא מוכן להלחם בפני כל העולם. "את אשר הגיד ליהודי ירושלים אינני יודעת, אולם הם הראו אותות רצון ועזבוהו כשהם מתלחשים ביניהם ובת־צחוק מרחפת על פניהם כאשר עזבתי את המקום. ראיתם מתערבבים בתוך הקהל והיו עסוקים כדבורים. ידעתי כי דברו סרה בישו, הואיל והביטו בלי הרף והראו על הסירה המתרחקת. ברגע זה עסוק אלכסנדר בכתיבת דין וחשבון לך על כל אותם המאורעות."

-מלך היהודים? ידידי היקר, כתוב לך זאת לזכרוןו אמנם יודע אני, כי זה קרה אך בגליל, אולם לא רק עלי תהיה

דאגה זו. שים בטחונך באנטיפס שכבר ידאג לכך. האם תרצה לשמוע את התזכיר של אלכסנדר הפקח? הוא כותב:

«הגליל יתקומם להגה שיצא מפיו. אבל הוא אינו מוציא את ההגה הזה. הוא מעמיד אותם כתמהים גם בשעה שהוא מקסים אותם. מחלות משונות רפא. אולם כל אחד מספר ספורים שונים, ואין האפשרות להציל דבר-אמת. הקהל המתאסף סביבו נעשה בידיו כחומר ביד היוצר, ואין מהם שיוכל לעמוד לפניו בוכוחיו. איבתו רבה ביחוד לכהנים, לשופטים ולחוק ונצים הם כאויבים שחרבותיהם שלופות בידיהם. בהתקפותיו עליהם אכזרי הוא ולא ידע רחם, והוא דורש להפיל את כל שיטת השלטון, שהכהנים הטילו על העם היהודי, וזאת לא יסלחו לו הכהנים לעולם. ברגע הראשון שהעם יתננד לו, הם ישימו לו קץ.

«ואמנם, סימני ההתנגדות החלו להראות. הם כנוהו בשם «הגואל המקווה», «המלך היהודי החדש», אבל הוא מסרב לקבל את התארים האלה. בכל כוחו הוא דחה אותם מהכריזו למלך. מימיך לא ראית מבט מיואש כזה על פניו של נידון לתליה, כיאוש אשר נראה על פניהם בשעת נסיגתם. והוא עצמו אינו נחשב בעיניו לא למלך ואף לא למשיח. נראה לי כי הוא מפחד שמא ייחסו לו את אחד התארים האלה. כל אותה ההתרגשות נעשתה על-ידי רפוי החולים, ולאחר חקירה חריפה ומדויקת נוכחתי, כי בכל מקרה שרפא חולה, השתדל להסתיר את מעשיו מיראה פן יכנוהו בשם גואל. מנסה הוא להרחיק מעליו את הסכנה

הנשקפת לו. המלחמה שהוא מנהל היא נגד הסנהדרין וכנגד הדת היהודית. אם ימשיך בדרכו זו אין ספק כי ישימו קץ לחייו. סוכניהם שמרוהו כל היום ומהם עוד נשארו בגליל. אבל מסופקני אם יהיה להם צורך בכך, או אם בכלל תבוא ההזדמנות לידם, מלבד אם יברח מכאן. רק אז ישים הורדוס אנטיפס את ידו עליו.

ידו של אנטיפס תקצר אם לא ישתמש בשעת-הכושר עוד היום. ואף אמנם שמעתי כי ישו הפליג כבר לעבר האגם למצוא לו מפלט בארצו של הורדוס-פיליפוס. אולם אם יתעכב שם, כי אז גם הוא ישים עליו את ידו. ואם יחזור לגליל הרי הוא אבוד. האם לא נכון יהיה לקבל את חות-דעתו של הכהן הגדול בכל הענין הזה?

ובכן, ידידי, הנך רואה, כי גבור עממי חדש קם להדריך את מנוחתי וקורא לעצמו "מלך". אבל אתה ודאי תגיד: לא, הם המכנים אותו בשם זה. אבל, בבקשה ממך לומר לי, איזה הבדל יש בזה לגבי פרוקורטור? אם יקרים לו חייו לאותו ישו עליו להשאר מחוץ ליהודה. אם אנטיפס יתן לו להשתמש מידי, הרי אני על כל פנים לא אתן לו שעת-כושר כזאת. רק על אחת בלבד אני מיצר, על שהוא נמצא ביחסי-איבה עם הכהנים, השופטים והדת. על כל זה יכולתי דוקא לאהוב אותו. ואולם הגע נא בעצמך, ידידי, מלך ביהודה, דמות מפקד ומושל עז-רוח, שקנאתו בוערת כאש, טפוס זה שאליו מיחל העם המורד וחסר-המנוחה, מפני איש כזה, מובן מאליו, יש להזהר. לא, בהחלט לא.

כזאת לא תהיה! רק כשמקומו יהיה כבר בין המתים יוכלו
לכנותו בשם מלך.

אגב, אותו הסוחר היוני נמצא כבר. מצאוהו מתחת
לגל אבנים באחד הנחלים אשר מחוץ לירושלים. בכל גופו
לא נמצאה עצם אחת מעצמותיו שלמה. כנראה שהשתמשו
באלות. ואותה בתי־ישראל הפליגה לרומא עם שחקן מצרי.
ברי לך, מה יעלה בסופה.

מְנוֹסֵי שׁוֹלְרֵי הַ

קיסריה

מה סנקה יקירי, כל היהודים גורשו מרומא ז' (הפוא נקי ויפה מכל הקיטים ועושי-הכובעים, מלוי הכסף והמוקיונים בעלי החוטמות האדומים! הוּ אַתְּ עִיר־הַעֲרִים, מִי יִתֵּן וְגַם אֲנִי אֲשַׁכֵּן בְּתוֹכְךָ! וְאוֹלָם הָרִי זֶה מַעֲשֵׂה בְלִת־צוֹדֵק בְּהַחֲלֹט, כְּדַבְּרִיךָ, שֶׁהַעֲדָה כּוֹלָה תְּגוֹרֵשׁ עַל מַעֲשֵׂה נְבִלִים אַחֲדִים, שֶׁמְעַלּוּ בְּתֵרוֹמוֹת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, כֵּן, כֵּן, בְּלִתִּי צוֹדֵק בְּהַחֲלֹט, וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא יִשְׁתַּתֵּף אִישׁ בְּצַעֲרָם, אֵינְךָ זֹאת, כִּי אֲשַׁמְתָּם הֵיא שְׁבַכְל הָעוֹלָם כּוֹלוּ לֹא יִמְצָא אֶחָד אֲשֶׁר יַחְמוֹל עַל יְהוּדֵי נְרַדְף – כֵּן, לֹא אַחַד, מִלְּבַד סֵנֶקָה שְׁלִי, מַחֲשֵׁבוֹת קִשׁוֹת תּוֹקֵפוֹת עָלַי – לֹאֵן יִשְׁלַחַם הַקִּיסָרִי הַתְּפִלָּל לִיהוּהַ שְׁלֹא יִשְׁלַחַם לִיהוּדָה.

הדין היה עם אלכסנדר, ישו מנצרת נמלט, במשך השבועות האחרונים לא נשמע דבר עליו, לא בגליל ואף

(1) יחודים אחדים השפיעו על מטרונית רומית אחת, פולוניה שמה, להתייחד ולהרים תרומה לבית המקדש, ואחר כך מעלו באותם הכספים, ועל החטא הזה יצאה גזרת גרוש על הקהלה היהודית ברומא.
היהודים גורשו לסרדיניה (פלויוס, קדמוניות עמ' 489) (המתרגם).

לא באחוזותיו של אנטיסס אין למצוא אותו. אין ספק שברח לצפון לסוריה. במקום שאין איש שם את לבו אליו.

אספר בתחילה על אודות קיפא. אותו הכהן הערום שלח לי תזכירים אחדים, המלאים התחסדות ותככים מדיניים. יודע אני את מצבו הקשה. בעינו האחת חייב הוא להביט אל המושל הרומאי (שרומא וצבאותיה עומדים מאחריו); ובשניה אל הפרושים החושדים בו שהוא סר למשמעתנו. אנוס הוא לשמור על עמו. שלא יטעה אחרי כל משוגע, אם לא היום או מחר, וגם על הכהנים והשופטים האוהבים את החוק והדת ומתוך דאגה לדתם חושדים הם בו ובאלה הדומים לו. כי אין הוא מגן על כבוד הדת כראוי לו. הוא אומר, כי לחסד יחשב הדבר לישו, אם נתיחס אליו כאל מטורף. ואף אמנם כזאת היא גם דעת משפחתו עליו. ואולם בין שהוא מטורף או שפוי בדעתו, על כל פנים הוא מפתה אנשים תמימים ומרחיקם מעבודתם ומדתם ומאלה העומדים בראש השלטון. הוא מוסיף, כי שליחי הסנהדרין הוקיעוהו שהוא מסוכן והכרה זו תתפשט במהירות. אם רק יפול בידיהם, כי אז יאחזו הם באמצעים החריפים ביותר כנגד זה הבא בתביעות כוזבות, כמורד נגד החוק והדת. ואשר לעמדה המדינית—זוכר הנך את עמדתם בענין יוחנן, הלא כן?— כי חפשי הנני לאחוז בצעדים החוקיים שאמצאם לנחוק. בעצמם מודים הם—ואף אמנם דעתי היא כך— כי בדרך הארוכה לשלטון הכהונה הם עולים גם אל דרך המדיניות.

כן, כך טבעם: היהודים כולם פוליטיקאים הם – אבל כזה הוא גם הפרוקורטור שלהם.

בינתיים ואותו המטיף הסתלק. הגיעוני ידיעות נוספות מן הגלילי, כנראה, שבטריטוריה של אנטיפס קָצַר בבקורו עד אשר תשכך הסערה שקמה כנגדו. המאורעות שנגולו לפני פרוקולה ואלכסנדר היו מדויקים בהחלט. הוא אינו חפץ להיות מלכם, אף לא להסכים שהוא גואלם המובטת. יתכן כי אלכסנדר אמנם צודק. שאין זה מתכניתו להכריז על עצמו כעל מלך או גואל. לאחר אותו סרוב לקבל את התוארים, התחקו אחריו רבני ירושלים בכל מקום אשר הלך בו. נקל יהיה להם להוכיח לקהל, כי אין הוא אלא מורד ואויב לדתם הנערצה. מובטחני, כי בעיר מולדתו נעשה גם נסיון לרצחו נפש. ואין ספק, ששם רוחשים לו איבה מיוחדת בגלל הצער שהסב להם. וכיום נתעלם אישם בצפון ואין עמו כל רֵעַ וגואל.

כל הענין כולו קל-ערך הוא, ובמדה ידועה יש בו הקלה למעני. הארץ נמצאת במצב של שקט, ובלבד אם ידידיך היהודים לא יבואו מרומא. חושבני, כי עלי יהיה להשאר כאן עוד מספר שנים. עדיין עני הנגי ואביון, למרות אותם האיומים המהתלים, שכתבתי לך בנוגע ליהודים עוד לפני שלוש שנים. בוחר הייתי להשאר בשאר שנות משרתי בשקט. עד אשר יעבירני הקיסר למקום אחר. לפי מצב הענינים אוכל לנהל את הפרובינציה שלי בשקט. ברם אם קנאי ממין זה יקום וישמע לקריאת ההמון לקבל את תארי

המלכות ולהוציא מפי את המלה היא כדברי אלכסנדר.
אמצא במצב קשה מאד עם צבאותי המעטים והעלובים
העומדים לפקודתי.

פִּלְטוֹס בָּא לִירוּשָׁלַיִם לְחַג-הַפֶּסַח

ירושלים

כרגיל באתי גם הפעם לירושלים לחג פסחם של היהודים. עונג רב הסב לי מכתבך האחרון, שקבלתיו לפני צאתי את קיסריה. מתאונן אתה על הצפיפות שברומא. לו היית כאן ונוכחת לדעת מה טיבה של צפיפות. מאז שבועות אחדים, שארץ יהודה מתמלאה אדם. לעשרות אלפיהם באים הם. שבועות אחדים לפני המועד הם מתפזרים על פני כל הארץ, מבקרים את ידידיהם, מכריהם וקרוביהם, חוקרים אחרי מקומות מוצאם של אבותיהם ועולים לרגל לאותם המקומות ששם התחילה ההיסטוריה שלהם. בשבוע האחרון מתרכזים הם בירושלים. כל ספינה, שהגיעה לקיסריה, היתה מלאה עולי-רגל. תנאי הנסיעה בספינות היו נוראים. מימך לא ראית בודאי ערב-רב כזה זורם מתוך הספינות. מהם הוציאו בודאי את פרוטתם האחרונה להוצאות הנסיעה, ולא מעטים הם אלה שהגיעו לכאן מבלי לשלם כל הוצאות נסיעה. מחזה זה דומה לאותה תערובת הקהלי, המתפרצת מתוך הזירות ברומא – האספסוף המסואבי, המתערב בין האצילים אשר דם כחול, דם אצילים, נוזל בעורקיהם.

כן אותו המראה גם כאן. אולם לדם הכחול היהודי אין חבה יתרה בעיני האספסוף היהודי כמו לדם האצילים בעיני האספסוף של רומא. ריח רע נודף מהם. כדאי היה לך לראות את האריסטוקרטים שלהם מרימים את חוטמיהם העשירים או המלומדים.

ההמונים זורמים על פני דרכים, הזרם האחד נמשך מן החוף, השני משומרון והשלישי מיריחו. רבים מהם ישנים תחת כפת השמים והעשירים שבהם מביאים אתם אהלים. כרים וכסתות. ובירושלים ובסביבותיה כל מי שיכול לקבל לביתו אכסנאים מקבל ולוקח מחירים יפים למדי. את מחיר צרכי האוכל מכפילים ומשלישים. כנראה שרבוי הלשונות שהיהודים הזרים מדברים ביניהם, מרגיז אפילו את היונים. כשהתקרבת היום לעיר נהר עוד קהל עצום על פני הדרכים במרחק של כמה מילים, ולולא צבא המשמר, אשר עשה את מלאכתו באמונה ופנה לי דרך, הייתי מכתת עוד את רגלי גם עתה מחוץ לחומת ירושלים.

מחצית חיילותי אלפים במספר, נמצאים אתי והם נכונים לתפקידם. אין כל יסוד לחשוב שיקרה דבר-מה מלבד הרעש וההמולה שדרכם להקים בשעת כניסתם לירושלים. אבל אף-על-פי-כן צריך אני לנהוג זהירות. ידוע לך, למדי ידידי, עד כמה הדת מעוררת את רגזותם של ההמונים. בימים הללו גרוע היהודי הירושלמי מבכל ימות השנה, ועולי הרגל נעלבים ורוגזים על גאותם היתרה, והם עשויים אז לבוא לידי רוגז וקטטות בתוך בית מקדשם.

שהוא לבה של אמונתם ועיקרה: בבתי כנסיותיהם אין הם מסוכנים כל כך, הואיל וכל עדה זרה בית כנסת לה משלה, ושם הם יכולים לבוא לידי עמק-השוה על נקלה. אולם בבית-מקדשם הם מריבים ביניהם על זכות קדימה בהקרבת הקרבנות, או שמתנות שאר היהודים אינן הגונות למדי, או על זה שהאחד הוא יהודי נאמן יותר מחברו.

חגי הפסח הקודמים עברו עלי בלי הפרעות של ממש, ולפיכך אין אני שרוי בדאגה יתרה. כמובן, שהסכנה כרוכה בהתלהבות העצומה בחג הזה. התלהבותם מגיעה בדרך כלל למרום פסגתה כשאלפיהם מתאספים ובאים מכל קצות תבל. מדמים הם, כי הנה הם שוב עם חפשי עם עצמאותם המוחלטת כבימיהם הקדומים. מדמים הם, כי אלוהיהם צריך אך לקום ולעשות איזה נס, מאותם הנסים הטפלים, ואז — גַּעְלָם אנחנו הרומאים כאבק-פורח, בהבער הניצוץ, תתלקח הלהבה.

למן השעה שבאתי הנה היום, התחילו היהודים מתאוננים על אשר לא שלחתי את קרונות-האוכל העירה, ממלאים הם את כל הדרכים, ואחר הם באים ומתאוננים על אשר עגלות-האוכל אינן יכולות לעבור. אבל זו דרכם מאז, סוררים הם ואינם מקבלים מרות. אם המקום היה מלא חזירים היו בוחרים במות מאשר לאכלם. עוד אשוב ואודיעך את מהלך הענינים.

ישו מִתְּגַלֵּה לְפָנַי ת

ירושלים

רתזכור את ישו המטיף, שברח לפני כמה חדשים לסוריה להציל את נפשו מידי של אנטיפס? עתה שב ונתגלה. וגדולה מזו: כמעט שלא יאמן הדבר, אבל עובדה היא—הוא נמצא כיום בדרכו לירושלים. המרגלים מודיעים לי, כי בחפזן עבר את הגליל ואת הגבול לארץ יהודה. אני שלחתי מיד את סוכני לבוא אתו ביחסים. לפי הידיעות שהגיעו ברגע זה מדבר הוא בגנותם של הכהנים והפרושים. והוא מודה כי שאיפתו היא לבוא לירושלים לחג הפסח ולהביא אתו גם את תלמידיו שומעי-לקחו. כנראה, שתמיד ובכל מקום נמצאים אנשים שכבר עיפו מן החיים.

רב תודות לך על שמצאת לי במהרה מומחה לענייני היינות. היהודים הללו אין נבונים ופקחים כמותם, וגם חרוצים הם, אבל לצערנו חסר להם המדע. אילו לא היו מבזבזים את כספיהם להוצאות כהניהם היה להם ממון הרבה למכשירים מדעיים ומודרניים, אבל מה תוכל להועיל ולעשות אם קבוץ קטן של כהנים מתפסם על חשבון עם מדולדל? שלח לי את המומחה בדרך אלכסנדריה ומיד יצא לסבוב בארץ.

ש ו ב י ר ו ש ל י ם

ירושלים

עדיין שקט בפל. הנאה יתרה אני נהנה בשמעי על אודות מפלגותיהם המרובות ועל אודות הקנאה הגדולה שבין היהודים המשונים הללו. ומענין שאותו הפירוד גדל ביניהם ביחוד בהיות כאן היהודים מחוץ-לארץ. אפתח לך בפרושים הקנאים. בזים הם לכל יהודי ואפילו אם הוא נמצא בתוך ארצם. אם אין הוא נמנה על מפלגתם. בעיניהם רק אותו היהודי השומר את התורה כהלכתה. על כל פרטיה ודקדוקיה. הרי איש הגון הוא ובעל מדות טובות, הוא ולא אחר. אם אשת-המון פשוטה עושה מלאכה בביתם. הרי הם חושבים שהבית וכלי הבית נטמאו על ידה. ומזה תוכל להקיש מה מדת בזיונם כלפי יהודי מצרים או סוריה. שהם מתבוללים בין עובדי אלילים. כמוני וכמוך. כסיאנוס ואפילו כקיסר.

היהודים בני חוץ-לארץ רוגנים על חוצפה זו. רבים מהם עשירים מאד (ביחוד יהודי מצרים) ומהם גם העולים בחכמתם ובתלמודם על הפרושים מתנגדיהם הקנאים. ומאליו מובן, כי הם אנשי תרבות במדה יותר גדולה. וכשהם נכנסים למקדש ומתערבבים בין הפרושים ושומעים לדרשות

חכמיהם, הם מרגישים, כי מתיחסים אליהם בבוז ולעג וברמיזה מגלים להם שאינם טובים מן היונים, אשר בלשונם הם מדברים, ואף אמנם יש שהם אינם יודעים לשון אחרת, לא עברית ולא ארמית, ולא אחת הגיעו הדברים לידי מהלומות ממש בין הקבוצות הללו, ואולם כל זה הוא רק שעשוע בלתי מסוכן, ובכגון אלה אין אני מתערב.

מקוה אתה לשמוע ידיעות נוספות על אודות ישו המסיף. משתי סיבות אני עושה את צעדי בזהירות יתרה. לכתחילה היה בדעתי לאסרו קודם שיכנס לירושלים ויבוא אל בין ההמונים. אבל הדרך הזאת סכנה כרוכה בה, וביחוד בזמן כזה. למיום שעבר את הגבול, לא עשה שום מעשה בגלוי, שיצדיק את מאסרו. הנוהרים אחריו יפיצו מיד את השמועה, שאסרתי יהודי נאצל אוהב מולדתו ואני אקֶשֶׁב שוב כצר וכנוגש, ואז עלולה בנקל להתפרץ אחת מאותן ההתקוממויות, שאני משתדל להמנע מהן. מלבד זאת באו חנן וקיפא להתראות עמי וניכר היה ששניהם, וביחוד חנן, חפצים מאד שאני ארחיק מעליהם את כל אותם המכשולים שהם עשויים להיות מסוכנים להם. שונאים הם את האיש ונמוקיהם הנכונים עמם. הפרושים והשופטים מלאי דאגה הם על מלחמותיו כנגד הדת, הואיל והכהנים רואים כאן סכנה לפרנסתם. חנן וקיפא, ושאר אצילי הצדוקים, מעונינים לא רק בתמיכת שלטון הכהונה (לעניני הדת מתיחסים הם בשויון גמור), אלא חוששים הם לשנוי פתאומי במצב הענינים, העלולים להפוך את ישו ולעשותו לגבור לאומי.

ואז מה יהא בסופם ובסוף כל כח שלטונם? (הנני להציע לפניך כנושא לאחד מחזיונותיך וחבוריך את דבר השאיפה הגדולה מכל השאיפות המעוררות את האדם לפעולות – הלא היא תאותו לשלטון ולכוח).

בהזכירם לי את הקורות בגלילי, הציעו לפני ואמרו, שלחמה יחשב לי לתפוס אותו בסתר או בשקט ולהגותו מן הדרך. אבל אף-על-פי-כן איני שוטה כל-כך לחשל עבורם את הברזל כל עוד הוא מתלבן באש ולהביא עלי שנאה שלא לצורך. תשובתי היתה, כי הענין ענינם הוא. אבל יתכן מאד, כי גם עלי יהיה להתערב בדברי בקשתי להמנע מכל מהומות, וחושבני שגם רצונם היה בכך, ואף הדגישו בעצמם את נחיצות הדברי. הודעתי להם, כי כרגע אין בדעתי לשים את ידי באותו ענין, אולם אם תבואנה איזו הפרעות-סדרים אוחז מיד בפעולות, ואז מקוה אני להשתתפותם הנאמנה, וזאת הבטיחו לי. אם לא יארע כל מאורע בימי החג, אחכה עד אשר יתפור הקהלי, ואחר אשים קץ לחייו. זאת היא כונתי האמתית, אולם להם לא הגדתי את הדבר הזה. לא אתן לו בהחלט, שיעורר את יהודה כשם שעורר את הגלילי. אם יביא לידי מהומות בימי החג, בין על-ידי פעולותיו ובין ע"י הקהלי, ואפילו למרות רצוני, אגש מיד לפעולות. אבל מחובתם של הכהנים יהיה להשתתף עמי, והריני בטוח בהשתתפותם. והיודע אתה על שום מה יסכימו? לא רק בגלל שנאתם לאותו האיש, אלא שאם יעמדו מן הצד, עלול ענין זה להתפתח ולהביא לידי תנועה עממית-לאומית כנגד

המושל הנוגש. אשר כמובן לא תתאים לתכניותיהם וגם בגלל זה אשר ישנם כאלה – את שמותיהם גם אני וגם הם יודעים – המכסים את פניהם לפני הקהל במסוה של שנאה לרומא ומחכים להודמנות שתבוא לידם להראות לי את מסירותם הקנאית.

ישו נמצא בירושלים. רק אתמול נכנס לעיר. אם בכניסתו היתה לו מטרה לעורר את הקהל, הרי נכשל הנסיון מלכתחילה. רק מעטים ידעו על דבר בואו. הוא הגיע דרך יריחו, שהיתה הומה מיהודים באי ארצות הפרת וסוריה. שלא שמעו כלל את שְׁמֵעו עד היום. ואם נמצאו שם גלילים מעטים שהכירוהו הרי רק יזכרו. כי הכשילם בשנה שעברה. נודע לי, כי מפלגתו מורכבת מאנשים פשוטים (פקדתי שאלכסנדר יְלֹוּה אל קבוצתו ויוסף יתערב בתוך הקהל). תלמידיו בורים הם ומאמינים בהבליו אלה, שנהיו למסוכנים אך ורק בגלל השתתפותם בפעולותיהם של מנהיגים מתעים כאלה. עומדים הם ומצפים, שישו יעשה איזה נס, בין שיִתִּיחַ איש מת או שימית איש חי, והם נתעים אחריו ממש כעובדי האדמה והפועלים העניים שבגליל. מצפים הם לרגע, שבו יגש לשחרר את עמו ולהביא להם את התקופה החדשה, המקווה. דעתי היא כיום, שאף אמנם זאת היא דעתו של כל יהודי בשעה שהוא נמצא בארצו, ואין הוא הוגה בכלל דעה אחרת.

אתמול לא היתה כל עדות נוספת על העדות הקודמת, שממנה יש להסיק שהוא מיחס לעצמו את רעיון השחרור

הזה. הוא נכנס העירה ברעש, לא קטן מזה. הנהוג
 כאן בשעה שמשמר-צבא מלוה כמה מנכבדי המקום
 תומכיו צעקו עד שנחר גרוגם, ואחרים — בראותם
 את אלה צועקים — צעקו גם הם. ואם ששה מהם
 זורקים בגלל איזו סבה את מגבעותיהם למעלה, הרי יעשו
 כמותם עוד ששה מהעדר. על כל פנים, אחזתי בכל אמצעי
 הזהירות הדרושים. מספר חיילי המחופשים התהלכו בין הקהל
 שבא מיריחו, ואחרים עמדו מוכנים בשערי ירושלים.
 מרציוס קבל פקודות, שבאם יעשה איזה נסיון לעורר את
 הקהל, עליו להפטר מיד מישו ומתומכיו. אולם לא קרה
 דבר. אבל, אין זאת אומרת, כמובן, שלא יקרה דבר. אלכסנדר
 התגנב לתוכם כבן-בריתם של אחדים מתומכיו. לדעתו הוגים
 הם רעיונות מופלאים על אודות השנוי הנהדר והכביר
 שעתיד לבוא בגורלם. ואולם שאיפתו העקרית של מנהיגם —
 אומר אלכסנדר בדעה מוחלטת — היא להמשיך את המחלוקת
 בענין הכהונה והדת. לדעתי, זה רב למדי.

מקוה הנני, אם אך אינני טועה במשפטי, כי מתענין
 הנך בכל הביאורים הארוכים הללו. אילו הייתי כותב לאחרי,
 הייתי אומר בגלוי-לב, שיש לי סיבות לחשוש לתעמולה
 מוזיקה ומסוכנת, ואני מתכוון לדכא אותה בכל רגע שהדבר
 יעלה בידי.

הַמִּחְזָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ וְהַחֲלָטָה לְאַסּוֹר אֶת יֵשׁוּ

ירושלים

הוֹרְדוֹס אֲנִטִּיפֹס וּפִילִיפּוֹס אַחִיו נִמְצְאִים בִּירוּשָׁלַיִם. שְׁנֵי נְסִיכִים־זֹאטוּטִים אֵלֶּה מִתְנַהֲגִים כְּאֵילוֹ הַמְזַרְח כּוֹלוֹ הוּא שְׁלֵהֵם. מִתְנֹת עוֹשֵׁר מְרוֹבוֹת הֵבִיאוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהֵם מַעֲמִידִים פְּנִים, כְּאֵילוֹ מִבְקָשִׁים הֵם אֵךְ אֵת טוֹבַת בְּנֵי עַמִּי. בְּרֹאשׁ הַתְּהַלּוֹכוֹת הֵם הוֹלְכִים אֶל תְּפִילוֹת הַמִּקְדָּשׁ וְחוֹזְרִים מֵהֵן בֶּסֶךְ בַּתּוֹךְ הַמוֹן חוֹגֵג, שֶׁשָׁכַח כְּבֹר, כִּנְרָאֵה, כִּמֵּה יְהוּדִים עֲנֵה הוֹרְדוֹס הוֹקֵן צֶלֶב וְהַעֲלֵה עַל הַמוֹקֵד, מַחִיאוֹת־כַּפִּים וְצַהֲלֵת־שִׁמְחָה מִמְּלֹאוֹת אֵת חֲלָל הָאוִיר לְכַבוֹדִי, כִּמְבַקְשִׁים לְהַבִּיעַ בּוֹזֵה, שְׁנוּחַ וְטוֹב הִיָּה לָהֶם, אֵילוֹ הִיָּה אַחַד הַהוֹרְדוֹסִים יוֹשֵׁב בְּמִקּוּמִי בְּבִירַת אֲנִטוֹנִיָּה, עִם הַנְּסִיכִים לֹא נִפְגַּשְׁתִּי, אֲבָל הַעֲמַדְתִּי מִשְׁמֵר שֶׁל חַיִּילִים רוֹמָאִים לִיד שַׁעְרֵיהֶם, מִצַּד אַחַד נִחְשַׁב הַדָּבָר לְאוֹת כְּבוֹד, וּמֵן הַצַּד הַשֵּׁנִי הָרִי זֶה רִמְזִי, שֶׁשְׁמֵנו עֵינֵינוּ עֲלֵיהֶם, אַחְדוֹת מִן הַמְּשַׁפְּחוֹת הָאֲצִילוֹת, שֶׁהֵיוּ מִתּוֹמְכֵי אֲבֵיהֶם, שֶׁלְּחוּ אֵת בְּאֵי־כַחַם לְקַבֵּל אֵת פְּנֵי הַבָּנִים וּלְלוֹוֹתָם אֶל הַמִּקְדָּשׁ, בְּרֵם, הַכְּנוּפִיָּה הַשְּׁלֵטָה, מַחְזִיקֵי הַמְּשֻׁרוֹת, וְכֹל אֵלֶּה הַנוֹטִים לְמְשֻׁרוֹת, עֲמָדוֹ מִרְחוֹק, הִלְלוּ יוֹדְעִים הֵיטֵב אִיזָה צַד מִלְּחָמָם מְרוֹץ בַּחֲמָאָה וּמֵהִיכָן לָהֶם טוֹבַת הַהֲנָאָה.

ענין ישו הולך ומתפתח; אתמול בקר בבית המקדש בלוי תלמידיו הדבקים בו. שהה בחצר החיצונית. הדומה לשוק גדול. שהיתה מלאה מתנות המקדש המיוחדות וזבחי-הקרבנות. וגם אלפי יהודים. שעמדו והתנגחו והתוכחו בקולי-קולות בתריסר לשונותיהם המשונות ובמבטאיהם השונים. מכיר אתה היטב את אותם השוקים שלהם ברומא. שתיירים באים להתבונן בהם מתוך סקרנות. כך הוא ממש גם כאן. אלא שהפספוט גדול עוד פי מאה. ופתאום וישו התחיל את התקפותיו השונות על שונאיו הכהנים ועל כל פעולותיהם בבטויי-גנאי חריפים. ועד כמה שנודע לי הטיל דופי בכל עסקי התגרנות הדתית של בית המקדש. כמובן. כי כל זה הגיוני עד מאוד מלבד - ביחס לבטחוננו. לו הבינו אותו. או לו גרם לתשומת לב מיוחדת. כי אז הרגוהו בו במקום. בודאי ידוע לך. כי כל חייהם של היהודים הללו. ולא רק של אלה אשר כאן. כי אם גם של אלה אשר בכל קצות העולם. מרוכזים בהערצת בית מקדשם. וזהו עסק הגון ומאורגן היטב. הניתן להשגחתה של אגודה קנאית ואיתנה. ורק מטורף. או איש החסץ לאבד את עצמו לדעת. ירשה לעצמו מעשים כגון אלה. בינתיים קמה בהלה קלה ובוה נסתיים הענין. כל זה דומה היה לשעת כניסתו לעיר. הוא דבר אליהם ארמית ולרבים משומעיו לא היה כל מושג מדבריו. מלבד זאת. הרעש אשר הוקם הסיל אימה ופחד. אתה מכיר את היהודים: אם אינך רועש יחשובך לחולה. ושוב לא יצא דבר מכל הענין. אם כונתו היתה להפגנה. הרי היה זה כשלון שני. לפי הידיעות שקבלתי

מסוכני-החרש שלי, עזבו ישו ותלמידיו את המקדש במפח-
נפש. לא פללו כלל לתוצאות כאלו. חלול-הקודש בבית-
המקדש מוכרח להסתיים במפלה, ואין ספק כי הם ראו זאת
גם מראש.

כל אותו מאורע היה למשחק-שעשועים בידי האיש
הוא לא-יצלח גמור והודה בכשלונו. לכתחילה התכחש
למפלתו, אולם עתה אין גבול לעלבונו. רק מעטים ראו ושמעו
להתפרצות דבריו, אולם עד הערב יודע הדבר לכלי. אולי
תרצה לומר, כי לאחר שנכשל כשלון מבהיל כזה, יזניח את
דרכו זו, יתכן. אולם הסכנה עדיין אורבת, ואני איני חפץ
לקבל עלי את האחריות לסכנות. הגע נא בעצמך והתבונן
במעשים גועזים כאלה: לפסול את הכהנים במבצרים הקדוש
וביחוד בימי החג, כשמאחרי גבם עומדים המוני אכרים נבערי-
דעת עוד יותר ממנו! אף לי שמכיר הנני את העם הזה,
אין הענין מובן. הייתי צוחק לך, לולא פזיזותו וקנאתו
הבוערת והעמידה המוחלטת על דעתו. ומחר עלול הוא לנסות
נסיון חדש, שעשוי להסתיים בצורה אחרת לגמרי. החלטתי,
איפוא, לקרב את קצו, והודות לסכלותו דעת הקהל תתמוך
בי למראה מעשיו הנואלים. את דבר מאסרו אוציא
לפועל בשקט גמור ובעזרת הסנהדרין. מפני בני-לויתו
אין לחשוש.

בהגמר אותו מחזה בבית-המקדש שגר אלי השועל
הזקן, חנף שליח. הוא מעונין יותר מכולם בהחזקת שלום
וסדר בארץ. כידוע לך, בניים אחדים לו, והוא דואג למשרות

החשובות ביותר למענם. ואולם, בה בשעה הוא שם את ידיו גם על דופקם של הפרושים, הנוטרים בלבם את האיבה כנגדו ומוכנים לתמוך בכל מרד המבוסס על יסודות ממשיים. אף הוא בדעה אחת אתי, כי ישו איננו מסוכן בפועל. אלא עלול להיות מסוכן. הוא עומד בתוקף על דעתו, כי עלינו להפטר ממנו בהקדם, כל עוד מעטים הם אלה היודעים על אודותיו, כי המעטים האלה מלאי-חרדה הם על חוסר הכבוד אשר ירחשו לו. אולם מעריציו עלולים להתרבות בכל שעה (אלו הם דברי חנן). אם יש צורך בכך, אומר הוא, מוכנים הם להביא את אחד מתלמידיו הנכון להרשיעו בעדותו ולגלות את שאיפות אדוניו, שנתן להן בטוי בשיחותיו הפרטיות. אני, על-כל-פנים, איני מעונין בעדות זו. בידי נמצא החומר הדרוש. אולם אין ספק בלבי, כי הם ישתמשו בעדות זו. סך-הכל הוא, כי האיש הזה הוא סכנה מדינית בגלילי, כשם שאנטיפס חשב זאת לפני שנה בהיותו בגליל, וכשם שחשב כזאת גם על יוחנן המטיף, שהתיו את ראשו במכּוּר וחשך לי את כל אותה הטרדה.

אני נמצא בהסכם עם הכהנים. ישו ותלמידיו מבלים את לילותיהם מחוץ לירושלים ואנו יודעים את מקומם. בשקט יאסר ויוצא להורג בלי כל דחוי.

לכתחילה לא חשבתי על כך, אולם כיום יש בדעתי לתת לאנטיפס ידידי את הספוק לחייבו בדין. המהומה התחילה בתוך ארצו ובתוך גבול שפוטו, ומן הצדק והנמוס הוא לתת לו את הספוק הזה. מלבד זאת ינעם לי מאד להראות לאנטיפס,

כי מעורר המהומות הלזה התחמק מידיו אבל לא מידי ועוד
זאת כי למרות שהוא יחייב את נתינו בדין יהא אנוס
למסרו לשליט הגבוה ממנו למושל הרומאי על מנת להוציא
לפועל את פסק הדין החלטתי היא איפוא לשלחו לאנטיסס

מ א ק ר ו ש ל י ש ו

ירושלים

בן-החורין שלך, קריטו, הגיע הבוקר עם מכתביך ועם כל שאר הענינים שפגס למעני בקיסריה. הוא נחפו לעזוב את ירושלים, ולפיכך אקצר הפעם. הלואי והיה מביא רק את מכתביך בלבד, הגורמים לי עונג רב בקראי בהם אודותיך ועל אודות רומא. אבל עוד טרם סיימתי קריאתי בהם, ומצב-רוחי נשתנה לרעה לרגלי הידיעות שהגיעו אלי מקיסריה. ודאי תזכור היטב - שכן כבר כתבתי לך זאת פעם - כי עם גמר חג הפסח אני מסדר משחקים למשך ימים אחדים למען אותם היהודים הבאים אל החוף בדרכם לבתיהם. משחקים אלה משמשים שעשוע לי ולהם כאחד, והם מועילים גם לעניני המסחר. ואם תשאל, אם הם באים למשחקי? כמובן. הללו אינם פרושים. יהודים יונים הם, יהודים מקירינאיקה. יהודים מבני אסיה, עליזים ויודעי נמוס יותר מאחיהם המחמירים שביהודה.

והנה באו עלי אסונות כחתף. אסונות שאין כדוגמתם לדכאני עד מות. ראשית, ספינה אחת, שבה נשלחו לי ששה אריות מקירינאיקה, טבעה בים. הספנים כולם לא צללו יחד

אתם ולא היה להם החסד והכבוד להאסף יחד עם האניה. ואשר לאריות הרי הם זולים למדי ואינני מיצר עליהם ביותר. ואולם הפסד גדול על כל אלה הוא אבדן הגלדיאטור שלי אדואטוקוס הגלי. הוא היה הטוב שבמתגוששים במזרח כולו. מאז בואי הנה נלחם כמעט בחמישים מתחרים ותמיד נצחם. הנשים אהבו אותו על כך. מושלי סוריה ומצרים בקשו לקנותו מידי—בחורת חסד השאלתי אותו להם פעם או פעמים— אבל אני סרבתי למכרו להם. הבטחתי לו. כי אם ימלא את חמישים ההתחרויות אקרא לו דרור ואשימו מאמן לפלוגת המתחרים. ראוי היה להיות למנהל המשחקים; ראוי היה לחזור אתי לרומא ולהתחבב שם על הקהל הרחב—וגדולה מזו. אם הקיסר היה מבחין בו. ראוי היה להיות נמנה לאנשי ארמונו ולמפקח על מושלי הפרובינציות. ומכיון שהיה בטוח בעליתו המחכה לו ובדעתו את גדל ערכו בעיני. היה בלתי נזהר ונכנס בקטטה עם שני בני טרָקֶה בגלל איזו נערה והללו דקרוהו עד צאת נשמתו ואחר כך אבדו את עצמם לדעת. וכך לא נשארה לי גם הנחמה היחידה להשתמש בהם למשחקים. חי יופיטרי. כי זועף הנני.

שאלת על אודות האקודוקט. הוא עובד באופן מצוי. ויש היסוד לחשוב. כי היהודים בני חו"ל רוחשים לי כבוד בגללו. אין הם מסכימים אמנם—ומחויבים שלא להסכים. בענין תפישת כספי בית המקדש—אבל. ברי להם. כי אינני נופל משאר כל המושלים אשר בפרובינציות חשובות יותר. בדאגתי לשמה הטוב של רומא ולבריאות נתיני. גם היהודים משתמשים

כבר במים, ואפילו הפרושים. ההבדל היחידי הוא שאין הם מראים לי כל הכרת-תודה.

אמש בשעה מאוחרת של לילה נאסר ישו. פלוגת חיילים משלי גלוו לסקידי הסנהדרין. היתרון בזה הוא שהשמועות תתפשטנה רק הבוקר—אם בכלל תתפשטנה—ואז יודע כי הפרוקורטור והסנהדרין עשו מה שעשו בדעה משותפת. הסנהדרין אין להם שם-טוב בין היהודים הקנאים הקיצוניים, אולם ההכרה הכללית תהיה כי אם השלטון הרומאי והשלטון היהודי פעלו יחדיו. סימן הוא שהאיש אמנם מסכן את שלום הארץ ומוטב להגותו מן הדרך. המאסר נעשה בלי כל הפרעה וישו עצמו לא התנגד. כל תומכיו ותלמידיו ברחו מיד. מובטחני כי רבים מהם כבר נמצאים בדרכם הביתה.

הנאסר הובל למשרדי הכהן הגדול ושם נעצר עד הבוקר. עד שנמסר לידי חיילי כנראה שקיפא קבץ אחדים מראשי הכהונה והם עצמם חקרוהו. מנקודת השקפתי הרי המשפט הוא פשוט בתכלית ולא יעורר שום קושי. והואיל ואנטיפס לא ינהל את הענין אעסוק בו בעצמי ואדון אותו למות כמסית למרד נגד הקיסר. ברם הכהנים חייבים לזכור כי הסתה למרד כנגד הקיסר מתקבלת באהבה וחיבה יתרה בין ההמון (וגם בעיני רבים מהפרושים) ואולי יבקשו להפיק מזה תועלת לעצמם. אבל כנראה שהם יטענו, שישו מזלזל בכבוד הדת והתורה, אוסר מלחמה על סדרי המנהגים הקיימים בבית-המקדש וגורם למהומות בתוך המקדש. כמו כן יתכן שיגידו כי מיחס הוא לעצמו את תואר המשיח

המקווה (ובנידון זה אין כל עדות) והקהל פעור-הפה אין לו צורך במשיח. שאינו יכול לשחרר את עצמו מידיהם של הרומאים הבזויים. אין זה הגואל שאליו מקוים היהודים, ואף לא זה שהתכוונו לו תלמידיו.

עד עתה לא ראיתי עוד את פני האיש, אם כי מיד אראהו. צוייתי להביאו לפני אנטיפס, כפי שתכנתי מראש, אגב הודעה מנומסת, כי הואיל ומפריע השלום גלילי הוא, יתכן כי הוא יחשוב שיש להכניס את הענין לסמכותו המשפטית. קבלתי את תשובתו, ואף היא מנומסת באותה מדה, כי אנטיפס מכיר את אדיבות לבי, אבל הוא מוותר על זכותו לטפל בעברין הנמצא בתוך עירי, בירושלים. יחסי-גומלין נפלאים. עוד היום אגמור את הענין.

המשוחרר שלך עודנו ממתין, אבל אך עוד מלה אחת. האמת הדברי, ששמעתי מאת לנטולוס ספינטר כי בן אחותו של סיאנוס לא נתקבל לראיון אצל הקיסר וכי סיאנוס הכפיל את משמר הפרטורים ברומא?¹) ומה יהיה אם סיאנוס יסרב לרדת מהשלטון, או מה יהיה אם ירד? אל תבקש לך גדולות, ידידי היקר, אל תתפרסם במהירות יתרה. מוטב ותהא נחבא אל הכלים ומובטח בחיך, בעבור בעל הנחלה על פני שדותיו ומקלו בידו – אשרי הפרג, שראשו איננו ניכר ובולט ביותר²).

(1) משמר הפרטורים (שומרי המלך) מימי אבגוסטוס קיסר עד ימי קונסטנטיין בשנת 312 לאחה"ס. השומרים האלה עלו למדרגת שלטון כביר עד כדי הקמת מלכים והורדתם. (המתרגם)

(2) לאחר שנה הוצא סיאנוס להורג ואף ידידיו עמו נסתכרו בענין זה.

מִשְׁפָּט וּמִיֶּתוֹ שְׁלֵשׁ

ירושלים

עלי לסיים את מכתבי שהתחלתי בו עוד הבוקר. מיד לאחר ששלחתי את קריטו מעל פני אֶשְׁרְתִּי יחד עם מרציוס את סדורי הצבא לחג הפסח המתחיל מחר. הגיעוני ידיעות מיוסף. כי הוא חושש למעשי-רצח. שיארעו כנגד אחדים ממנהיגי הצדוקים. לדעתו אין זה חשוב ביותר. אם סדר ושקט בארץ. כפי שאני משתדל לשמור עליהם, או אם קיימים סכסוכים בינינו ובין היהודים. הרגשתו היא. שהקיצוניים כבר עיפו מן השלום השורר בארץ. אחר כך בררתי את משפטו של האסיר ישו ודנתיו לחובה. הוא נצלב מיד יחד עם. שאר אסירים שחכו למיתתם. ענין לא רע הוא. שנתתי להם לקח כזה. וביחוד בערב פסח בנוכחות של ערב-רב כזה. הנמצא כאן בשעה זו. מאז-ומעולם נמצאים בעלי-אופי מסוכנים כאלה. המשתמשים בשעות-כושר שונות להראות למעשה את כשרונותיהם ואת תכונותיהם. ברגע הזה שוכן כבר ישו בקברו. רגילים הם לקבר את העבריינים שנתחיבו מיתת-בית-דין באותו יום. וביחוד אם השבת מתחילה לערוב. ואמנם השבת התחילה כבר. הסנהדרין בקשו רשות לקבר את גופו

עוד אחר הצהרים. כמובן שכך נוח להם ביותר, וביחוד לאחר
 שנתפטרו ממנו חפצים הם להשכיח את הענין בטרם יתחיל
 חג-הפסח ועל ידי-כך למנוע מכל וכוח שיכול להתעורר
 מסביב לכל הענין, ביחוד בגלל אותה כתובת שצויתי
 ליחסה לאסיר, ואשר את מהותה אפרט לך מיד.
 המשפט היה קצר, אבל בסדר ובפרוצדורה המתאימה.
 ישו נאשם כמפריע את שלום-הצבור, כמעורר להסתה
 וכמכריו על עצמו להיות מלך היהודים. עדים היו מצדנו
 ומצד היהודים מבני הגליל ומירושלים. היו נוכחים קיפא,
 חנן, מנהיגי הצדוקים ואחדים ממנהיגי הפרושים. חלק מן
 הפרושים לא רצו לסייע בהאשמתו כמורד שקם כנגד
 הקיסר, ולמרות זה, שהם עצמם בקשו להמיתו כמורד. על-כל-
 פנים לא הועילו לו כל אלה. הכהנים בקשו לדבר על התקפותיו
 כנגד הדת, אבל אני לא הרשיתי להם להרבות בדברים. אין
 לתפוס את החבל בשני ראשיו. אם אין אנחנו רשאים
 להתערב בעניני דתם, הרי מאליו מובן שאין הם רשאים
 לפנות לעזרתנו במקרה שתוקפים את הדת. רק כשהעברה
 היא פוליטית, בין באופן ישר ובין באופן בלתי-ישר, רק
 אז אנחנו מטפלים בענין. רשאים הם לריב על "יהוה"
 כאות נפשם, ממש כמצרים על אודות "איזיס", עד כדי
 התפקעות; אבל כשבא אדם ומעורר מריבות בבית המקדש, הרי
 כבר כאן כונה ונטיה להביא לידי התפרצות כללית, ודבר זה
 עניננו הוא. אכן, אשמתו כמפריע השלום והסדר הוכחה
 בשלמותה, והוא לא יכול להכחישה כלל.

חקרתי את הנאשם באמצעות אלכסנדר, אם הוא מודה באותן העברות החמורות. היהודים טענו, כי הוא משים עצמו לגואלו המיועד של העם. שבו נעוץ כמובן קץ שלטונם וגם שלטוננו. טענה כזו תגרור אחריה אשמה חמורה יותר מזו. שבגללה דן אנטיפס את יוחנן למות. כהוכחות הביאו את נאומיו הפומביים על אודות המלכות החדשה אשר קרובה לבוא. וכמה הודאות ובשורות על אודות עצמו אשר הודיע לתלמידיו. זו היתה כנראה אותה העדות שחנן אמר, כי מוכנים הם להביאה. הצגתי לפניו את השאלה ושאלתיו, אם הוא חושב עצמו לגואל. "כך הם אומרים", ענה בהצביעו על הכהן הגדול וחבריו, כשפניו נעוו ומלאו בוז. הדגשתי לו, כי מאשימים אותו גם בזה, שהוא מכנה עצמו כמלך היהודים, ושאלתיו אם הוא מודה באשמה זו. "כך אתה אומר", היתה תשובתו. ולפי השערתי בקש לומר בזה, כי בשני המקרים לא היה שמץ דבר בהתנהגותו. שאפשר ליחס לו את אחת-האשמות. ועד מהרה נוכח לדעת, כי נפל בפח שטמנו לו ומנוס עוד אין. אבל הוא היה אמיץ ותקיף בדעותיו, עז-פנים ומעליב. כל היהודים כולם שוים. מרי-נפש הם ואינם נוחים לתורים. בין ביחס אלינו ובין ביחס לעצמם. גלמוד ועזוב ניצב, וכל אויביו שתו עליו מכל צד ומבקשים את נפשו. יחד עם בני-מולדתו שמסרוהו לתלין הרומאי. — ואף-על-פי-כן עמד שוקט ותקיף בדעותיו, ממש כאותו האיש אשר זמם לרצוח את נפשו של הורדוס הגדול, ולמרות כל הענויים הנוראים אשר נשא, לא ותר ותור כל-שהוא. גזע מסוכן!

דנתי אותו למות. אחרת לא יכלתי לעשות. כל הדרכים הובילו להחלטה זו. אלכסנדר, המתיחס בקרירות בענינים הנוגעים לבני עמו, טוען, כי האיש הזה היה רחוק כדי־כך מליחס לעצמו את התואר משיח או מלך, כשם שהיו רחוקים מזה שאר המסיתים והמורדים. שקמו במשך שלשים השנים האחרונות. אדרבא, הוא עשה ככל שהיה ביכלתו למנוע מן הקהל הנואל ליחס לו את התארים הללו. אלכסנדר חושב, כי ישו התאמץ בכל יכלתו להרחיק מעליו את החשדים הללו, כי ידע היטב שאם דעה זו תתפשט ברבים, יפול לידינו וכל מלחמתו—מלחמה זו חסרת־התקוה כנגד הכהונה ושיטתה — תסתכן. אלכסנדר דבר עם אחדים מתלמידיו ומפיהם נודע לו, כי המטיף הזהירם פעמים רבות, ובחריפות יתרה, לבלתי יחס לו ולבלתי דבר אליו כאל גואל, אשר לו מחכים היהודים. ורק בהיותו בטוח כי אותה הדעה הישנה על אודותיו אין לה עוד כל מהלכים בגליל, החליט לבוא לירושלים. יתכן, שכן הוא. אולם, על־כל־פנים יודע אני, כי אם לא היה מורד מסוכן אתמולי, הרי עתיד היה להיות זאת מחרי, בין שהיה מצליח בהתקפותיו על הכהונה או לא. ולולא הצליח, כלום היה בר־נש רגשני ועקשני וחצוף כמוהו חדל לבוא בתביעה זו להרגשותיהם הלאומיות של אותם היהודים אשר תמיד — כן, תמיד — הם נענים מיד לקריאה מעין זו, ואפילו אם היא באה מאנשים פחות־ערך ממנו, הן בכחם והן באפים? התזכור את תיאוריה של

פרוקולה ושל אלכסנדר מן המראה בגליל? נתאר לעצמנו כי הוא היה מצליח בהתנגדותו לכהנים ולהבלי-מנהגיהם הדתיים בבית-מקדשם, כלום היתה אז השעה מתמהמהה לו לקום כנגד הקיסר וכנגד הקרבנות, שמקריבים הם לכבודם של רומא והקיסר גם יחד? וכלום היה הוא מודה בפולחנו של-דיווס אוגוסטוס? (אוגוסטוס האלהי). ואולם, לפני שהיתה ניתנת לנו השעה לחשוב על כך, היינו מוכרחים להתערב בכח בין המפלגות היריבות השונות שלהם. מדוע ולמה, אך כזה הוא המצב: שוררת מלחמת אזרחים ביניהם, ונכונים הם להתנסל איש על חברו. מושל רע תן להם, שהוא חציו רע ממני, כדבריהם, ומיד תפרוץ מלחמה גלויה בין אלה הטובלים אותנו ובין אלה הבזים לנו. ארץ זו בלתי פוריה היא בכל המובנים. רק זרע אי-הסדר יצמח בה מיד, אם אך תגרד בידך את הקרקע. תפקידי הוא, להכחיד את הזרע ברגע שהוא צץ על פני האדמה.

עיקר שכחתי: הרשני לתאר לך במלה אחת את הכתובת, שקבעתי במודעה על אשמתו של ישו. אלו היו המלים: "מלך היהודים" שהושמו מעל לראש הצלב. הפרושים כעסו. הם עצמם רוצים במלך יהודי. אדיר חפצם הוא לראות מחר את הקיסר מורד מכסאו ומלך יהודי עולה במקומו--לא חצי-יהודי כגון הורדוס--אלא מלך, אשר ישלוט על הארץ בעזרתם ויכריע תחתם את מתחריהם הצדוקים. ולפיכך רגנו וכעסו בראותם את התואר היקר ורב הערך "מלך היהודים" מתנוסס בגובה הצלב ללעג

ולקלס. היתה בזה השפלה יתרה. מהזכירי להם את דבר-
שעבודם. מלבד זאת הרגישו עצמם נעלבים, כי פושע שנצלבי,
בן ארצם המחוצף, אשר התריס כנגדם, יתואר בתואר "מלך".
נקטתי דרך קצרה: "את אשר כתבתי כתבתי" אמרתי.
ופקדתי עליהם להתפזר. מכיר אני את הגזע הזה. למן הרגע
שבו יצא אותו ישו במשפטו הפרטי נגדם, התכוונו לרדת
לחיייו. גרד בעורו של כהן ותמצא תחתיו אבטוקרט! כך
הוא מנהגו של עולם בכל מקום. אם בא איש האומר להשתמש
בכח שכלו להבין את סוד-אלוהי, מיד זוקפים הכהנים את
אזניהם ורואים את סכיניהם נכונים בידיהם, ואם הוא הולך
עוד צעד אל ידידיו ואומר גם להם, כי גם הם רשאים
להשתמש בשכלם—מתיזים הם את ראשו והקץ בא לדבר!
וכך אני ממשיך, סנקה יקירי. הענין הגה אותי מן
העיקר: הנני לבקש שנית את סליחתך, כי בודאי גם אתה
תמצא את הנושא הזה משעמם למדי. סוף-סוף מה ערך לכל
הענין הזה?—יהודי אחד פחות או יהודי אחד יותר?
מי יתן ומצאתי לי ממלא-מקום לאדואטוקוס.